

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALKBİLMİ ANABİLİMDALI**

GÜNDELİKÇİ KADINLARIN FOLKLORU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Döndü AKÇAY ODABAŞI

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ali YAKICI

Ankara-2009

ONAY

Döndü AKÇAY ODABAŞI tarafından hazırlanan “Gündelikçi Kadınların Folkloru” başlıklı bu çalışma 05.03.2009 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Türk Halkbilimi dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Pakize AYTAÇ

Doç. Dr. Ali YAKICI

Doç. Dr. İbrahim DİLEK

ÖNSÖZ

Ankara Mamak ilçesine ait gecekonduarda yaşayan gündelikçi kadınların folklorunu, geleneksel / sözlü ve kent kültürü bağlamında inceleyen bu çalışma, gündelikçi kadınların sosyokültürel ve sosyoekonomik durumları, işle ilgili görüşleri ve ev işinin ücretli bir işe dönüşmesinde yaşanan olay/durumları gün ışığına çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmamızda hedeflediğimiz tezimizin başlığını da oluşturan Gündelikçi Kadınların Folkloru adlı bu çalışma için yaptığımız alan araştırmaları sonucunda elde ettiğimiz malzeme, folklor ürünlerinin oluşmasında etkili olan sosyokültürel ve sosyoekonomik yapının da detaylı olarak ele alınması zorunluluğunu ortaya çıkarmış, bu nedenle çalışmamızın bu yönde de ağırlıklı olarak incelenmesine yol açmıştır.

Gündelikçi kadınlarla çalışma fikrinin ortaya çıkmasında bana ışık tutan Songül ERDOĞAN'a, çalışma heyecanımı benimle birlikte her aşamada yaşayan ve her türlü desteğini benden esirgemeyen tez danışmanın sayın Doç. Dr. Ali YAKICI'ya, iş ve tez yazma yoğunluğu içinde girdiğim sıkıntılı durumlardan beni kurtaran Emine YILDIRIM, Nimet OKAN, Gürkan ODABAŞI'ya, teşvikleriyle bana cesaret veren anne ve babam Adalet – İskender AKÇAY'a ve çalışmam sırasında gösterdiği sabırdan dolayı kızım Hezil Su'ya teşekkür ederim.

Ayrıca gündelikçi kadınlara ulaşmamda bana yardımcı olan Gülten BOZ, Nazik DEMİREL, Belgin UYSAL, Meral AKÇAY'a ve sık sık evlerinde beni konuk ederek saatlerce yapılan görüşmelerden sıkılmayarak bana destek olan bütün Gündelikçi Kadınlara teşekkürü bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASININ YÖNTEMİ VE VARSAYIMLARI

1. 1. ALAN ARAŞTIRMASINDA KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER...4	
1. 2. ALAN ARAŞTIRMASINDAKİ TEMEL VARSAYIMLAR6	

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. GÖÇ - KENTLEŞME VE GECEKONDU.....8	
2.1.1 Kırdan Kente Göç.....8	
2.1.2. Yerleşim Bölgeleri Gecekondular.....9	
2.1.3 Kentte Tutunabilenler.....11	
2.2. GÜNDELİKÇİ KADINLAR VE TANIMLARI..... 15	
2.2.1. Ev işi (Hizmeti) ya da Gündelikçiliğin Tanımı.....15	
2.2.2. Gündelikçi Kadınların Tarihçesi.....16	
2.2.3. Türkiye’de Gündelikçiliğin Gelişimi.....17	
2.3. SÖZLÜ - GELENEKSEL ve KENT (MODERN) KÜLTÜRÜ.....20	
2.3.1. Sözlü Kültür.....20	
2.3.2. Gündelikçi Kadınların Sözlü Kültürü.....22	
2.3.3. Geleneksel ve Kent(Modern) Kültürü.....27	
2.3.4. Köy – Kent Açılımları.....29	

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER.....32	
3.1.1. Gündelikçi Kadınların Yaş Grubu.....32	
3.1.2. Gündelikçi Kadınların Doğum Yerleri.....33	
3.1.3. Gündelikçi Kadınların Medeni Halleri.....34	
3.1.4. Gündelikçi Kadınların Evlenme Biçimleri.....35	
3.1.5. Gündelikçi Kadınların Nikah Şekli.....37	
3.1.6. Gündelikçi Kadınların Evlilik Sayısı.....37	

3.1.7. Gündelikçi Kadınların Aile Yapıları.....	38
3.1.8. Gündelikçi Kadınların Öğrenim Durumları.....	41
3.1.9. Gündelikçi Kadınların Eşlerinin Öğrenim Durumları.....	44
3.1.10. Gündelikçi Kadınların Eşlerinin Mesleği.....	44
3.1.11. Gündelikçi Kadınların Çocuk Sayısı.....	45
3.2. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN YERLEŞİM YERLERİ.....	45
3.2.1. Gündelikçi Kadınların Oturdıkları Semtler.....	45
3.2.2. Gündelikçi Kadınların Oturdıkları Konut Türü.....	47
3.2.3. Gündelikçi Kadınların Ankara'ya Geliş Süreleri.....	49
3.2.4. Gündelikçi Kadınların Ankara'ya Hangi Yolla Geldiği.....	50
3.2.5. Gündelikçi Kadınların Ankara'ya Nereden Göç Etmiş Oldukları.....	51
3.2.6. Gündelikçi Kadınların Ankara'ya Göç Etme Nedenleri.....	52
3.3. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN ÇALIŞMA HAYATINA GEÇİŞİ.....	54
3.3.1. Gündelikçi Kadınların Çalışmaya Nasıl Karar Verdikleri.....	54
3.3.2. Gündelikçi Kadınların Gündelikçiliği Neden Tercih Ettikleri.....	55
3.3.3. Gündelikçi Kadınların Şu Anda Çalıştığı İş Nasıl Buldukları.....	57
3.3.4. Gündelikçi Kadınların Daha Önce Başka İşlerde Çalışıp Çalışmadıkları.....	59
3.4. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN ÇALIŞMA KOŞULLARI.....	60
3.4.1. Gündelikçi Kadınların Kaç Evde Çalıştıkları.....	60
3.4.2. Gündelikçi Kadınların Haftanın Hangi Günleri, Hangi Saatler Arasında Çalıştıkları	61
3.4.3. Gündelikçi Kadınların Ücret Anlaşmasını Ne Şekilde Yaptıkları.....	63
3.4.4. Gündelikçi Kadınlar Ücretlerini Ne Zaman Aldıkları.....	64
3.4.5. Gündelikçi Kadınların Ücretlerini Nasıl Aldıkları.....	65
3.4.6. Gündelikçi Kadınlara Ücretleri Dışında Ne Tür Yardımların Yapıldığı.....	67
3.4.7. Gündelikçi Kadınların Yaptıkları İşlerin Neler Olduğu.....	69
3.5. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN ÇALIŞMA YAŞAMINDA KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLAR.....	71

3.5.1. Gündelikçi Kadınların Ev Sahipleri Tarafından Rahatsız Edici Tutum Ve Davranışlarla Karşılaşıp Karşılaşmadığı.....	71
3.5.2. Gündelikçi Kadınlar Rahatsız Edici Tutum Ve Davranışlara Karşı Tepkilerini Nasıl İfade Ettikleri.....	73
3.5.3. Gündelikçi Kadınların Ev içinde Karşılaştıkları Erkek Sahipleri ile İletişimlerinin Boyut.....	75
3.6. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN ÇALIŞMA YAŞAMLARININ KİŞİSEL VE SOSYAL HAYATA OLAN ETKİLERİ- GÜNDELİKÇİ KADININ AİLE İÇİNDEKİ KONUMU.....	78
3.6.1. Gündelikçi Kadınların Çalışma Hayatına Bakışı.....	79
3.6.2. Gündelikçi Kadınların Çalışmaya Başlamasıyla Eşin Tutum Ve Davranışlarındaki Değişimleri.....	80
3.6.3. Gündelikçi Kadınların Ev İçinde Alınan Kararlarda Söz Sahibi Olup Olmadığı.....	83
3.7. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN ÇALIŞMAYA BAŞLADIKTAN SONRA GELENEKSEL KÜLTÜRLERİNDEKİ DEĞİŞİMLERİ.....	85
3.7.1. Giyim Kuşamda Oluşan Değişiklikler.....	86
3.7.2. Mutfak Ve Beslenmede Oluşan Değişiklikler.....	89
3.7.3. Doğum ve Çocuk Bakımında Uygulanan Geleneksel Yöntemler.....	93
3.7.4. Evlenme Sürecinde Uygulanan Geleneksel Yöntemler.....	95
3.7.5. Sağlık Problemleri Karşısında Uygulanan Geleneksel Yöntemler.....	99
3.8. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN BAŞLARINDAN GEÇEN OLAYLAR.....	101
SONUÇ.....	103
KAYNAKÇA.....	106
EKLER.....	111
ÖZET.....	115
ABSTRACT.....	116

GİRİŞ

Türkiye’de ev hizmetlerinde yardımcı kullanmanın tarihi yeni değildir. Osmanlı döneminde kentlerde seçkin sınıfın oluşturduğu konaklarda, konağın hanımı ev işlerini yapmaz, ancak ev işlerinin yönetimiyle ilgilenirdi. Dönemin konaklarında, orta hizmeti görenler, çamaşırcılar, temizlik işleri yapanlar, çocuk bakıcıları her zaman kadınlar olmuştur. (Özbay, 1996:55)

Gecekondularda yaşayan kadınlar açısından iş orta sınıf evlerinde gündelikçi ya da aylıkçi olarak çalışmaktan öteye geçememektedir. Yasa’nın Ankara gecekondu aileleriyle yaptığı araştırmasında semt semt değişmekle birlikte, çalışan eşlerin oranının % 15–20 dolaylarında olduğu kestirilmiştir (Yasa, 1970: 9). Ev dışındaki işler arasında en çok yinelenenlerin hizmetçilik, pazarcılık, aşçılık, çamaşırcılık, bohçacılık, esnafılık, öğretmenlik, terzilik, hastabakıcılık olduğu saptanmıştır.

Son yıllarda yapılan bir araştırmada, kadınların yaptıkları işler ve eğitim düzeyleri karşılaştırılmış, eğitimsiz, ilkokul ve ortaokul mezunu kadınların çoğunlukla temizlik ve ev işleri, çocuk bakımı, eliş, dikiş, işleri gibi işlerde çalıştıkları görülmüştür. Bu nedenle ev işi hizmetleri, gündelikçi olarak çalışan kadınların kendilerine sunulan görevlerden biri olarak hiçbir dönemde ve koşullarda değişmemiş ve özellikle kentlerde tercih edilen bir iş kolu haline dönüşmüştür.

Kentlerde yoğun olarak gördüğümüz gündelikçi kadınların yaşamları nasıldır, değer yargıları nelerdir, giyim kuşamları ile kırsalı çağrıştırırken acaba nerelerden gelmişlerdir, neden bu işi seçmişlerdir, çalıştıkları evlerde ne tarz bir ilişki geliştirmişlerdir gibi birbiri ardına sıraladığımız sorular gündelikçi kadınları kültürel/ sosyal ve halkbilimsel açıdan irdelememiz gerektiği sonucuna varırmıştır.

Köyden kente göç ederek geleneksel kültürlerini de beraberinde kente taşıyan bu kadınların kent kültürüne ne derece adapte olduklarını, geleneksel özelliklerini ne derece değiştirdiklerini ve kentli olmaya ne kadar yaklaştıklarını görebilmemiz için yaşadıkları semtlerden başlayarak, evlerine temizliğe gittikleri diğer kadınların semtlerine kadar ki kültürel yolculuklarını

irdemek bu araştırmanın başat konusu olmuştur. Gündelikçi kadınların bizi ilgilendiren en önemli unsurları bu işi seçmelerinde ya da bulmalarında yerel ağların ya da geleneksel dayanışma biçimlerinin (akrabalık, komşu, arkadaş, v.b) ne kadar etkili olduğu, kendi aralarında sözlü bir geleneğin nasıl oluştuğu olmuştur.

Gündelikçi olarak ev hizmetlerinde çalışan kadınların en tipik özelliğinin göçmen ve toplumun alt kesimlerine mensup kadınlar olmaları araştırmamızda göç ve gecekondü kavramlarını tartışmamız gerektiği sonucuna götürmüştür. Bu nedenle araştırmamızın ikinci bölümünde kavramsal çerçevenin içinde göç ve gecekondü olgusu da değerlendirilmiştir. Bununla birlikte gündelikçi kadınların birçoğunun eğitim düzeyinin düşük olması nedeni ile geleneksel yapıda kadına yüklenen sorumlulukların neler olduğu, bu işleri seçmelerindeki zorunluluğu ne kadar etkilediği de bu bölümde irdelenen konular arasında yerini almıştır..

Gündelikçiliğin nasıl yapıldığı, gündelikçi kadınlarda aranan özelliklerin neler olduğu, ücreti belirlemede hangi kuralların geçerliği olduğu, iş bırakma durumunun nasıl gerçekleştiği gibi hususlarda yazılı kuralların oluşmaması bunun yerine gündelikçi kadınlar arsında sözlü kuralların oluşmasına neden olduğu görülmektedir. Bu da gündelikçi kadınlara ait bir sözlü bir kültürün oluşmasına neden olmuştur. Bu durum ise gündelikçilikle geçimini sağlayan gündelikçi kadınların önemini ve bu kültürün araştırılmasının gerekliliğini ortaya koymuştur.

Bütün bu çerçeve içinde gündelikçilik yapan kadınlardan özgün ve güvenilir bilgiler elde etmek için ayrıca kendi söylemlerini de araştırmamızda kullanabilmek için bir alan araştırmasına gerek duyulmuştur. Gündelikçi kadınların yaşadıkları bölgelere giderek birebir görüşme ve derleme yapılmıştır. Derlenen bilgiler tezimizin üçüncü bölümünü oluşturan - Alan Araştırması Değerlendirilmesi- bölümünde yer yer tablolar da kullanılarak değerlendirilmiştir.

Tezimizin sonuç kısmında ise ortaya koyduğumuz sorun ve soruları kavramsal çerçeve ile birlikte yaptığımız alan araştırması ile ne derece cevap

bulduğumuzu, çalışma esnasında ilerinde ne tür çalışmaların yapılabileceği değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASININ YÖNTEMİ VE VARSAYIMLARI

1.1. ALAN ARAŞTIRMASINDA KULLANILAN YÖNTEM VE TEKNİKLER

Bu çalışmada kavramsal çerçevenin dışında bir alan araştırmasına da ihtiyaç duyulmuştur. Bunun en önemli nedeni ev hizmetlerinin tanımlanmasındaki gündelik işlere giden kadınların bakış açılarının deneyim ve algılarının çalışmamızda bize katkı sağlayacağı düşüncesi olmuştur. Kadınların sorumluluğu içinde olan ev işlerinin, para kazanarak aile bütçesine katkı sağlama beraberinde kültürel değişimlerini de sağladığından bunun ne boyutta olduğunu güvenilir verilere dayanarak öğrenilebilmenin alan araştırması ile sağlanabileceğinden, tezimizde alan araştırmasının gerekliliği sonucuna ulaştırmıştır.

Araştırmamızın evreni kırsal bölgelerden göç ederek Mamak semtine yerleşen gündelik temizlik işlerinde çalışan kadınlardır. Bu bölgede oturan ve geçimlerini gündelikçi olarak sağlayan kadınlardan elli kişi seçilerek kendileri ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmelerde gündelikçi kadınların yaşları, medeni halleri, öğrenim durumları, evlilik biçimleri, nikâh şekilleri gibi demografik bilgilerinin yanı sıra, oturdukları semtlerinin nasıl seçilmiş olduğu, nereden göç ettikleri hangi konut türünde oturdukları ile ilgili sorular da sorulmuştur. Gündelikçi kadınların çalışmaya nasıl karar verdikleri, bu işi neden tercih ettikleri, kaç yıldır bu işte çalıştıkları, çalışma hayatına nasıl baktıkları, çalışma yaşamında karşılaştıkları zorlukları hangi yöntemlerle çözdükleri ile ilgili sorular gündelikçi kadınların geleneksel tutum ve davranışlarında ne tür değişikliklerin meydana geldiğini görmemize katkı sağlayacağından dolayı uygun sorular olarak seçilmiştir.

Ayrıca kentsel bir tutum olan bazı davranışların (ev işlerinde eşlerin yardımcı olmaları, özel gün kutlamaları, evlilik yıldönümleri, doğum günleri v.b) geleneksel yönleri ağır basan gündelikçi kadınların çalışmaya başladıktan sonra bu tür alışkanlıkların kendi hayatlarında oluşup oluşmadığına ilişkin sorular da sorulmuştur. Gündelikçi kadınların doğum ve çocuk bakımı, kentteki evlenme sürecinde geleneksel uygulamalara yer verip vermedikleri, karşılaştıkları sağlık problemlerinde geleneksel tedavi yöntemlerini kullanıp kullanmadıklarına ilişkin sorumuzla geleneksel bilgilerini ne ölçüde kullandıklarının tespiti açısından önemli bir soru olmuştur. Son olarak da başlarından geçen olayların olup olmadığı, gündelikçi kadınlarla ev sahipleri arasında yaşanmış aşk hikâyeleri bilip bilmedikleri görüşme sırasında sorduğumuz sorular olmuştur.

Görüştüğümüz kadınlar ev temizlik işlerinde çalışan gündelikçi kadınlar ile sınırlı olmuştur. Gündelikçi olarak çalıştıkları evlerdeki kadınlar alan araştırmamıza dâhil edilmemiştir.

Alan araştırmamızda, sosyal bilimlerde en sık kullanılan gözlem ve görüşme teknikleri kullanılmıştır. Görüşmeler sırasında elde edilen bilgilerin unutulmaması ve metinde yer yer gündelikçi kadınların kendi sözlerine yer verilmesi nedeni ile ses kayıt cihazı kullanılmıştır. Gündelikçi kadınlardan derlenen bilgiler de deşifre edilerek metin içinde kullanılmaya hazır hale getirilmiştir.

Görüşülen kadınların yoğun olarak hafta içinde çalışmaları nedeniyle görüşmeler hafta sonlarında yapılmaya çalışılmıştır. Fakat gündelikçi kadınların sistemli olarak hangi günlerde çalıştıkları belirlenemediğinden birçok görüşmeler planlandığı dönem içerisinde gerçekleştirilememiştir. Bu nedenle gündelikçi kadınların belirlediği yer ve zamanda görüşmeler yapılabilmıştır. Bu da gündelikçi kadınlarla ilgili ön görüşmelerin uzamasına dolayısıyla da belirlenen tarihlerde gerçekleştirilmesi planlanan alan araştırmasının süresinin uzamasına neden olmuştur.

Araştırma konumuzu oluşturan gündelikçi kadınlarla görüşme tekniğinin yanısıra “*katılarak gözlem tekniği*” de kullanılmıştır. Gündelikçi kadınların bir araya geldikleri toplantılara araştırmacı olarak katılmamız araştırdığımız

gündelikçi kadın grubunun birbirleriyle olan ilişkilerini, yaşadıkları bölgelerle nasıl bağdaştırdıklarını, kültürel alışkanlıklarını, değer yargılarını anlamamıza yardımcı olmuştur.

Gündelikçi kadınların yaşadıkları evlere giderek yapılan bu çalışma, kadınları kendi mekânlarında yapılan birebir görüşmelerin daha sağlıklı ocağı düşüncesiyle seçilmiş bir yöntemdir. Kişilerin kendi yaşadıkları mekânda kendilerine olan güvenlerinin yüksek olması ayrıca gündelikçi kadınların yaşadıkları çevre ile de değerlendirilmesinin çalışmamızın daha sağlıklı temeller üzerinde kurulmasına olanak tanımıştır. Sorularımızın dışında da, evlerinin nasıl olduğu, mobilyaların nasıl döşendiği, beslenme ve mutfak kültürünün nasıl olduğu gözlemlerimiz arasında yer aldığından görüşme sırasında sorularımıza verilen cevapların doğruluğunun sağlanmasına katkı sağlamıştır.

Görüşülecek kişilerin belirlenmesinde gündelikçi olarak hayatını sürdüren, kırdan kente göç ederek Mamak gecekondularına yerleşen Gülten hanımın verdiği isimler temel alınarak belirlenmiştir. Böylece çalışma grubumuzu oluşturan gündelikçi kadınlar kırdan kente göç etmiş, Mamak gecekodu bölgesinde oturan, hayatını temizlik işlerinde çalışarak kazanan kişiler olarak çerçevelenmiştir.

Görüşme esnasında kullanılmak üzere hazırlamış olduğumuz görüşme formları ve gruba katılarak yaptığımız gözlemlerimiz tezimizin alan araştırmasında bölümünde kullanılmıştır.

1.2.ALAN ARAŞTIRMASINDAKİ TEMEL VARSAYIMLAR

Gündelikçi kadınların kente göç etmeden önceki hayatlarıyla göç ettikten sonra kentli, eğitilmiş, görgülü ailelerin yanında işe başlamalarıyla geleneksel değer yargılarının, geleneksel normlarının nasıl değiştiğini görmek temel amaçlarımızdan biri olmuştur. Gündelikçi kadınlarla ilgili bu çalışmanın evreninin Mamak gecekondularında oturan kadınlardan seçilmesinin nedeni, kent ortamında geleneksel değer yargılarının hangi bağlamlarda değiştiği,

Çalışmaya başladıktan sonraki gündelik yaşamlarında olumlu ya da olumsuz değişimlerin neler olduğunu saptamaktır.

Mamak çevresinde oturan gündelikçi kadınların kendi aralarında nasıl bir dillerinin olduğunu, kendi çalışma kurallarının nasıl şekillendiği, iş sektörü olarak baktıkları - gördükleri “gündelikçiliği” kendi kurallarının nasıl oluşturulduğu da bulmak istediğimiz cevaplardan biri olmuştur. Bir grup olarak nasıl hareket ettikleri aralarındaki sözlü iletişimin nasıl sağlandığı yazılı kuralları olmayan gündelikçiliğin sözlü kurallar doğrultusunda sözlü bir kültür oluşturup oluşturmadığı varsayımlarına da cevap bulmak bu çalışmanın amaçları arasında yerini almıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. GÖÇ - KENTLEŞME VE GECEKONDU

2.1.1. Kırdan Kente Göç:

Göçler; ekonomik ve sosyal sistemde verilen kararların yanısıra kişinin kendi kişisel beklentileri sonucu meydana gelen yatay hareketliliklerdir. Ülkemizin topraklarının tarihine bakıldığında görülür ki, göç her zaman yaşanan bir olaydır. Fakat 16. yy ikinci yarısında, Osmanlı imparatorluğunda ortaya çıkan isyanlar, ekonomik bunalımlar, toprak sisteminin değişmesi, köylünün toprağının elinden alınması, nüfus hareketlerinin yoğunlaşmasına neden olmuştur (Özalp, 1984: 41-48). Göç olayında ikinci bir patlamanın ise II. Dünya savaşı sonrasında, 1950'lerde ortaya çıktığı bilinen bir olgudur. 1950'li yıllar Türkiye'deki sanayileşmenin başladığı dönemlerdir. Köyde yaşayan insanlar, sanayi merkezlerine, iş imkânlarının bulunduğu yer ve bölgelere doğru göç etmeye başlamışlardır.

Keleş, kente göç göçün nedenlerini üç ana başlıkta toplamıştır:

- İtici Güçler: Tarımda verimin azlığı, tarımsal gelirin yetersizliği, toprak mülkiyetinin dağılışı, tarımda makineleşmeye geçilmesi
- İletici Güçler: Taşınım olanaklarının gelişmesi, eğitim ve kitle iletişim araçlarının gelişmesi, yurt dışından dönen işçilerin önemlice bir kısmının kentleri tercih etmesi
- Çekici Güçler: Tarım dışı kesimlerde yaratılan iş olanakları (1990: 37–40).

Bu üç kategori içerisinde yer alanların göç etmelerinin, toprak yetersizliği, geçim sıkıntısı ve yeni bir iş bulma isteğinden kaynaklandığını

göstermektedir. Bu tabloyu da göz önünde bulundurarak ekonomik sıkıntının göç etmeyi daha çok etkilediği söylemek yanlış olmayacaktır. Ekonomik nedenlerden sonra göç etmeyi etkileyen faktörler arasında kentin çekici olması, iyi bir öğrenim için elverişli olması, daha önce köyden kente göç etmiş olan akrabaların sözel baskıları, kentin modern olanaklarından faydalanmak ve bu faydayı çocuklarının görmesine olanak tanımak olarak devam ettirebiliriz. Bu nedenlerden göç eden ailelerin taleplerinin başında başlarını sokacak bir konut ve düzenli bir gelir, daha sonra ise kentin sağlık ve eğitim olanaklarından daha iyi yararlanabilmek geliyordu.

1950'li yıllarda başlayan kırdan kente göç, kentleşme sorununu da beraberinde getirmiştir. Sanayileşme sonrası kentleşmenin, gelişmiş olan ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler ayrımını yapmakta yarar vardır. Gelişmiş ülkelerdeki şehirleşme 18. yüzyılın sonlarına doğru sanayileşmenin etkisiyle başlamıştır. Gelişmiş ülkelere göre kent; geleneksel düşünce ve davranış kalıplarını ortadan kaldıran, yeni kalıplar getiren bir toplumsal değişim merkezidir (Keleş, 1990: 226). Böylelikle kentli seçkinlere özgü kentli kültürü, öbür yandan kır kökenli geleneksel halk kültürü kentlerde buluşmuştur.

Çalışma evrenimizi oluşturan Ankara, kırsal kesimlerden aldığı göçmen akımının etkisiyle 1950 ile 1970 arasında Türkiye'deki en büyük kentli nüfusun artışını yaşamıştır. Bunun sonucu olarak, bugün Ankara'daki gecekondu yerleşmelerinin oranı Türkiye'deki diğer kent merkezlerine kıyasla çok daha yüksektir (Özyeğin, 2002: 60). Bu gecekondu bölgelerinden biri olan Mamak bölgesi de kırsal alandan en fazla göç alan alanlardan biri olma özelliğini korumaya devam etmektedir.

2.1.2. Yerleşim Bölgeleri Gecekondular:

Göç süreci, büyük ölçüde zincirleme bir göç olarak gelişmiştir. Bu süreç içerisinde, öncü bir birey göç etmekte ve daha sonra diğer aile bireylerini ve köylülerini, hemşerilerini yanına taşımaktadır. Ancak, bir birey öncülük etse de göç kararı yine de çoğu zaman aile tarafından alınan bir karardır. Göç eden bireyler göç ettikleri yerlerde önce hemşerilerinin veya

akrabalarının evine yerleşmektedirler, bu arada kendine ait bir ev yeri ve düzenli bir gelir getiren sürekli bir iş aramaya başlamaktadır. Bu zaman zarfı içerisinde ise hemşirelerinin / akrabaların aracılığı ile boş bir arsa belirleyerek karşılıklı yardımla yani imece usulü ile bir ev yapılır. Bu evlerin bir arada kümelenmesi de gecekonduları ortaya çıkarmaktadır.

Kentsel alanda oluşturulan bir yerleşme ve yaşam biçimi olarak gecekonduları İbrahim Yasa “Birtakım kişilerin genellikle kendilerinin olmayan topraklar üzerinde kısa zamanda, izinsiz imar mevzuatına aykırı ve sağlık koşullarından yoksun olarak yapılmış ve yaptırılmış yapıdır” (1970: 9) şeklinde tanımlamaktadır.

Az gelişmiş ve ya gelişmekte olan ülkelerdeki kentleşme açısından gecekondulaşma, bir “tampon mekanizma” olarak adlandırılmaktadır (Kalaycıoğlu – Tılıç, 2001: 24). Kıray da bu tampon mekanizmalarını; görelilik olarak hızlı ve kapsamlı değişim zamanlarında ortaya çıkan, ne eski ne yeni ne de yeni yapıya ait yalnızca değişmekte olan yapıda görülen ve bütünleşmeyi sağlayan kurum ve ilişkilerdir şeklinde tanımlamaktadır (1964:5). Dolayısıyla da bu tampon mekanizmaları yani gecekondu göç eden bireylerin tercih ettikleri ilk uğrak yerleri olmaktadır. Kongar’ın da söylediği gibi gecekondu öyle bir tampon mekanizmasıdır ki, kentin öteki bölge ve ekonomik kesimleri ile hem bilgi olarak hem de bölgede yaşayan aile ve bireyler olarak bir etkileşim alanı oluşturmakta ev etkileşim yoluyla bütünleşmeyi de sağlamaktadır. Dolayısıyla da bu bütünleşme biraylerin köyleri ile bağlarını bütünüyle koparmamaktadır. Böylece yaşamlarını kentlerde de sürdüren bireyler, gerek konut tarzları gerekse de yaşam tarzları ile geleneksel sözlü geleneğini sürdürebilmelerini olanak tanıyan gecekondu bölgelerine yerleşmişlerdir. Gecekondu evleri onların beraberinde getirmiş olduğu, geleneksel yapılarının devam ettirebilecekleri alanlar olarak görülmüştür.

2.1.3. Kentte Tutunabilenler:

1950 ve 60'lı yıllarda yapılan akademik çalışmalarda gecekondu olgusuna yaklaşıma bakıldığında ortaya çıkan durum aşağıda özetlenmektedir. Dünyada ve Türkiye'de akademik çevrelerde modernleşme kuramının öngördüğü şekilde gecekondu üzerinde yorum yapan sosyal bilimciler gecekonduyu; geleneksel toplumdan modern topluma geçiş sürecinde ortaya çıkan ve zaman içerisinde toplumun gelişmesi ve köyden kente göçenin kentlileşmesi sonucunda eriyecek olan geçici bir olgu olarak görmektedirler. Buna karşılık Evrimci Modernleşme Kuramının öngörüsüne göre de gecekondu henüz köylü kültüründen ve ilişkilerinden kurtulamamış, kentli-modern değer ve yaşam tarzını benimseyememiş, ne köylü ne de kentli olan bir kişi olarak görülmektedir. Bu kuramlar çerçevesinde ilk gecekondu araştırmalarından birisi olan monografik incelemesini yapan İbrahim Yasa, 1963–1965 yılları arasında Ankara'daki gecekondu üzerinde yaptığı araştırmasına dayanarak şöyle yazmaktadır: Gecekondu ailesi, toplumsal değer ve alışkanlıkları bakımından bir ucu köyde, öbür ucu kentte iki aile tipi arasında bir geçiş durumu gösterir. Bu kurumun yapısında ve görevlerinde, köy ailesi özellikleri ile kent ailesi özelliklerinin bir arada bulunması, onu kendine özgü bir tür yapmıştır (1970: 10). Böylece de kente göç etmiş aile gecekondu insanı, köydeki tarlasının küçük bir örneği olan bahçesini oturduğu gecekondu evinin önünde yapmaya, bu bahçesinde sebze, tavuk, ağaç yetiştirmeye çalışırken, bir yandan da kentte çalışmaya başlayarak kent kültürünü görmeye ve kentli olmayı düşünmektedir. Bu arada olma durumunun göç eden ilk ailelerde mutsuz olmayı kendini ne tam kentli ne de tam geleneksel olarak ifade edemez hale getirmiştir.

Bu araştırmalar sonucunda Gecekondu Ailesine ilişkin tanımlamaya İbrahim Yasa yapmaktadır. Ona göre Gecekondu Ailesi; Türkiye'nin belirli bir döneminin toplumsal yapı koşullarında ortaya çıkmış ve yine bir süre sonra ortadan kalkması beklenen kendine özgü nitelikleri olan, uzun bir toplumsal tarih göz önüne alınıncaya, yaşamı kısa sürecek mutsuz bir aileyi ansıtmaktadır (Yasa, 1970: 17).

Gecekondulu farklı ve birbiriyle çelişkili kültürel öğeleri içinde barındırmaktadır. Bu hali ile karma özellikler taşıyan çelişik davranışlı, türü kendisine özgü, bir birincil topluluktur (Yasa, 1973: 24). Bu durumu görüşme yapılan gündelikçi kadınlarda görmek mümkündür. Büyük kente göç ettikten sonra aile biçimlerinde, davranışlarında çelişkili bir durumun görüldüğü anlaşılmaktadır. Yasa, 1973 tarihli makalesinde gecekondu ailelerinin kentteki maddi kültür öğelerini kolaylıkla benimsemelerine karşın, manevi yani geleneksel değerlerinde aynı hızla değişimin gerçekleşemediğini ifade etmektedir. Bu durumu da şu şekilde dile getirmektedir; birtakım manevi değerler görevlerini tamamladıkları halde, taşınmış kalıntılar halinde hala yaşamaktadır. Bunları söküp atmak, herhangi maddi bir kültür öğesini söküp atmaktan çok daha zordur (Yasa, 1973: 45). Nitekim araştırma grubumuzu oluşturan gündelikçi kadınların geleneksel kültürel değerlerinin yeni yaşam alanları olan gecekondu da sürdürdükleri görülmüştür. Ancak kent kültürü ile tanıştıklarında kendilerini arada kalmaktan da kurtaramamışlardır. Bu arada kalmışlığı Yasa, "Gecekondu ailesi Arafta bekleyen bir ailedir" (1973: 46) şeklinde ifade etmektedir. Ama kentleşme süreci içinde bu gecekondu da yaşayanların kentli olacağı beklenen, öngörülen bir durum olarak değerlendirilmektedir. Bu çerçevede içinde gecekondu halkı homojen bir grup olarak görülmekte, bu grubu kentteki diğer insanlardan ayıştıran temel farklılık köylü özellikleri taşıması olarak sunulmaktadır. Böylece gecekondu, kentli ailelerden farklı öteki olarak kurgulanmaktadır (Tok, 1999: 44). Gecekondu ailesi, "kentli/burjuva" aileleriyle sürekli olarak karşılaştırılmakta (örneğin, aile yapısı, çocuk sayısı, yemek adetleri, nerede ve nasıl yemek yedikleri, sağlık ve hijyen alışkanlıkları), ve böylece ne kadar kentle bütünleşebildikleri anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Son zamanlardaki kültür çalışmalarında yaygın olarak uygulanan anket çalışmalarında sürekli sorulan sorular arasında gecekondu halkının sinema, tiyatro ve konsere gitme ve gazete okuma alışkanlıklarını araştırarak sorular da bulunmaktadır. Böylece gecekondu halkının karşısına sinemaya, tiyatroya giden, konserleri izleyen, gazete okuyan bir kentli kurgusu

çıkarılmaktadır. Buna karşılık gecekondu ötekinin geleneksel alışkanlıklarından bahsedilmektedir. Örneğin, gecekonduya yaşayan kadınların giyim-kuşamları şöyle anlatılmaktadır: Gecekondu kadınları arasında, köy motifi çorap ve giysi kullananlara rastlanır; entari üstüne hırka giymiş olanlar, başı eşarplı dolaşanlar sık sık görülür. Giysilerde egemen renk kırmızıdır. Daha çok renkli, göz alıcı ve parlak kumaşlar tercih edilir. Bu durum köy geleneğine uygundur. Ancak gecekondu kadınlarının giyinişlerindeki değişimler göz ardı edilmemektedir. Bu değişimin nedenini de artık gecekondu kadınların çalışma hayatına girmiş olmalarıdır.

Özellikle temizlik işlerinde çalışan gecekondu kadınların ev işlerine baktıkları ev sahiplerinden görerek ya da kendilerine verilen kıyafetleri giyerek bu değişime ayak uydurdukları söylenebilir. Bu nedenledir ki bluzu, naylon giysileri, topuklu ayakkabıları, pantolonları gecekonduya getirerek bu değişimi sağlamışlardır. Böylelikle de gecekondu gündelikçi kadınlar kentliden farklı olarak kurgulanmamaya başlanmakta, köylü zevkleri ve yaşam tarzlarından dolayı hiyerarşik olarak aşağıda görülen gecekondu kültürünün kentsel açılımlarını sağlamaktadır.

Kentli ailelerinin gündelikçi kadınlara kullanmak üzere verdikleri eşyalar ya da kıyafetler kent ailelerinin yanında çalışan gündelikçi kadınların kendilerini kentli gibi olmaya ve davranmaya itmiştir. Aslında bu davranış gündelikçi kadınların kendilerini diğer kentli kadınlardan farklı olmadıklarını diğer ya da öteki olmaktan kurtulmak istemelerinin bir sonucudur. Bu da gündelikçi kadınların hem kendilerinde hem kızlarında özentisi olarak kent kadınlarının giyinişini taklit etmeye başlamalarına etken olmaktadır.

1980'lerden itibaren oluşan feminist harekete paralel olarak, gecekondu kadın araştırmaları da görünürlük kazanmıştır. 1980 öncesinin çoğunlukla hane halkı reisi ile gerçekleştirilen anket çalışmalarında erkeklerin görüşleri elde edilirken ve dolayısıyla kadınların sesi duyulmazken, 1980 sonrasında ve özellikle 1990'larda gecekonduya yaşayan kadınları anlamak için araştırmalar yapılmıştır. Böylece köylü öteki kurgulamalarında sık sık

kullanılan; şalvar giyen, başını tülbentle örten, kapı önünde komşularıyla oturup örgü ören gecekondulu kadın ögesi bir nesne yerine özne olarak gecekondulu araştırmalarında yerini almıştır.

Şenyapılı ise, gecekondulu nüfusunun, gecekonduların ilk ortaya çıktıkları zaman gözlenen marjinal konumunun zamanla değiştiğini, hem üretim hem de tüketim alanlarındaki katılımları ile gecekonduluların ekonomik olarak toplumla bütünleştiklerini, ancak kentli kesim tarafından sosyo-kültürel boyutta kabul görmediklerini ifade etmektedir. Ayrıca, yazar gecekondulu halkının kentle ekonomik bütünleşmesinin, sunduğu ucuz ve örgütsüz iş gücü ile kentli kesimden dışlanmasını telafi etmek için satın almaya yöneldiği tüketim malları yoluyla olduğuna dikkati çekmektedir (1982: 25). Gecekonduda yaşayan insanların ezilmeleri, ikinci sınıf vatandaş muamelesi görmelerinden dolayı yakınmaları gündeme getirilmiştir. Bunu engelleyen de gecekondulunun kentte yeniden ürettiği geleneksel kültürleri olmuştur.

Gündelikçi kadınlarla ilgili olan alan araştırmamızda kırsal kesimden göç eden kadının geleneksel kültürünü gündelikçi olarak çalışmaya başladığında kentli yani modern kişilerle karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Dolayısıyla da geleneksel kültürünü birlikte kente taşıyan gündelikçi kadınlar, geleneksel bilgilerini kentli modern ailelerin evine taşıırken, kentli ailenin modern kültürünü de kendisine içselleştirdiği görülmektedir.

Geleneksel kültürlerin bireyler üzerinde, yetiştirilme biçimlerinde, hayata bakış felsefelerinde, kadın ve erkek ilişkilerinde, etkili olduğu açıkça ortadadır. Bu geleneksel bilgilerle yetiştirilmiş olan birinci kuşak gündelikçi kadınların buna karşılık modernlik olarak algıladıkları kentsel bilgileri nasıl tasavvur ettikleri, bunlardan ne anladıkları ve bunları nasıl hayata geçirdikleri irdelendiğinde kendi geleneksel bilgilerinden uzaklaştıkları çocuklarını yetiştirirken modern hayatın bilgilerinden faydalandıkları görülmektedir. Özellikle kız çocuklarının okula gitmesi, erkek ve kız çocuk ayrımını yapmamaları, eşlerin eve ait sorumlulukların da değişimi gibi konularda modern ya da kent kültürünün etkili olduğunu söylemek mümkündür. Bu

bağlamda gündelikçi olarak çalışma hayatına geçen kadınların bu vesile ile toplumsal alanla, sokakla ya da çarşıyla bir etkileşim içine girme fırsatını buldukları böylece de kendi değer yargılarını, hayata bakış açılarının değiştirdikleri ve geleneksel yaşam tarzlarını kent – modern kültür ortamına uyumlu hale getirmeye çalışmaktadırlar.

Görüşme yapılan gündelikçi kadınların yaşadığı gecekondu evlerinin hemen hepsinde nadiren içilen ama kent görüntüsünü yansıtan “neskafe” fincanları vardır. Sade kek yerine kakaolu kek yapıyorlar, çünkü sade keklerin kırsal ve prestijden yoksun bir kimliği var. Daha ucuz olan toz şeker değil de küp şeker kentli ve modern ince zevki göstermektedir. Modern aile duyarlılıklarını bir ebeveyn olarak – kentli, eğitilmiş kişiler gibi- psikolojik desteğin çocukların başarısında önem taşıdığını düşünülüyor olduğundan çocuklarının üniversite ya da herhangi bir okul sınavında sınavının kapısına kadar götürüp sınav süresince beklemeleri gibi göstermeye başladıkları görülmektedir.

Ev hizmetinde çalışmak; özellikle de en sık görülen gündeliğe gitmek, kocaların eşlerinin işleri ve iş ile ilgili davranışları üzerinde geleneksel kontrol biçimlerini sürdürebilmeleri için gereken koşulları sağlamaktadır. Örneğin, koca eşinin emeğini düzenlemekte; kadının kimin için çalışacağına ya da çalışmayacağına rahatlıkla karar verebilmektedir (Kandiyoti- Saktanber, 2003: 66). Ancak Kandiyoti'nin vurguladığı bu durum alan araştırmasında görüşme yapılan gündelikçi kadınlara sorulduğunda birçoğunun eşlerinin yanında kendilerinin de işleri ile ilgili olarak söz sahibi olduklarını vurgulamışlardır.

2.2. GÜNDELİKÇİ KADINLAR VE TANIMLARI

2.2.1. Ev İşi (Hizmeti) ya da Gündelikçiliğin Tanımı:

Ev iş 1975’de Ann Oakley’in yazdığı bir makale ile önem kazanmaya başlamıştır. Oakley’e göre ev işi; daha çok kadınlar tarafından yapılan parasal karşılığı olmayan bir emek süreci olarak tanımlanmıştır (Kalaycıoğlu -

R. Tılıç, 2001,35). Ev işi, geniş anlamda, bir hanedeki gereksinmeler içinde, ev halkının kendini yeniden üretmesine katkıda bulunan ve ücret karşılığında, ev halkı dışından temin edilebilen her türlü “ev içi” hizmeti içeriyor. Örneğin temizlik, aşçılık, çocuk-hasta ve yaşlı bakımı ve bazı uzmanlaşmış hizmetler (dikiş dikme, ütü, alışveriş, misafir ağırlama, özel yemekler yapma gibi (Kalaycıoğlu – Tılıç, 2001: 55).

Gündelikçilik (ev hizmetinde çalışma) toplumdaki değer yargılarına göre, başka iş olanağı kalmadığında ve/veya maddi sorunların zorlamasıyla yapılan en düşük statülü işler arasında yer almaktadır.

2.2.2. Gündelikçi Kadınların Tarihçesi:

Ev hizmetinde çalışan gündelikçi kadınların tanımları çeşitli toplumlarda ve kültürlerde yapılan araştırmalarda büyük farklılıklar göstermektedir. Örneğin Güney Afrika’da kolonileşme, ayrımcılık uygulamalarına yol açmıştı. Bu ortamda ev hizmetinde çalışan kadın, gönüllü olmayan bir emek sürecinde çalışan Afrikalı yerli kadınlar anlamında kullanılıyordu (Kalaycıoğlu – Tılıç, 2001: 35). Yine Amerika birleşik Devletleri’nin kuruluş yıllarında uzunca bir süre bu hizmet, beyazların Afrikalı Amerikalılardan sağladığı köle hizmeti veya belli bir süre için kontrat yoluyla sağlanan hizmetçi olarak anlaşılmıştı. Daha sonra, 20. yüzyılın ikinci yarısında, Amerika’ya göç eden Uzakdoğulu, Meksikalı ve Batı Hint Adaları’ndan kadınlar arasında “yeşil kart” kazanmanın garantisi olarak yine kontrat yoluyla sağlanan hizmet biçiminde ev işinde çalışmak yaygınlık kazanmıştı (Kalaycıoğlu – Tılıç, 2001: 36).

Sanayileşme ve teknolojinin ilerlemesi, kadının giderek daha çok iş gücüne katılması nedeniyle ev işi işlerine ayıracak zamanın giderek azalması, bu işi yapabilecek eğitim ve ekonomik açıdan daha aşağıda bulunan kadınlara yönelik –yeni bir iş sahası açılmasına sebep olmuştur.

2.2.3. Türkiye’de Gündelikçiliğin Gelişimi:

Türkiye’de ev hizmetlerinde yararlanmanın tarihine baktığımızda; on beşinci yüzyılda gayri Müslimlerin köle kullanmalarının yasaklanmasının ücretli hizmetçiliğin eş zamanlı olarak gelişmesinde rol oynamıştır. On dokuzuncu yüzyılda Müslüman ailelerinde işlevleri, cinsiyetleri ve statüleri farklı pek çok yardımcı aynı evde birlikte var olabilmişlerdir (Özbay, 2002: 22).

Çocukların bakımı için İngiliz, Alman dadıların tutulması Batı kültürüne ayak uydurabilmek için ücretli, tercihen bir gayri Müslim aşçının bulunması olağan karşılanmaktadır. Cariyeler bu ücretli personeli denetleyici kalfa, kâhya gibi işlevleri üstlenmiş olabilecekleri gibi, temizlikten sorumlu yardımcılar olarak da görev yapmışlardır. Yine cariyesi bulunduğu halde çamaşır yıkamaya gelen gündelikçi kadınlar da tutulmuştur (Özbay, 2002: 22). Gündelikçi kadınlar evden sorumlu bir sürü kişi de olsa evlerin vazgeçilmez kişileri olmuştur.

Osmanlı döneminde kentlerde seçkin sınıfın oluşturduğu konaklarda, konağın hanımı ev işlerini yapmaz, ancak ev işlerinin yönetimiyle ilgilenirdi. Dolayısıyla da dönemin konaklarında, orta hizmeti görenler, çamaşırcılar, temizlik işleri yapanlar, çocuk bakıcıları her zaman ekonomik ve sosyal anlamda alt sınıftaki kadınlardan oluşmuştur.

Özbaya’a göre, 1950 ve 1960’lı yıllarda büyük şehirlere göçün artmasıyla orta sınıf kadınların evlatlık gibi ucuz ev emeği bulma olanaklarının azalması aynı döneme rastlamaktadır (1996 : 55). Bu da 1950’lerde beceriksiz, eğitimsiz ya da düşük eğitim düzeyli büyük bir kesimin şehirlere geldiğini gösteriri nitelikte bir bilgi olmuştur.

1952’lerden başlayarak çalışan kadınlar üzerine yapılan değerlendirmelerde şu tez savunulmuştur: Kadınlar için ev dışında ücret karşılığı çalışmak birincil amaç değildir; kadınlar eğer çalışıyorlarsa, buna geçici ve zorunlu bir uğraş gözüyle bakarlar; esas bulunmak istedikleri alan ev, yapmak istedikleri faaliyetler de ev kadınlığı ve anneliktir (Tekeli, 1995: 119). Geleneksel ailelerde, çoğu zaman kız çocuklarının annelerinden

görerek öğrendiği rutin, basit, kolay işler olarak kabul edilen ev işlerini her kadının yapabileceği düşüncesi yaygındır. Bundan dolayı kadın işi olarak kabul edilen ve ev işlerinin yapılmasında herhangi bir eğitiminin aranmaması ve çoğu eğitimsiz kadınların bu işleri yapması adeta olağan kabul edilmektedir. Ev işlerinde çalışan kadınların bu işleri yapmaları bilinçli bir seçim değil, çalışmak zorunda kalmalarının bir sonucudur denilebilir.

Gündelikçi kadınlar üzerinde yaptığımız alan araştırmaları da ortaya koymuştur ki; eğitim düzeyi düşük kadınlarda çalışma olgusu ekonomik bağımsızlık olarak ön plana çıkmamış, özellikle ailesi için bir şeyler yapıyor olmak çalışmanın değerini artırmaktadır. Kadının asıl işinin ev hanımı olmak olduğunu söyleyen kadınlar da oldukça fazladır. Birçoğunun düşüncesinde eşine iyi bir eş çocuklarına ise iyi bir anne olma düşüncesi hâkimdir.

Bütün dünyada olduğu gibi toplumsal örgütlenme ve ekonomik yapılanma ne olursa olsun Türkiye’de de kadın, tarihi süreç içerisinde dönemin koşullarına göre değişik biçim ve statülerde erkeklerle birlikte ekonomik faaliyetlere katılmıştır. Gecekondularda yaşayan kadınlar açısından iş orta sınıf evlerinde gündelikçi ya da aylıkçi olarak çalışmaktan öteye geçememektedir Yasa’nın Ankara gecekondu aileleriyle yaptığı araştırmasında semt semt değişmekle birlikte, çalışan eşlerin oranının % 15–20 dolaylarında olduğu kestirilmiştir. Ev dışındaki işler arasında en çok yinelenenlerin hizmetçilik, pazarcılık, aşçılık, çamaşırcılık, bohçacılık, esnafılık, öğretmenlik, terzilik, hastabakıcılık olduğu saptanmıştır.

Son yıllarda yapılan bir araştırmada, kadınların yaptıkları işler ve eğitim düzeyleri karşılaştırılmış, eğitimsiz, ilkokul ve ortaokul mezunu kadınların çoğunlukla temizlik ve ev işleri, çocuk bakımı, eliş, dikiş, der, işleri gibi işlerde çalıştıkları görülmüştür

Ankara’da 1996 yılında ev hizmetlerinde çalışan kadınlarla ilgili yapılan araştırmada da benzer bulgular edinilmiştir (Kalaycıoğlu – Rittersburger, 1998: 225–226).

Göç etmiş olan kadının ücret karşılığı evin dışında çalışması kırsal yöredekinden farklı bir çalışmadır. Erkekler için olduğu gibi kadınlar için de uzmanlık isteyen örgütlü, güvenceli işlerde çalışmak olanağı azdır. Göç etmiş

olan kadınların, erken evlenme, küçük yaşata çocuk sahibi olma gibi nedenlerle çalışması güç duruma gelmektedir. Ayrıca geleneksel yönlerinin ağır basmasından dolayı da evin dışında çalışmasının da herkes endişe ve şüphe ile karşıladığından kadının yarım gün gibi işlerde çalışması yeğlenmektedir.

Kadının evin dışında çalışma olgusu 1950'lerde kente göç etmiş olanlarla bu gün göç etmiş olanlar arasında önemli farklar oluşturmuştur. Büyük kente bu yıllarda gelenler orta – üst – orta tabaka evlerde hizmet işlerinde çalıştıkları ve en kaba işleri düşük ücretle yaptıkları görülmektedir (Kıray, 1999: 110). Ev hizmetlerinde çalışan kadınların oranlarına bakıldığında 1977–78 yıllarında şaşılacak kadar az olduğu Kıray tarafından söylenmektedir. Özellikle dış ülkelere bakılarak özellikle Latin Amerika ile karşılaştırıldığında gündelikçi olarak ev hizmetlerinde çalışan kadınların Türkiye 'de yüzde dört olarak görülürken bu oran Latin Amerika'da yüzde kırkı geçmektedir (Kıray, 1999: 110).

Büyük kente göç etmiş olan ailelerin ilişkilerine bakıldığında ise gündelikçi olarak çalıştıkları evlerde gördükleri yeni toplantı türlerini de benimsemeye başladıkları görülmüştür. Bunlardan doğum günleri kutlamaları, yeni ve yabancı bir kültürün etkisiyle benimsenmiş olan yılbaşı kutlamaları, çam ağacı süsleme, hindi yeme gibi Noel kutlamaları dikkat çekici örneklerdir.

Kadının ev dışına çıkarak çalışmaya başlaması aile içindeki görevi de değişim göstermektedir. Para kazanmak sosyal bir güç haline geldiğinde daha çok bağımsızlık kazanmaktadır. Artık kadın evdeki işleriyle sınırlı değildir ve daha fazla hak talep etmektedir.

Dışarıda çalışma biçimlerinden biri olan gündelik temizlik işçiliği yaygın olarak yapılmaktadır. Ev işi hizmetlerinin karşılanmasında çalışan gündelik temizlik işçisi kadınlar yüzyıllardır değişmeyen bir şekilde kadınların sorumluluğunda olan ev işlerini ücret karşılığında yapmaktadır. Kadın emek gücünün en yaygın biçimde istihdam edildiği alan ev hizmetidir. Ucuz ve vasıfsız emek gücünün bolluğu, geniş ailenin dağılması, ev ve ev işi ile özdeşleştirilen kadınların gitgide artan oranda emek gücü piyasasına dâhil

olması ve çalışma zamanının yarattığı vakitsizlik baskısı gibi etkenler bu işkolunun hızla gelişmesinde önemli bir yere sahiptir. Ev dışında çalışmaları halinde bile, kadınları ev işlerinin yükünü taşımakla sorumlu addeden ataerkil kültürel yapının varlığının devam etmesi bu kadınlar için gündelikçi kadın çalıştırmak bir ferahlama kanalı olmaktadır.

Ekonomik düzeyde orta halli olan kentli kadın kendi ev işlerinden kurtulmayı bir bakıma kentliliğin beraberinde getirdiği sosyal bir hayatı yaşama fırsatını hem ekonomik hem kültürel olarak kendinden alt bir gruba mensup olan gündelikçi kadın sayesinde mümkün olmaktadır.

2.3. SÖZLÜ – GELENEKSEL VE KENT (MODERN) KÜLTÜRÜ

2.3.1. SÖZLÜ KÜLTÜR

Amerikalı araştırmacı Walter Ong, sözlü kültürü henüz yazıyla karşılaşmamış toplulukların söylem ve anlatımları olarak ifade eder (Ong, 1995:13). Halkbilim bağlamında Dursun Yıldırım daha kapsayıcı bir tanımlama yapar. Yıldırım'a göre Sözlü gelenekte yer alan tamamen söz ile kısmen söz ile ve tamamen sözsüz yaratılan ama sözlü geçiş ve iletişimle fertler arasında dolaşan veya nesilden nesile geçen tüm unsurlar yapı, muhteva, biçim ve fonksiyonları ne olursa olsun, sözlü kültür kapsamındadır. Bunların her biri oluşturdukları sözlü ortam toplumunun ortak kabulleri olarak, kendilerine mahsus birer gelenek yaratmışlardır. Her unsurun nitelikleri bu gelenek içinde kendini korur, geliştirir veya değiştirir. Her unsur, kavram ve kapsamını bu gelenek içinde ifade etme imkânı kazanır. Gelenek kendini, ortak kabul sahibi olan topluluğun 'teoride en az iki kişi' veya milleti meydana getiren fertlerin ihtiyaçlarına cevap verdiği ölçüde yaşatır" (1998:87-101).

Bu düşünceler doğrultusunda yola çıkıldığında modern/ kent dünyasında sözlü kültür ürünlerinin kendini devam ettirdiği görülmektedir. Sözlü kültür bir yanıyla uzun geçmişin izi zor sürülebilecek deneyimlerinin ve eylemlerinin bilgisini içerirken diğer yanıyla yazıyla belgelenen ve görsellikle biçimlenen modern zamanların egemen olmayan katman, kesim ve

sınıflarının dayanışmalarını güçlendiren deneyimlerine dayanmaktadır (Köker, 2005: 13).

Gündelikçiliğin iş ilişkisinde yazılı olmayan sözel kurallar mevcut oluşu bu iş sektöründe sözlü bir geleneğin oluşmasına olanak tanımıştır. Bu çerçevede, örneğin karşılıklı işçi ve işveren ilişkisinde, yapılacak işlerin tanımı, çalışma süresi, çalışma koşulları, ücret ve ek kazançlar, güvence, iş güvenliği, iş alma-iş bırakma gibi konulara ilişkin kurallar işveren ve işçi arasında sözlü bir iş antlaşmasıyla belirlenir. Bu da bu iş kolunda çalışan kadınlar arasındaki söze dayalı bir iş kurallarının oluşmasına neden olmaktadır. Bu işe yeni başlayacak olan kadına sözel kurallar kendisinden daha deneyimli diğer kadın tarafından anlatılarak bu grubun iş yaşamında uyguladığı pratiklerin öğrenilmesi bu yolla sağlanmaktadır. Nitekim gündelikçilik yapan kadınlar grubunun yazılı olmayan kuralları da kendi içlerinde hayat bularak kendi iş geleneklerini de oluşturmuş olmaktadır.

İş almadan başlayarak, işin tüm aşamaları yüz yüze ilişkilerle gerçekleştirilir. Bu iş kolunda hiçbir süreç yazılı kurallar çerçevesinde yürütülmemektedir. Yapılan işin başlangıcından sonuna kadar her bir düzenlene sözlü, yazılı olmayan kurallar çerçevesinde yürütülmektedir. Gündelik ev hizmetinin bu çerçevede kendine ait sözlü kurallar bu şekilde devam etmektedir.

Ev hizmetinin, özel bir alan olan evde ve yüz yüze ilişkilerle yürütülmek zorunda olması, bu işte sosyal normların ağırlık kazanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla iş ilişkisi, toplumsal değerler, normlar ve geleneklerin etkilerine açıktır. Bu nedendendir ki Gündelikçilik sözlü kültür yaratmalarına açık bir alan olarak karşımızda durmaktadır.

İşverenle çalışan kadınlar arasında, ev hizmetinin yüz yüze ve mekânsal yakınlık içinde yerine getirilmesinden kaynaklanan bir hayali akrabalık beklentinin doğmasına yol açmaktadır (Kalaycıoğlu – Tılıç, 2001: 102–103). Bu hayali akrabalık da gündelikçi kadınlarla ev sahipleri arasında birincil ilişkilerin yaşanmasına neden olmaktadır.

Ong'un vurguladığı gibi sözlü kuralları kuşaktan kuşağa aktararak sözlü bir kültürü oluşturduklarına ilişkili olarak gündelikçi kadınlarında bu

görüşü destekler örnekleri mevcuttur. Daha deneyimli olan bir gündelikçi kadının yeni işe başlayacak olan gündelikçi kadına deneyimlerini aktararak bunu destek sağlamaktadır. İşte nasıl davranacağını, hangi iletişim dilini kullanacağı (hanımım, abla vs.), parasını nasıl isteyeceği, iş yaparken hangi kıyafetleri giyeceğini sözlü iletişim çerçevesinde gündelikçi kadınlar tarafından öğrenilmektedir.

2.3.2 GÜNDELİKÇİ KADINLARIN SÖZLÜ KÜLTÜRÜ

Murdock'a göre cinsel ayrışımın temeli erkeğin üstün fizik gücü sayesinde daha önemli ve güç işleri görebilmesinden, kadının ise uzun ve zahmetli gebelik ve çocuk bakımı yükümlülükleri nedeni ile evde ya da evin yakınındaki daha kolay işlere yatkın olmasından başka bir şey değildir şeklinde tanımlamaktadır (Tan, 1979: 171).

Kadının üreme sürecindeki rolü ile erkeğin üstün gücü ve yapısı Murdock'a göre cinsel işbölümünün iki biyolojik temelidir. Oysa kadının erkeğe ve aileye bağımlı kılınışının biyolojik özelliklere dayalı iş bölümünün değil toplumsal amaçlara uygunlukların sonucu olduğu da gene antropolojik verilere dayanarak açıklanabilir. Küçük ölçekli toplumların çoğunda gebelik ve çocuk bakımının nasıl düzenlendiğinin yakından incelenmesi gebelik ve emzirmenin bu kültürlerde çok zahmetli olaylar sayılmadığını ortaya çıkarmıştır. Bu dönemlerde kadın ekinliklerin sınırlandırılması ya da eve saklı kılınması biyolojinin gerekleri değil, kültürel geleneklere göre yasaklanan ya da izin verilen özelliklerdir. Her kültür kendi kalıplarını geçerli kılacak değişik mitlere sahiptir. Kültürel inançların kadının üretim etkinliklerine katılmasını onayladığı toplumlarda bu etkinliklerin çocuk bakımıyla tutarlı biçime getirildiği görülmektedir. (Tan, 1979: 172)

Toplumsallaştırma sürecinin özündeki değerler, inançlar ve imgeler kuşaktan kuşağa aktararak insanların yaşantılarını yönlendiren ve kadınla erkekten her birine uygun sayılan davranışları saptar, cinsel rol anlayışlarının benimsenmesini sağlarlar. İnsanların dış dünyayla ilişkileri yetiştirme, eğitim ve

başkalarıyla olan deneyimlerinden öğrenilmiş, kalıplaşmış imgelerin etkisi altındadır.

Toplum, beklenen ölçü ve kalıplardan sapıcı davranışları hoş karşılamadığı için bireyler genellikle kendilerini yerleşik normlara uydurmaya çalışırlar. Daha çocukluktan başlayarak bireylerin benlik imgelerinin önemli bir parçasını toplumun kendileriyle ilgili beklentileri oluşturur, kadınların da erkeklerin de düşünce ve tutumları bu beklentilere göre biçimlenir. Bu yüzden de katı ve süresi dolmuş düşünsel kalıp yargılar bazen özgür bir kişilik gelişimini, insan yeteneklerinin tümünden açılış ve gerçekleşmesini engelleyici etkiler de gösterilir. Yakın zamanlara denk toplumsallaştırma kalıplarının özündeki cinsel- rol ölçülerini ve kalıp yargıları sorgulanmış bulunan araştırmacılar göreceli olarak yeni sayılabilecek bazı araştırmalarda bunların kadın ve erkeklerin yeteneklerinin gelişmesindeki olumsuz etkileri üzerinde durmaya başlamışlardır (Tan, 1979: 181).

Cinsel rol kalıp yargıları genellikle fizik kuramlarından çıkarsanan psikolojik ayrılıklara dayandırılmaktadır. Erkekler kadınlara göre daha girişken, bağımsız, çözümleyici ve başkalarının daha az etkisi altında kalan, buna karşılık daha az konuşan kişiler olarak görülmektedir. Kadınlar ise bakıcılık, eğiticilik, insanlarla ilişki kurma, yineleme gibi özellikleri gerektiren işleri öğrenmeye ve yapmaya daha yatkın sayılmaktadırlar (Tan, 1979: 181).

Kendi toplumumuzda kadın ve erkek dünyalarının geleneklerle kesinkes ayrılmış oluşu anne – kız ilişkilerinin yoğunluk ve yakınlığını artırıcı etkiler yaratmaktadır. Kız çocuk anne ile daha bağımlı ortaklaşa yaşar. Büyüklerin “*ben bakarım oğluma, oğlum bakar oğluna*” gibi deyimleri bu durumu soyutlar niteliktedir.

Eğitim erkeğe, kadının baskı ya da denetim altında tutulacak bir nesne olarak değil, yetileri, yetenekleri ve gereksinimleri kendisinininkinden aşağıda bulunmayan bir eşit birey olarak bakmasını ve geleneksel olarak kendisine verilen yetkilerle geleneksel olarak kadına yüklenen sorumlulukları onunla paylaşmayı öğrenmesini sağlayan en önemli yol olmaktadır.

Kadının aile yaşamının her döneminde ekonomiyle daha geniş çapta bütünleşmesi söz konusu olmuştur. Genel yaşam standartlarının ailede tek

bir geçim kaynağı ile karşılanamayacak düzeyde yükseliş kadının çalışmasında büyük bir rol oynamıştır. Kadınların genellikle aile görevleriyle uzlaşabilen belli iş ve mesleklerde toplandıkları, bu iş ve mesleklerin de erkeklerin çoğunlukla bulundukları türlere kıyasla daha düşük statü taşıdıkları görülmüştür. Kente göç, kadının tarıma, aile ekonomisine, işgücüne dayalı ekonomik yaşamındaki etkinliklerin topraktan kopma nedeniyle kesintiye uğratmakta, okuma yazma eksikliği ve geleneksel değerler kente gen erkeklerin bulabildikleri iş olanaklarını kadınlara kapalı tutmaktadır (Tan, 1979: 237).

Ekonomik yaşamda cinsel ayrışımın toplumsal değişimlerle ortadan kalkmayışı temelde kadın ve erkeğin cinsel rollerini ilgilendiren kalıp yargıların etkinliği ve sürekliliğine bağlıdır. Daha ilk çocukluk yıllarından başlayarak aile içinde gerçekleşen cinsel rol eğitimi kadın ve erkeğin geleneksel kalıpları isesleştirerek toplumsallaşmaların sağlamaktadırlar. Bu kalıpların kadınlara ait olanların, ekonomik, siyasal, eğitsel yaşamdaki varlık ve etkinliklerin edilgenlik, ölçüde sınırlandığı son yıllardaki araştırmalarda belirlenmiş bulunmaktadır. Erkek zelliklerin yetkinlik, nesnellik, kadın özelliklerin edilgenlik duygusallık, bağımlılık, şeklinde nitelenen davranışlara yol açtığı görülmüştür. Dolayısıyla da kadının her yaşamında bir erkeğin desteğine ve yönetimine gereksinimi olduğu düşüncesiyle yetiştirilen kız çocuklar son zamanlarda bu kalıpları gle birlikte yıkmaya çalışmaktadır.

Çalışma yaşamında yer alan kadınlarda geleneksel kadın imgesini korumak, meslek yaşamını geleneksel kadın rolleri ile bütünlemek, örneğin aile sorumluluklarıyla en az çatışan ya da bu sorumluluklarla çalıştığında bırakılması ve ara verilmesi olanağı bulunan işlerde çalışması erkeklere ait mesleklerden kaçınmak eğilimi güçlü kalmaktadır (Tan, 1979: 241).

Ev işleriyle ocuk yetiştirmenin yalnız kadına, ekonomik etkinliklerin ise yalnızca erkeğe saklı tutulabileceği bir tolum düşüncesi ekonomik ve toplumsal değişimlerin ışığında geçerliliğini yitirmiş bulunmaktadır. Dolayısıyla da okul öncesi eğitim bir lüks değil toplumsal zorunlulukların gerektirdiği bir kamusal sorumluluk konusu olmaktadır. Eğitim erkeğe kadını baskı ya da denetim altında tutulacak bir nesne olarak değil yetileri, yetenekleri ve

gereksinimleri kendisinininkinden aşağıda bulunmaya bir eşit birey olarak bakmasını ve geleneksel olarak kendisine verilen yetilerle geleneksel olarak kadına yüklenen sorumlulukları onunla paylaşmayı öğrenmesini sağlayan en önemli yol olacaktır.

Sözlü kültür her toplumun yazılı kültürünün dışında yüzyıllardır süregelen bir olgu olmuştur. Sosyo-kültürel bütünleşmenin sağlanmasında sözlü kültürün önemi kaçınılmazdır. Bir bakıma sözlü kültür toplumsal bir bilinç olarak ortak bir inanç ve değerler yaratılmasını da sağlamış olmaktadır. Atasözleri de sözlü kültürün bir ürünü olarak geleneksel yapımızda kadına bakış açının nasıl olduğunu irdelememiz açısından önemli olmaktadır. Halkbilimsel bir açıdan ele alacağımız atasözleri toplumsal yapıda cinsiyete dayalı işbölümü, kadının toplumdaki yerini tespiti açısından bu bölümde irdelenmeye çalışılacaktır.

Ad verme geleneği halkbilimin önemli araştırma konularından biri olmuştur. Bir insana ad verilmesi o ulusun kültürüyle çok yakından ilişkilidir. Yaşanılan çevre ve kültür seviyesi ad vermedeki değişimin hızını artırmakta ve geleneğe bağlılığı sürdürmekte etkili olmaktadır. Köylerde en çok kullanılan isimler annelerin, babaların, ataların, evliyaların veya din büyüklerinin, ya da köyün çevresinde bulunan yatır ve ziyaret yerlerinin ismi konulmaktadır. Gündelikçi kadınlarla yapmış olduğumuz görüşmelerde isimlerini nasıl aldıklarını ve kendi çocuklarına ne tür isimler koyduklarını da tespit etmeye çalışmamız, gündelikçi kadınların ad verme geleneğinde kent kültürünün nasıl etkisinde kaldığını irdelemeye çalışmaktır. Görüşülen gündelikçi kadınlardan simlerini bize verenler arasında, Satı, Songül, Gülten, Turna, Sultan, Gül, Lalizer, Gülfidan, Zehra, Emine, Döne, gibi isimler yer almaktadır. Bu isimlerin verilmesi köyde genelde bu isimlerin kullanıldığı ya da ninelerin isimleri olması olarak açıklanmaktadır. Çocukları olanlardan kızlarına ne isim verdiklerini sordüğümüzde, Ebru, İrem, Cansu, Ada gibi daha modern isimler koydukları görülmüştür.

Sedat Veyis Örnek geleneksel kültürümüzde erkeğin ağırlığı ve üstünlüğünün hiç olmazsa ilk doğan çocuğun erkek olmasını istemenin yaygınlığını yazmaktadır. Bununla ilgili geleneksel kültürde rastladığımız bazı

deyişler bu fikri doğrulamaktadır. Örneğin; “ *Kadın Olacağıma Erkek Olsaydım Da İki İpli Bir Hamal Olsaydım*”, “*Ağlan Doğuran Övünsün Kız Doğuran Dövünsün*”, “*Oğlan Anası Kapı Arkası, Kız Anası Minder Tahtası*”, “*Maşa Kadar Oğlu Olanın Paşa Kadar Yeri Olur*”, “*Oğlan Olsun Deli Olsun, Ekmek Olsun Kuru Olsun*”, “*Oğulsuz Ocakta Tütün Tütmez*”, gibi erkek cinsini yüceltici bir özellik göstermektedir.

“*Avrat var ev yapar avrat var ev yıkar*”, “*Evi ev eden avrat*”, “*Yuvayı yapan dişi kuştur*”, “*Kadının eli kaşık sapında kararır, kadını hamarat eden ateştir*”, örnekleriyle kadının ev işi uğraşlarını ve geleneksel kadınlık rollerini vurgulamaktadır.

“*Sabahtan karnını doyuran, küçükken evlenen aldanmamış*”, “*Er evlenen döl alır, erken kalkan yol alır*” gibi atasözleri ile evliliğin erken yaşta yapılması gerektiği vurgulanır.

“*Kadını eve bağlayan altın şıkırtısı değil beşik gıcırtısı*”, “*Kadın eşik dibinden değil beşik dibinden belli olur*”, “*Doğuran avrat Azrail yenmiş*” atasözleri ile kadının doğurganlığının önemli olduğu vurgulanmaktadır.

“*Oğlan atadan babadan öğrenir sofra açmayı kız anadan öğrenir biçki biçmeyi*”, “*ana ile kız helva ile koz, ananın bahtı kızına*” “*Anasının talihi kızının çeyizi*”, “*ana kızına taht kurar, kız bahtı kocada arar*”, “*Kız beşikte çeyiz sandıkta*” gibi atasözleri ile de kız ve erkek çocukların cinsiyet kimliklerini kazanma sürecinde geleneksel yetiştirilme usullerine tabi tutulduklarını göstermektedir.

Alan araştırmamızda da gündelikçi kadınların bu tür atasözlerini bildikleri bunların özellikle yaşlı kişiler tarafından söylendiği dile getirilmiştir. Ancak çalışma hayatına başladıktan sonra gündelikçi kadınların aile içindeki konumlarında, evlilik ile ilgili tutumlarında, çocuk sayısı gibi durumlara ilişkin olarak geleneksel rollerin kendilerine yüklediği sorumluluklarda değişimlerin meydana geldiği görülmüştür.

2.3.3. GELENEKSEL ve KENT (MODERN) KÜLTÜRÜ

Genel olarak insan türüne özgü bilgi, inanç ve davranışlar bütünü ile bu bütünün parçası olan maddi nesneler şeklinde tanımlanan kültür kavramı, toplumsal yaşamın dil, düşünce, gelenek, işaret sistemleri, kurumlar, yasalar, aletler, teknikler, sanat yapıtları gibi her türlü maddi ve tinsel ürününü kapsamına almaktadır. Bu bağlamdan hareketle kültürün, toplumsal yaşamın bir ürünü olduğu, işlevinin de toplumsal pratikleri anlamlandırmak olduğu, kendisi de ancak toplumsal yaşamın başka yönleriyle ilişkisi içinde anlam kazandığı düşünülür. Öyle ki artık kültür, insanın düşünce, niyet ve amaçları doğrultusunda ve yine insan eliyle yaratılmış her şey için kullanılır

Kentle geleneksel arasındaki kutuplaşmanın sadece farklılığın ve karmaşıklığın önemli kaynaklarının ve modernin farklı anlamlarının ele alınmasına engel olmakla kalmadığını; ayrıca modernin değişen yüzünü de gözden kaçırmaya yol açtığını dile getirildiğini dile getirildiğini Kandiyoti'nin ifadesiyle söylemek konun toparlanması açısından önem kazanmaktadır. Kandiyoti'ye göre, toplumun geleneksel, kırsal ve az gelişmiş olandan modern, şehirli, sanayileşmiş ve gelişmiş olana önlenemez bir yürüyüş yapmakta olduğu şeklindeki varsayım bu arada ortaya çıkan karmaşık yapıları da geçici formlar olarak küçümsemeyi ya da göz ardı etmeyi beraberinde getirebilmektedir (2003:15).

Geleneğin ve modernliğin güçleri arasında sürekli bir mücadelenin olduğu düşüncesini eleştirenler modernin içinde gelenek ya da gelenek olarak modern olgularına dair kanıtları bulmanı da mümkün olduğunu ileri sürmektedirler. Bu çerçevede gelenek ve modern kültür arasındaki ilişkiyi birinin diğerinin yerine geçmesi olarak kavramsallaştırmak yerine, ikisinin aynı anda ve birbirinin içine geçmiş şekilde var olması noktasında yoğunlaşmaları gerektiğini ileri sürmemiz gerekmektedir.

Gündelikçilik; kadını ekonomik anlamda güçlendiren, kendisinin ve kız çocuklarının kentteki yaşamını modern dünyaya geçişini- kolaylaştıran; yeni kuşakların görece daha vasıflı ve gelirli yüksek işler edinebilmelerinin yolunu açan bir mekanizmaya dönüşmektedir. Modernlik; modern öncesinin

(gelenekselliğin) tek yönlü, evrimsel bir sonucu olarak anlaşılmamalıdır. Bir başka deyişle, modernlik ve geleneksellik bir çeşit eklemlenme ile beraber var olabilir. Ev hizmetinde çalışan kadınlar, bir yandan henüz yasal olarak tanımlanmamış, belirsizliklerle dolu bir iş alanında çalışırken; öte yandan da modernliğin getirdiği kavramlarla karşılaşmakta ve bunlarla yaşamayı, sonuçlarından yararlanmayı öğrenmektedirler (Kalaycıoğlu – Tılıç, 2001: 99–100).

Kentlileşme kent toplumuna özgü değer ve davranışların başka bir ifadeyle kent kültürünün birey tarafından içselleştirilmesidir. Kentli insan ile modernleşme sürecinin biçimlendirdiği modern insandır. Gündelikçi kadınların aile yapılarını gözlemlediğimizde sosyal davranışlarının kentsel özellikler taşıdığı görülmüştür. Bu kentsel davranışların aile kurumunu önemsemesinde, aile içi ilişkilerinin yeniden düzenlenerek modern tutumlar sergilenmesinde, kadın – erkek eşitliliğinin benimsenmesinde, eğitime daha çok pay ayırmasında toplumda iyi bir konumda olmanın kişisel başarıyla ilişkili içinde olduğunun bilincine vararak kendini geliştirmeye çalışmasında, boş zaman denilen çalışılan zamandan sonra kalan kısmında kendine ve ailesine kentsel özellikler gösteren davranışlar içinde olunmasında görülmektedir. Örneğin çocuklarını yemeğe götürme, özel günlerde doğum günü, evlilik yıldönümü gibi günlerde kutlamalar yapmak kentsel davranışlar içinde olunduğunun bir göstergesi olmuştur.

Kendini kentli görme kentlilik davranışları bakımından önemli bir ölçüttür. Kentsel davranışları içselleştirmiş ve bunları davranışa yansıtmayı başarmış olanlar kendilerini kentli olarak tanımlamaktadırlar. Araştırma yapılan gündelikçi kadınlar arasında kentsel davranışları sergiledikleri oranla ilintili olarak kendilerini kentli hissedenler azdır. Ancak kendilerini bazı bakımlardan kentli bazı bakımlardan köylü görenler aslında bir geçiş aşamasını ifade etmektedirler.

Geleneksel ve Modern arasındaki ilişki de modern olanın geleneksel olana empoze edilmesi, geleneksel olanın modern tarafa dönüştürülmesi biçiminde kurulmaktadır. Oysa her ikisinin de birbirleriyle örtüştüğü ve bir arada bulunduğu alanlarında bulunduğunu düşünmek daha doğru olacaktır.

Geleneksel ile modern denilen değerler ve yaşama biçimi arasındaki ilişkiyi her kişi kendine özgü koşulları içerisinde toplumun değişik noktalarından yayılan farklı hatta bazen birbiri ile çelişen mesajlar ışığında yeniden tanımlar ve kendine özgü bu kurgu sayesinde yaşamını düzenlemeye çalışır.

Gündelikçi kadınlar geleneksel, ev sahipleri ise modern bireyler olarak düşünüldüğünde gelenekselliğin ve modernliğin birbirinin içine girilişini somut örneklerini ortaya koymaktadırlar. Modern toplumda kadın evden çıkmış, toplum içersinde kocasının yanında yer almış, meslek sahibi olmuş olarak değerlendirilir. Ancak araştırmamızda elde edilen verilerden yola çıkarak gündelikçi kadınların gelenekselliklerini yok saymadıkları bunu kabul ederek kent dediğimiz modern yapıda kendilerine bir yer edinmeye çalıştıkları görülmüştür. Nitekim kentlerde de kadının çalışma hayatına katılmasıyla birlikte çocuğuna baktırmak için kentin modernliğinin bir sunumu olan bakıcı ya da kreşin yerine anne ya da kayınvalidenin tercih edilmesi geleneksel aile içi rollerin yerine getirildiğinin bir göstergesi olmuştur.

2.3.4. KÖY- KENT AÇILIMLARI

1950'li yıllarda Türkiye'de nüfusun büyük çoğunluğu köylerde yaşamaktadır (% 80). Köylerde, Kandiyoti'nin (1989 :25) klasik ataerkil düzen olarak nitelendirdiği, üç kuşağın bir arada yaşadığı, kararların yaşlılar tarafından verildiği, doğurganlığın önemsendiği düzen etkin olmaktadır. Cinsiyet ayrımına dayanan ataerkil düzen içinde bireylerin statü kazanması yaşlanmaları ile mümkün olmaktadır. Diğer bir deyişle, aile içinde egemenlik ilişkileri cinsiyet ve yaş eksenleri çerçevesinde oluşmaktadır (Tekeli, 1995: 140- 141). Yaş ve cinsiyet çerçevesinde ilişkilere bakıldığında; bireyler erken evlenerek çocuk sahibi olduklarında yetişkin sayılabilmekte aksi halde yaşı geçmesine rağmen evlenip çocuğu olmayan egemenlik mücadelesinde kaybeden taraf olmaktadır. Dolayısıyla da geleneksel aile tiplemesinde mümkün olduğu kadar çok çocuğa sahip olmak kendi cinsiyetinden olan üyeler arasındaki egemenlik ilişkisini pekiştirmektedir.

Kadınlar ve erkekler arasındaki geleneksel işbölümüne bakıldığında, kadının yapması gereken işlerin erkeklere oranla daha fazla olduğu olduğunu söylemek mümkün görülmektedir. Kadının tarlada çalışmanın yanında varsa hayvanlara bakmak, bahçe ile ilgilenmek, yakacak tezek hazırlamak, gıda maddeleri, giyecek, halı, kilim, yorgan, yatak gibi ev eşyalarını üretmek kadınların sorumluluğundadır (Tekeli, 1995:141).

Kadının ev içinde bu kadar işi üstlenmesinin yanında aile içindeki erkek bireylerden daha az söz hakkına sahip olması, verilecek kararlarda -kendi ya da çocuğu ya da eşi –yok sayılması kadının aile içinde varlığının kabul etmemek şeklinde algılanmasına neden olmaktadır. Nitekim gündelikçi kadınlardan Zerrin Hanım bu görüşümüzü destekler şeklindeki yorumları ile yanılmadığımızı göstermektedir. Zerrin hanım Kars'tan kayınpederi ve kayınvalidesi ile birlikte 1985 yılında Ankara'ya göç etmiştir. Aile içinde kayınvalidesinin yaşı gereği üstündeki egemenliği kayınpederinin ise erkek olarak üzerinde kurduğu egemenliği Zerrin hanımın işe başlamasıyla eski hükmünü yitirmiştir. Zerrin hanım bu durumu şöyle dile getirmektedir;

“... Kars'ta yaşarken işim ev işi tarla işi her şeyi yapıyordum. Hiç bi şey konuşmuyordum gizli saklı yemeğimi yiyordum bi çocuğum oldu onu bile tam sevedim. Sonra göç ettik geçim zordu orda burda da zordu ama ben artık para kazanmaya başladım eşimle el ele verdik daha bi iyi oldum artık eskisi gibi değildi...”

Özbay, eğitim ve göç olgusunun kadınlar üzerinde olumlu etkilerinin olduğunu söyleyerek; Göç yolu ile kadın kendine köydekilere kıyasla daha iyi bir statü sağlayabilmektedir. Bu nedenle köydeki anneler kızlarının okuyup öğretmen, ebe, hemşire olmalarını, kente göç etmelerini istemektedirler (Tekeli,1995: 145). Kadın ailenin toplumsal statüsü ile ilgili ek sorumluklar aldıkça ailen temsilcisi sıfatını da erkeğin elinden almaya başlamış görünmektedir.

Erkeğin kadın üzerindeki üstünlüğü ya da üstünlük hissi geleneksel değer yargılarımızda sorgulanmayan, değişmeyen bir ilişki biçimi olarak

süregelmiştir. Ancak tezimizde de savunmaya çalıştığımız bir durum olarak kadın – erkek ilişkileri kentte göçün başlaması ve kadının çalışma hayatına geçmesi nedeniyle sorgulanabilir olmuştur. Özellikle görüştüğümüz kadınların demografik bilgileri ışığında kırdan kente göç ettikten sonra aile yapılarında, ilişkilerinde Özbay’ın da deyimi ile klasik ataerkil düzenin çözülmemeye başladığı görülmektedir.

Çalışma evrenimizi oluşturan elli gündelikçi kadından % 75 gibi bir oranı çekirdek aile yani “anne – baba ve çocuklardan” oluştuğunu söylemişlerdir. Geri kalan %25’ lik kısım ise geniş aile olma özelliğini korumaktadır.

Adet ve değerleriyle birlikte kente gelen göçmenler kentte tutunabilmek ve egemen siyasal güçlerle olan pazarlıklarını artırabilmek için “kendi insanları”na gereksinme duymuşlar ve kentin çeperindeki iskân edilmemiş çoğu hazineye ait arazide kümelenerek yabancı kent ortamında bildik bir çevre yaratamaya çalışmışlardır.

Zincirleme göç göçmenlerin kendi köylü akrabalarıyla aynı mekânda kümelenmelerine yol açmış geldikleri kent ya da köyün adıyla bilinen mahalleler oluşturmuşlardır (Erman, 2003 : 107). Bu tür mahalleler kentte göç etmiş bireylerin, kentte uyum süreçlerinde kendilerini bir yere ait olmalarını hissetmelerini sağlamıştır. Bu durum kente yeni göç etmiş olan bireylerle birlikte bizim araştırma evrenimizi oluşturan gündelikçi kadınların da kültürel bir şok yaşamamalarında etkin bir rol üstlenmiştir. Gündelikçi kadınlar, kente ilk göç ettiklerinde birlikte kente getirdikleri gelenek ve görenekleri kentte korudukları ancak zaman içerisinde koşulların da etkisiyle bir takım değişiklikler yaşadıkları araştırmalarımızda ortaya çıkmaktadır.

Sofra düzeni, yemeğin nerede ve nasıl yendiği ailenin kimliğini anlatan günlük hayatın pratiklerindendir. Ülkemizde gelenekselliğin güçlü olduğu yaşam alanlarında yer sofrası ve az sayıda tabaktan birlikte yemek yeme davranışı yaygındır. Kırsal kesim ailesinin yaşama tarzına uygun olan bu davranış kent ortamlarını da taşınmaktadır. Ancak kırsal yerlerden gelen gündelikçi kadınlarla yaptığımız görüşmelerde bu tür geleneksel davranışın yavaş yavaş yok olmaya başladığı görülmüştür.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

3.1.1. Gündelikçi Kadınların Yaş Grubu:

Birebir görüşme yapılan gündelikçi kadınlar Tablo 1’de görüldüğü gibi 25–55 yaş aralığındadır. Elli kişi arasından on üç gündelikçi kadın 41 ile 46 yaş arasında olması nedeniyle yüzdeler payda en fazla yer alan kesim olmuştur. 25 ile 30 yaş arasında olan gündelikçi kadınların en genç yaş grubu içinde değerlendirilmiştir. En fazla yüzde içinde bulunan gündelikçi kadınlar bu işi 15 yıldan fazla yapmaktadırlar. 52 yaş ve üzerinde bulunan gündelikçi kadınlar bir kaç yıla kadar işi bırakmayı düşünmektedirler. Ankara’ya kısa süre önce göç edenlerden bir an önce iş hayatına atılmak istemeleri nedeni ile fazla iş bakmadan gündelikçiliğe başlamışlardır. Orta yaş grubu içerisinde değerlendirebileceğimiz 31 ile 46 yaş grubunda bulunan kadınların ev içi hizmetlerinde ortalama 10 -15 yıldır çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Gündelikçiliği bir iş kolu olarak seçmelerinde birçok nedenin olduğu ancak en etkili nedenin eğitim düzeylerinin yetersiz oluşunun daha iyi iş bulmalarına olanak tanımadığını vurgulamak bu işte neden birincil olarak yer aldıklarını anlamamıza yardımcı olacaktır. Geniş kesim diyebileceğimiz 25–31 yaş aralığında olanlara neden bu işte olduklarını sorduğumuzda gençken bu işlerde daha kolay çalışılabileceğinin yaşı ilerlemesiyle kuvvetten düşecekleri için gençken ne kadar fazla çalışırlarsa ilerleyen yaşlarında bu işi kolay bırakabileceklerini vurgulamışlardır.

Tablo 1: Gündelikçi Kadınların Yaş Grubu

Yaş Grubu	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
25 – 30	6	12
31-35	10	20
36-40	11	22
41-46	13	26
46-51	8	16
52 ve üzeri	2	4
Toplam	50	%100

3.1.2.Gündelikçi Kadınların Doğum Yerleri:

Görüşme yaptığımız kişilere doğum yerleri ile ilgili sorduğumuz soruya genelinin İç Anadolu bölgesinden oldukları söylenmiştir. Çalışma yaptığımız bölge düşünüldüğünde “ Mamak gecekondu bölgesi” oraya göç edenlerin daha çok Yozgat ve Çorumdan geldikleri ve dolayısıyla da görüşülen kişilerin genelinin doğum yerlerinin de bu bölgelerden olduğu saptanmıştır. Bunun dışında doğum yerleri Sivas, Kars, Mersin ve Ankara olan kişilerle de görüşmeler yapılmıştır. Araştırmamızın evrenini seçerken kültürel ve sosyal

yapı açısından birbirlerinden çok farklı olmayan grupların seçilmesi elde ettiğimiz bilgilerin güvenilirliğinin tespiti ve birbirleriyle olan ilişkilerinde hemşerilik ve akrabalık ilişkilerinin de değerlendirmemiz açısından bize kolaylık sağlamıştır.

Geldikleri ya da doğdukları bölgelerin birbirine yakın olması hemşerilik ve akrabalık ilişkilerinin ne derece ve boyuta sürdürüldüğünün, birincil ilişkilerin kent ortamında devamlılığının nasıl olduğunu belirlememiz açısından etkili olmuştur.

3.1.3. Gündelikçi Kadınların Medeni Halleri:

Görüşülen kişilerin %90 evli kadınlardan oluşmaktadır (Tablo 2) . %2 olan bir kesim bekârdır. Bekâr olan iş seçimlerinde gündelikçilik yerine çocuk bakımı işini üstlenmişlerdir. Dul olan üç kadından ikisi boşanmış diğeri ise eşini kaybetmiştir.

Görüşme yaptığımız kişilerden büyük bir kısmı bekâr olanların bu işlerde zorlanabileceğini hatta ev sahiplerinin bekâr olanları tercih etmediklerini dile getirmişlerdir. Geleneksel aile yapısında bekâr kadınların çalışmaları üstelik bu ev işi yani gündelikçilik ise pek desteklenmemektedir. Evli kadınların bu iş sektöründe çalışmaları daha alışagelmış bir durum olarak bakılmaktadır o yüzden de yadırganmamaktadır. Ancak bu bekâr ve dul kadınlar için geçerlilik göstermemektedir. Dul özellikle eşinden ayrılmış olanların kendi çevrelerinde gündelikçi olarak çalışmalarının onaylanmadığı görülmüştür. Evli olanların da ev işlerine gittiklerinde bekâr ve dul kadınlara oranla daha rahat oldukları gözlemlerimizin sonunda ulaştığımız bir sonuçtur. Yine derinlemesine yaptığımız görüşmelerde ev sahiplerinin de yani işverenlerin görüşmeye çağırdıkları kadınların medeni durumlarını dikkate aldıkları konuşmalar arasında edinilen bilgiler arasında olmuştur. İşverenler bekâr kadınları pek tercih etmediklerini evli ve biraz daha orta yaşlı olanları daha kolay işe aldıkları kayıtlarımıza geçmiş bilgilerdir. Gündelikçi kadınlar arasında oluşan sözsel kurallar içerisinde de evli olanların işe alınmaları

doğrultusunda öneride bulunduklarını bekâr olanları bu tür iş tekliflerini götürmedikleri söylenmiştir.

Tablo 2: Gündelikçi Kadınların Medeni Halleri

Medeni Hali	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Evli	45	90
Bekâr	2	4
Dul	3	6
Toplam	50	%100

3.1.4. Gündelikçi Kadınların Evlenme Biçimleri:

Geleneksel aile yapısında evlilik çeşidi olarak görücü usul ile evlilik yapıla gelen bir evlilik çeşidi olmuştur. Kent ortamında görücü usul ile evlilik, seçilen evlilik türü olarak vazgeçilmeye başlanmıştır. Görüşülen kişilerden Tablo 3'te görüldüğü gibi %22 gibi bir oran görücü usul ile yapılan bir evlilikten gelmektedir. Büyük kente göç etmeden önce yapılan bu evlilik o zaman içerisinde yadırganmazken artık bu tür bir evliliğin olmaması gerektiği konusunda ortak bir görüşü benimsemektedirler. Kendilerinin böyle bir evlilik yapmalarına rağmen mutlu olduklarını ancak kendi çocuklarının kendi yaşam öykülerinden yola çıkarak böyle bir evlilik yapmalarını istememelerinin çelişki olarak görmek mümkün. Kent kültürü ile gittikleri evler çerçevesinde

tanıdıklarını çocukların evlenecekleri kişileri kendilerinin seçmelerinin daha iyi olacağını, eşlerini tanıdıkları için kendilerini daha iyi hissedebileceklerini ifade etmeleri, göç ederken beraberlerinde getirdikleri değer yargılarında değişimleri oluştuğunun bir göstergesi olmuştur.

Gündelikçi Kadınların % 62'si eşlerini severek ya da evlenmeden önce görerek ya da tanıyarak bu evlilik kararını aldıklarını ifade etmişlerdir. Görücü usulle evlenen kişilere oranla tanıyarak ve severek evlenen gündelikçi kadınlardan büyük bir kısmı kentte evlenmişlerdir. Kent ortamında farklı çevrelerden edinilen arkadaşlıklara rağmen gecekondu bölgesinde oturanlar okul, iş vs. gibi ev dışı ortamlarda bulunmamaları nedeni ile yine öneren birilerin aracılığı ile eşleri ile tanışmışlar bir süre arkadaşlıkları devam ettikten sonra da evlilik kararını aldıklarını ifade etmişlerdir.

Akrabaları ile evlenen sekiz kadının aile büyüklerinin böyle bir kararı aldıklarını kendilerinin de bu duruma uyduklarını ifade etmişlerdir. Akraba ya da görücü usul ile evlenen gündelikçi kadınların yaş ortalamalarını diğer kadınlara oranla yüksek olması kırsal alanlarda bu tür evliliklerin geçerli olmasına rağmen kent ortamı ve genç kuşak diyebileceğimiz orta yaşların bu tür evlilikleri onaylamadıklarını söylemek görüşme esnasında edindiğimiz bilgilere göre yanlış olmayacaktır.

Tablo 3: Gündelikçi Kadınların Evlenme Biçimleri

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Görücü Usulü	11	22
Tanışarak – Severek	31	62
Akraba olmaları	8	16
Toplam	50	%100

3.1.5. Gündelikçi Kadınların Nikâh Şekli:

Görüşme yapılan gündelikçi kadınlardan tamamı resmi nikâhlı olup çok az bir kısmı da resmi nikâh yanında imam nikâhlı da olduklarını ifade etmişlerdir. Resmi nikâhın önemli olduğunu kendilerinin resmi bir nikâhın dışındaki nikâh şeklinin tek başına geçerli olmadığından dolayı kabul görmediklerini dile getirmişlerdir.

3.1.6. Gündelikçi Kadınların Evlilik Sayısı:

Evli olan gündelikçi kadınların tamamı bir kez evlenmiş olanlardır. Boşanmış olan kadınlara ikinci bir evlilik düşünüyü düşünmedikleri sorulduğunda ikinci bir evlilik yapmayı düşünmediklerini dile getirmişlerdir. Sebebi sorulduğunda ise kendi değer yargılarının bunu onaylamadığını,

geleneksel bir yapı içerisinde yaşadıklarından dolayı böyle bir şeyin hem kendi akrabaları hem de çevreleri tarafından hoş karşılanmayacağı konusunda ortak bir görüşü paylaşmışlardır. Elbette kent ortamında yaşamak çeşitli alanlarda değişimleri beraberinde getirmiş olsa da geleneksel yapı içerisinde kemikleşmiş bazı değer yargıların kolay kolay çözülemeyeceği de bir gerçektir. Üvey baba kavramının kendi kültürel yapısı içerisinde hoşnut olunamayacağı konusu kültür belleklerini işlenmiştir. Ataerkil bir aile yapısına sahip olan Türk toplumu kadına vermiş olduğu rollerin en başında iyi bir eş iyi bir anne olmayı öğretmiştir. Bu da eşinin ölmesi ya da eşinden boşanması halinde bile kadını bu rollerin devamlılığına geleneksel normlarla sağlamıştır. Bu çerçeveden bakıldığında görüşme yaptığımız kadınların ikinci bir evliliği kendilerine yakıştırmamalarına nedeni kolayca anlaşılabilir. Ancak yaşları biraz daha genç olan gündelikçi kadınların bir kısmı ikinci bir evliliğin olabilirliği konusunda hemfikir olmuşlardır. Özellikle boşanma halinde ikinci bir evliliğin olması gerektiğini kadının ömür boyu yalnız kalmasının zor olacağını ifade etmişlerdir.

Gündelikçi olarak gittikleri evlerde bu tür konuşmaların yapılıp yapılmadığı sorulduğunda, ev sahibi kadınlarla bu tür konularda konuştuklarını onların kendilerinden farklı düşündüklerini söylemişlerdir. Bu konuşmaların kendilerini ne derece etkilediği sorulduğunda ise aslında onların haklı olduğunu nasıl erkek eşinden boşandığında ya da eşi öldüğünde ikinci bir evliliği düşünüyorsa kadınların da bunu yapabileceği görüşüne katıldıklarını ama başlarına geldiğinde yaşadıkları geleneksel çevrenin bunu kaldıramayacağından dolayı böyle bir şeyi düşünemeyeceklerini ifade etmişlerdir.

3.1.7. Gündelikçi Kadınların Aile Yapıları:

Gündelikçi kadınların aile yapıları ile ilgili sorumuza verdikleri cevaplar doğrultusunda % 58 oranda çekirdek aile dediğimiz kentsel aile özelliğinde olduklarını ifade etmişlerdir (Tablo 4). Çekirdek aile özelliğinde olduklarını ifade eden gündelikçi kadınların ailelerin anne – baba ve çocuklardan

oluşmasına rağmen dönem dönem köylerinden gelen birinci derece (kayınvalide- kayınbaba, görümce vs.) akrabalarının da aile dâhil olduğunu söylemişlerdir.

Çekirdek aile ya da kentsel aile dediğimiz aile türü kent kültürünü benimsemiş, kararlarında ve yaşamlarında modern değerleri sindirmiş olmasına rağmen gecekondulu çekirdek ailede bu özelliklerin çoğunun taşınmadığı tespit edilmiştir. Hastalık, ziyaret ya da büyük kentte gerçekleştirilecek yasal işlemlerle ilgili olarak kırsal alandan akrabaların yanına gelenlerin ve bu akrabalarını yanlarına kabul eden ailelerin geleneksel ilişkilerinin, davranışlarının, büyük kentte göç edip yaşamlarını kentte sürdürmelerine rağmen, devam ettiği görülmüştür. Bu durum bizi çekirdek aile özelliğinde olduklarını ifade edenlerden bir kısmının aslında geçiş ailesi dediğimiz kategoride değerlendirilmesinin daha doğru olduğu kanısına varırmıştır. Bunun dışında kalan ailelerin ise Ankara'ya göç ettikten sonra evlenerek aile kuran, diğer gecekondulu ailelerden farklı olarak düşünen daha modern özellikler taşıdıkları görülmüştür. Ayrıca bu aile kategorisi içerisinde değerlendirilenlerin yaş ortalamalarının küçük olması, kentte doğup büyümelerinin kent kültürünü diğerlerine göre daha fazla özümsemiş olmalarından kaynaklı çekirdek aile olma özelliğinde oldukları tespit edilmiştir.

%28'lik bir oran da geçiş ailesi özelliğinde olduklarını ifade etmişlerdir. Geçiş ailesi; köyden kentte daha az kişi ile göç ederek kentteki modern kültürün benimsenerek ailesel değer ve normları hem geleneksel hem de modern yansıtan aile modeli olarak tanımlanmaktadır. Modern kültürlerle gittikleri evlerde tanışan gündelikçi kadınların aile ilişkilerinde, çocuk – koca, modern özellikler taşıdıkları görülmüştür. Çocuklarına ev içinde söz vermeleri, onların duygu ve düşüncelerini bilmek istemeleri, kız çocuğuna ilişkin geleneksel değer yargılarındaki değişimleri, karı – koca arasındaki işbölümünün modernleşmesi ama bunu yanında aile büyüklerine saygı onların yanında geleneksel ilişki biçimlerinin devam etmesi, köyleri ile olan ilişkilerinin sürdürülmesi, beslenme, giyim – kuşamlarındaki geleneksel özelliklerin korunması bu tip gecekondulu ailesinin geçiş ailesi olarak değerlendirmemizi sağlamıştır.

Geleneksel aile ya da geniş ailesi dediğimiz aile tipi görüşme yaptığımız gündelikçi kadınların %7'sini kapsamaktadır. Bu kısımda dul olan gündelikçi kadınlar da değerlendirilmiştir. Kocasını ölmüş gündelikçi kadın evlenmiş olan erkek çocuğunun yanında ikamet etmektedir. Boşanmış gündelikçi kadın ise kendi anne babasının yanında diğer kardeş ve çocuklarıyla birlikte yaşamaktadır. Boşanmış olan kadının tek başına ayrı bir evde yaşamasının doğru olmayacağı çevrelerinin bu durumu hoş karşılamayacağı eşinden ayrılmış ya da eşi ölmüş kadınların yerinin kendi anne – babasının yeri olduğu düşüncesi geleneksel normların kent ortamında da sürdürüldüğüne dair edindiğimiz bir bilgidir. Bunun dışında geleneksel aile kategorisinde değerlendirdiğimiz gündelikçi kadının diğer aile üyelerin statüleri, üstlendikleri roller, yaş ve cinsiyete göre belirlenen ilişkiler geleneksel değer yargıları çerçevesinde şekillenmiştir.

Kocasını ölmüş gündelikçi kadın evlenmiş oğlunun yanında yaşarken yaşı gereği ailede en yetkin kişi konumunda olmuştur. Aile içinde yaşayan diğer bireyler, gelin – torun, statüsü yaşı gereği elde ettiği hemcinslerine geleneksel değer ölçülerinde ilişkilerini sürdürmektedirler. Erkek çocuğa verilen değer, evde gelin konumunda olan diğer kadının ev içinden dışarıya çıkmaması, güçlü erkek taraf akrabalığının sürdürülmesi, kent ortamında var olan geleneksel aile tipinin kentsel kültürün özelliklerinden uzak kaldığının göstergesi olmaktadır. Kent kültüründen uzak kalmanın yerleşim yeri olarak gecekonduların seçilmesinin bir faktörü olduğunu söylemek de bu durum karşısında yanlış olmayacaktır.

Tablo 4: Gündelikçi Kadınların Aile Yapıları

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Geleneksel aile-geniş aile	7	14
Geçiş Ailesi	14	28
Çekirdek aile-kentsel aile	29	58
Toplam	50	%100

3.1.8. Gündelikçi Kadınların Öğrenim Durumları:

Gündelikçi kadınların eğitim düzeylerini öğrenmemizin önemi gündelikçi kadınların bu işi neden seçtiklerine dair ipuçları verecek olmasındandır. Ev hizmetlerinde çalışan gündelikçi kadınların eğitim durumlarına baktığımızda; aşağıda Tablo 5’de görüleceği gibi bunların % 26’sının okur- yazar olmadığı, % 50’nin içinde kendi gayretleri ile okuma yazma öğrenenlerin yanı sıra ilköğretim üçüncü sınıfa kadar okula giden ya da ilköğretili bitiren gündelikçi kadınların toplamıdır. Ortaokul mezunu gündelikçi kadınlar % 20’lik kısmı oluştururken lise mezunu % 4 ‘te kalmıştır.

Elli kişilik gündelikçi kadın grubuyla yaptığımız bu çalışma, gündelikçi kadınların eğitim düzeyleri ile ilgili genel yargılara varmamıza olanak tanımasına rağmen en azından gecekondu bölgesinde yaşayan gündelikçi

kadınların eğitim durumlarına ilişkin genel bilgiler edinmemize yardımcı olmaktadır. Kırsal bölgelerde çocukluk çağlarını geçirmiş olan gündelikçi kadınların okula gitme süreçleri gerek aile içindeki işbölümü gerekse kızların okula gönderilmemesine ilişkin değer yargıların varlığından dolayı kesintiye uğramıştır. Bu nedenle de eğitim hayatları ilkokulda ileriye gidememiştir. Okuryazar olmadıklarını ifade eden kadınlardan iş hayatlarına başladıktan sonra iş yerine gitme, eve dönme, alışveriş yapma, para hesabında başlarına gelen zorluklar nedeniyle kendi deyimleri ile “çat pat” okumaya öğrendikleri anlaşılmıştır.

Kentte yaşamayan göç eden kadınlar tarafından zorluğunun yanı sıra okuma yazma bilmedikleri zaman da bu zorluluğun iki katına çıktığından dolayı eğitim hayatlarına geç de olsa devam etmişlerdir. Ayrıca gittikleri evlerde kendilerinin geliştirmeleri doğrultusunda yapılan eleştirilerin yerinde olduğunu ifade eden gündelikçi kadınlar ev sahiplerinin isteği doğrultusunda okuma yazma kurslarına gittiklerini de ifade etmişlerdir. Gündelikçiliğin zor bir iş olmasına rağmen kendilerini modern ailelerde çalışma olanağına sahip olmalarının kendilerine olumlu katkılar sağladığı edindiğimiz bilgilerdir. Dolayısıyla köyden kente göç eden aileler kendilerini başka yaşamların içine dâhil ederken kendi yaşamlarında da değişimlere sebebiyet vermektedirler. İki aile yani gecekondulu aile ile kentli aile arasındaki paylaşımlar gündelikçi kadınların eğitime verdikleri önemi artırmıştır. Gündelikçi kadınların çalıştıkları evlerdeki aile bireylerinin eğitim düzeylerinin yüksek olması dolayısıyla da iyi bir iş iyi bir yaşama olanak tanınmasından dolayı gündelikçi kadınları kendi çocuklarının eğitimlerine önem ve özen göstermektedirler. Lise mezunu iki gündelikçi kadın da yaşlarının genç olması ve kentten kente göç etmiş olmalarından dolayı eğitimlerini tamamladıklarını dile getirmişlerdir.

Görüşme yaptığımız gündelikçi kadınların eğitim düzeylerinin düşük olması kentteki iş olanaklarından düşük gelirli, düşük prestijli, örgütsüz olanları seçmelerine neden olmaktadır. Ev işinde çalışan kadınlar, kendi eğitim durumlarını göz önünde bulundurarak gündelikçiliğin dışındaki işlerde çalışmayı göze alamadıkları gözlemlerimiz arasında edindiğimiz bulgulardır. Eğitim düzeyleri yükseldikçe kendilerine olan güvenleri, başka işlerde

çalışabilecekleri düzeyde oldukları ancak kendi olanakları ile bu tür işler buldukları edindiğimiz bilgiler arasındadır.

Edindiğimiz bilgiler ışığında kente göç eden ailelerin özellikle kız çocuklarının gündelikçi olarak çalışan annelerinden dolayı eğitime daha çok yönelmişler, meslek becerilerin artıran eğitim almaya yönelmişler ve daha düzenli gelir getiren işlerde çalışmaya başlamışlardır. Böylelikle düzensiz, beceri gerektirmeyen güvencesiz işlerde çalışan gündelikçi kadınların ikinci kuşak olan kızları daha vasıflı ve daha yüksek ücretli işler bulabilmişlerdir.

Tablo 5: Gündelikçi Kadınların Öğrenim Durumları

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Okur – yazar değil	13	26
Okur – yazar , ilkokul	25	50
Ortaokul	10	20
Lise	2	4
Toplam	50	%100

3.1.9. Gündelikçi Kadınların Eşlerinin Öğrenim Durumları:

Gündelikçi kadınların eşlerinin eğitim durumlarına baktığımızda ise kendilerinden çok da farklı olmadığı görülmüştür. Eşlerin birçoğunun ilkokul mezunu oldukları, geri kalan kısmının ise ortaokul ve lise mezunu oldukları saptanmıştır. Geleneksel çevrede kızların okula gönderilmemesine ilişkin değer yargılar erkeklerde geçerliliğini yitirmektedir. Bu nedenle de görüşülen gündelikçi kadınların eşlerinin okuryazarlık oranları kadınlara göre yüksek olması olağan bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.10. Gündelikçi Kadınların Eşlerinin Mesleği:

Görüşülen gündelikçi kadınların eşlerinin meslekleri ile ilgili sorduğumuz soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda büyük çoğunluğunun hizmet sektöründeki çeşitli işlerde işçi statüsünde çalıştıkları saptanmıştır. Bunun dışında kalan kısmının da devlet kurumlarında işçi (odacı, temizlik görevlisi, belediye işçisi, bahçıvan, güvenlik görevlisi) olarak çalışmaktadırlar. Özellikle kamu kurumlarında temizlik işçisi olarak çalışan temizlik görevlisi eşlerin kadınların gündelikçi olarak iş bulmalarına yardımcı olmuşlardır. Kamu kurumlarında üst düzey görevlerde bulunan kişilerin evde çalıştırılacak gündelikçi kadınların ihtiyaç duyduklarında temizlik görevlisi olarak çalışan erkek ya da kadınlara bu ihtiyaçlarını bildirdikleri bu vasıta ile da gündelikçi olarak çalışmak isteyenlerin bu yolla iş buldukları görülmüştür. Kamu kurumunda temizlik görevlisi olarak çalışan erkek büyük kentte karşılaşılan ekonomik sıkıntıların aşılması için eşini, akrabasını ya da tanıdığını böyle bir iş sektörü ile tanıştırmaktadır. Geleneksel çevrede kadının ev dışında çalışmasına karşı çıkan bir kültürel yapı içerisinde yetişmiş olan erkek, kadının ev dışında üstelik başka bir evde çalışmasını engellemiştir. Bunların dışında az bir oranın çalışmadığı, işsiz olduğu, bir kısmını da serbest (börekçi – yufkacı) olarak çalıştıkları görülmüştür.

3.1.11. Gündelikçi Kadınların Çocuk Sayısı:

Ailede çocuk sayısının ortalama olarak üç- dört arasında yoğunlaştığı görülmüştür. Görüştüğümüz gündelikçi kadınlardan ikisinin çocuğu yoktur. Geri kalanların ise iki çocuğa sahip oldukları tespit edilmiştir. Genç olan çiftlerin iki çocukta kalmaları ya da henüz çocuk sahibi olmamaları, çocuk düşündüklerinde de ikiden fazla düşünmeyeceklerini bildirmeleri daha geleneksel düşünen ailelere oranla çekirdek aile olmak isteklerini göstermektedir. Gündelikçi olarak çalıştıkları ailelerden de edinilen izlenimler doğrultusunda bu fikirleri edindikleri, çocuklarına daha iyi bir gelecek hazırlamak için az çocuklu olmalarının bu düşüncelerini hayata geçirmelerinde katkı sağlayacağını düşünmektedirler.

3.2. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN YERLEŞİM YERLERİ

3.2.1. Gündelikçi Kadınların Oturdukları Semtler:

Ev hizmetlerinde gündelikçi olarak çalışan kadınların yaşam standartlarının belirleyici bir ölçüt olarak yaşadıkları semtlerin bilinmesi değerlendirmelerimize ışık tutacağından bizim açımızdan önemli olmuştur. Görüşülen kadınların büyük bir çoğunluğu Mamak ilçesine bağlı, Nato Yolu, Ege Mahallesi, Tuzluca'yır, Saimekadın semtlerinde oturmaktadırlar. Örneklem olarak seçtiğimiz gündelikçi kadınlardan birbirlerine yakın oturanlardan oluşmuş olması tesadüf bir durum değil özellikle seçilmiştir. Bunun böyle yapılmasındaki amaç ise gerek kültürel gerekse sosyal olarak birbirine yakın olan bu semtlerde yaşayan kadınların iş seçimlerinde, birbirleriyle olan ilişkilerinde, geleneksel yapılarının değişmelerinde birbirlerini olumlu ya da olumsuz olarak nasıl etkilediğinin ne kadar etkili olduğunun kolayca saptanabilmesidir.

Semtlerin genel özelliklerine bakıldığında göç yolu ile gelmiş ailelerin tercih ettikleri yerlerin başında gelmektedir. Bunun nedeni de köyden kente yeni göç etmiş kişiler kendilerini kent ortamında güvenlik içinde hissetmezler.

Bu güvenemedikleri ortamda da bildikleri, tanıdıkları kişilerin yerleştikleri yerleri tercih ederek kendilerini kent ortamına uyum süreçlerini kolaylaştırmaktır. Bu geleneksel dayanışma biçimi gecekondü bölgelerinde aynı memleketten gelen kişilerin oluşturdukları mahallerin oluşmasında etkili olmuştur. Türkiye genelinde yapılan gecekondularla ilgili araştırmalara dayanarak göç edenler arasında akraba dayanışmasının yoğun olarak sürdüğünü, bunun kendi aralarındaki evliliklerle ve şehirlerde belli semtlerde akrabaların kümelenmesiyle ilgili olduğu belirtilmektedir.

Görüştiğimiz gündelikçi kadınlara bu semtlerde neden oturmak istediklerini sorduğumuzda akraba ve hemşerilerinin burada oturduklarını, bir kısmı ise gelir düzeylerine göre bu semtlerin kendilerine uygun olduğu cevaplarını vermiştir. Yine aynı şekilde Ankara'ya göç etme kararlarını almalarında akraba ya da hemşerilerinin ne derece etkili olduğuna dair sorumuza da birçoğu, evet etkili olmuştur cevabını vermişlerdir. Bu cevaplar doğrultusunda kırsal bölgelerde önemli olan akrabalık ilişkilerinin kent ortamında ne derece devam ettiği gözlemlememiz ve sormamız gereken bir olgu olmuştur.

Öncelikle aynı yerleşim bölgesinde oturan akrabaların birbirleriyle olan ilişkileri irdelenmiştir. Buna göre gündelikçi olarak çalışan kadınlardan edindiğimiz bilgiler göre akrabalık ilişkileri kentte de devam etmektedir. Özellikle bayramlarda, ölüm, doğum, düğün gibi insanların hayatlarında önemli olan dönem noktalarında akrabalar bir araya gelmektedir. Buna dayanarak akrabalık ilişkilerinin geleneksel bir dayanışma örneği olarak kente göç eden ailer arasında varlığını sürdürdüğünü söylemek mümkün.

Kente göç edenlerin buralarda tutunma çabalarında akrabalık kurumunun önemli olduğu bir gerçektir. Barınma, iş bulma, güven verme, maddi – manevi destek sağlama, karşılaşılan sorunları çözümünde akrabalık etkin olan bir sistem olmuştur. Akrabalık gibi hemşeri olmanın da kentte iş bulmada, semte yerleşmede, maddi destek sağlamada etkili olduğu görüşmeler sırasında tespit edilmiştir. Örneğin gündelikçi kadınların bir kısmının iş bulmasında akraba ve hemşerilerin önemli rol oynadığını dile getirmişlerdir. Bu derinlemesine yapılan görüşmeler sonucunda kırdan kente

göç etmiş olan bu ailelerde geleneksel dayanışma biçimlerinin etkin bir şekilde devam ettiği elde ettiğimiz bir sonuç olmuştur.

3.2.2. Gündelikçi Kadınların Oturdukları Konut Türü:

Görüşülen gündelikçi kadınlardan Tablo 6'da da görüldüğü gibi % 66'lık bölümü ikiden fazla odaya sahip gecekondu oturmaktadırlar. Bu oranın içinde yer alanlardan Ankara'ya ilk göç ettiklerinde koşulları daha kötü olan gecekondu oturdıklarını ancak çocuklarının büyümesi, kendilerinin iş yaşamına başlamasıyla birlikte daha sonra iyi gecekonduya geçtiklerini dile getirmişlerdir. İlk geldiklerinde temel ihtiyaçlarına cevap veren gecekondu tipi evlerinden diğer yani öteki diye adlandırdıkları kentli ailelerde çalışmaya başladıktan sonra vazgeçmeye başlamışlardır. Daha ferah çocukların ayrı odalarının olduğu tuvalet, banyo, mutfak gibi alanların daha kullanışlı olduğu gecekondu tercih etmeye başlamışlardır. Yine çocukların büyümesiyle birlikte gecekondu oturmalarının sorun haline dönüştüğü dolayısıyla da artık apartman dairelerine yönelmeye başladıkları görülmüştür.

Apartman dairesinde oturan gündelikçi kadınların % 16'sını oluşturmaktadır. Kendilerine ait gecekondu yıkılarak yerine apartman yapılarak daireye taşınan gündelikçi kadınlar kendilerini daha iyi hissettiklerini böylece kentli olmaya daha da yaklaştıklarını ifade etmişlerdir. Gecekondu apartman dairesine taşınmak onlar için bir sınıf atlama durumu oluşturmaktadır. Apartman dairesinde oturan gündelikçi kadınların gecekondu oturan diğer gündelikçi kadınlara göre giyim kuşam ve davranışlarında belirgin farklılıkların oluşmasına neden olmuştur. Buna karşılık akrabalık, komşuluk gibi ilişkilerinde geleneksel tavırların sürdürüldüğü tespitlerimiz arasındadır. Mekânsal bir değişiklik hem fiziksel hem de kültürel değişiklikleri beraberinde getirmesine rağmen geleneksel ilişki ve dayanışma biçimlerinde herhangi bir değişiklik yaratmadığı görüşmelerde elde ettiğimiz bir sonuç olmuştur.

Gündelikçi kadınlardan %18'lik bir oranı ise fiziksel koşulları çok elverişli olmayan gecekondu tipi evlerde oturmaktadırlar. Burada yaşayan

gündelikçi kadınların ortak özellikleri ailelerin geniş ya da eşlerinin çalışmıyor olmasıdır. Ailenin toplam gelirinin az olması kirası düşük olan gecekondu evlerinde oturmalarını zorunlu kılmaktadır. Bu tip evde yaşayan gündelikçi kadınlarda geleneksel değer yargılarında değişimlerin daha az olduğu, gündelikçi olarak çalıştıkları evlerden daha az etkilendikleri, giyim kuşamlarında, geleneksel ilişkilerinde değişmeye açık olmadıkları saptanmıştır.

Tablo 6: Gündelikçi Kadınların Oturdukları Konut Türü

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
İki ya da daha az sayıda odalı gecekondu	9	18
İkiden fazla odalı gecekondu,	33	66
Apartman dairesi	8	16
Toplam	50	%100

3.2.3. Gündelikçi Kadınların Ankara'ya Geliş Süreleri:

Gündelikçi kadınlardan otuz beşinin Ankara'ya geliş yılları on beş yılın üstündeydi. Bunlarda çoğu da on beş yıla yirmi yıl arasında yoğunlaşmıştı. Diğer kalan kısım ise sekiz ile on beş yıl arasındaydı. Gündelikçi kadınların Ankara'da kalış süreleri fazlalaştıkça kente uyum süreçlerinin daha kolay olduğu gözlemlenmiştir. Ankara'da kalış süreleri diğerlerine oranla daha az olan gündelikçi kadınların kent kültürüne uyum süreçlerinin daha yavaş olduğu gözlemlenmiştir. Ankara'da kalış süreleri fazla olan gündelikçi kadınların aile bireylerinde de yaşama biçimlerinde, davranışlarında geleneksel kültürün yanında kent kültürü özelliklerinin baskınlığı görülmektedir.

Ankara'ya geliş süreleri on beş ile yirmi yıl önceye dayanan gündelikçi kadınların geldikleri köyleri ile ilişkileri sınırlıdır. İlk yıllarda kendilerini kente alışmadıklarından sık sık köylerine gittiklerini ifade etmişlerdir. Kalış yılları uzadıkça köyleri ile ilişkileri de azalmaya başlamıştır. Çocukların büyümesi bir kısmının çocuklarının evlenmeleri köyle olan bağlarının kopmasına neden olmuştur. Ancak Ankara'da uzun yıllar ikamet eden gündelikçi kadınlardan bir kısmı eşlerinin emekli olduktan sonraki süreçlerini kendi köylerinde geçirmek istediklerini ifade etmişlerdir. Köye dönmek isteyen gündelikçi kadınların çocuklarında ise böyle bir eğilim görülmemektedir. Bunu göre birinci kuşak kadınların köyle olan manevi ilişkilerinin, özlemlerinin devam ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü köylere emekli olan kendi yaş grubundaki insanların gittiğini, kentte kurdukları düzenlerini evlenmiş erkek çocuklarına bıraktıklarını ifade ederken kendilerinin de gündelikçilik olarak kazandığı parayla aldığı evi, kurduğu düzenini aynı yolla çocuklarına bırakacaklarını dile getirmişlerdir. Her ne kadar kentte kalış süreleri uzun olsa da bu kanıyı sürdüren gündelikçi kadınların, erkek çocuğa verdiği değer, evinin reisliğini kendisi köye giderek erkek evladına bırakması, geleneksel kültürde erkek çocuğa verilen değer kolayca yitirilmediğine işaret etmektedir.

Genç kuşak diyebileceğimiz orta yaştaki gündelikçi kadınlarda ise köyle ilişkileri yok denecek kadar azdır. Zaten birçoğunun akrabalarıyla aynı semtte oturuyor olmaları köyle ilgili özlemlerinin azalmasına neden olmuştur. Çünkü artık akrabalarını, hemşehrilerine görmek için köye gitmek yerine bir iki gecekondu ilarisine gitmek yeterli olmuştur.

Gündelikçi kadınların Ankara'ya geliş süreleri irdelenirken, göç ettikleri yerleri ile ilişkilerini sorgulamamızdaki amaç köyle bağlantısını kesmemiş olan (ziyaret, kışlık yiyeceklerini hazırlamak v.b) gündelikçi kadınların gerek beslenme gerek giyim – kuşam gerekse geleneksel davranış ve ilişkilerinde, köyle bağlantılarını kesmiş ya da kesmek üzere olanlara oranla ne derece değiştiğinin sorgulanması içindir. Araştırmamızda yılda bir iki defa köye giden gündelikçi kadınların beslenme alışkanlıklarında, mutfak kültürlerinde gelenekselliklerini korudukları görülmüştür. Pirinç pilavı yerine bulgur pilavının tercih edilmesi, hazır çorbalar yerine elde yaptıkları tarhana çorbalarını kullanmaları, köyden getirdikleri unlarıyla kendi yöresel ekmeklerini pişirmeleri kentteki hazır yiyeceklerin ya da kente özgü beslenme alışkanlıklarından bir kısmının gündelikçi kadınların evlerine, mutfağına girdiği görülmüştür.

3.2.4. Gündelikçi Kadınların Ankara'ya Hangi Yolla Geldiği:

Aşağıdaki Tablo 7'de görüldüğü üzere, Gündelikçi kadınların birçoğu kendi ailesi ile (eşi ve çocukları) göç ederek Ankara'ya geldiklerini söylemişlerdir. %11'lik bir kısmı evlenmeden önce ailesi ile birlikte Ankara'ya göç etmiş ve Ankara'da evlenerek yaşamını kurmuş olan gündelikçi kadınlardan oluşurken % 8'lik bir kısmı ise bulunduğu yerden akraba ya da arkadaşlarının yardımı ile Ankara'da gündelikçi/aylıkçı olarak iş ayarlanarak Ankara'ya göç etmiş olan kişilerden oluşmaktadır.

Tablo 7: Gündelikçi Kadınların Ankara'ya Hangi Yolla Geldiği

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Evlenmeden önce ailesi ile birlikte göç	11	22
Evlenerek göç	32	64
İş bularak göç	8	16
Toplam	50	%100

3.2.5. Gündelikçi Kadınların Ankara'ya Nereden Göç Etmiş Oldukları:

Araştırma grubumuzu oluşturan gündelikçi kadınlardan birçoğu köylerden Ankara'ya göç ettiklerini bildirmişlerdir. Tablo 8'de de görüldüğü gibi bu oran toplam içinde %29'luk bir oranda yer almaktadır. Görüşülen gündelikçi kadınların %17'lik oranı kasaba ve ilçelerden göç ettiklerini ifade ederken, Ankara'ya büyük kentten göç edenlerin % 4 olduğu görülmüştür. Köyden göç edenlerin yaşam süreçlerinde, tutum ve davranışlarında daha geleneksel bir durum sergilerken kasaba, ilçe ya da kentten kente göç edenlerde geleneksel durum ve davranışlarından daha fazla bir değişiklik görülürken kente uyum süreçlerinin de daha hızlı geliştiği anlaşılmıştır.

Tablo 8: Gündelikçi Kadınlar Nereden Göç Etmiş Oldukları

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Köylerden göç edenler	29	58
Kasaba/ilçelerden göç edenler	17	34
Kentten kente göç edenler	4	8
Toplam	50	%100

3.2.6. Gündelikçi Kadınların Ankara'ya Göç Etme Nedenleri:

Tablo 8'de gündelikçi kadınların Ankara'ya göç etme nedenleri sorulduğunda verdikleri cevapların yüzdeleri görülmektedir. Buna göre gündelikçi kadınların % 46'lık gibi bir bölümü göç nedenlerini ekonomik sebeplerden dolayı kaynaklandığını dile getirmişlerdir. Bunun yanı sıra kentte çocukları için iyi bir eğitim sağlama, sağlık problemleri karşısında gidebilecekleri sağlık kurumlarının fazlalığı ayrıca çocukları için iyi bir gelecek kurabilmelerinin kentte göç etmekle sağlanabileceği düşüncesi göç etmelerinde etkili olmuştur.

Görüşme yapılan gündelikçi kadınların birçoğu Ankara'ya göç etme nedenini ailelerinin yani babaların ya da eşlerin verdiği karar doğrultusunda

olduğunu ifade etmişlerdir. Bu kararları vermelerindeki en önemli neden ise geçim sıkıntısı, büyük kentte yaşamanın getireceği olumlu katkılar bu eğitim, sağlık gibi durumların yanı sıra kadınların kentte çalışma imkânını elde edebilecek olmalarıdır. Böylece de hem kendi yaşamları için hem de çocukların yaşamlarındaki olumlu yöndeki değişimleri katkı sağlamak istemeleri göç etmelerindeki birincil sebepler arasında olduğu görüşmeler sırasında edindiğimiz bilgilerdir. Ayrıca kentte akraba ya da hemşerilerinin varlığı da göç etmelerinde etkin bir rol oynamaktadır. Bunun nedeni de göç ettikten sonra karşılaşacakları problemlerin çözümünde akrabaların ya da hemşerilerinin yardımcı olabilecekleri düşüncesinin varlığıdır. Bu nedenle göç kararını vermelerinde akraba/ hemşeri/ arkadaş üçlemenin etkili olduğu görüşmeler esnasında elde edilen bilgiler arasındadır.

Tablo 9: Gündelikçi Kadınların Ankara'ya Göç Etme Nedenleri

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Ekonomik Nedenler	23	46
Çocuklar İçin eğitim, sağlık vb.	21	42
Akraba ve Hemşerilerin Varlığı	6	12
Toplam	50	%100

3.3. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN ÇALIŞMA HAYATINA GEÇİŞİ

3.3.1. Gündelikçi Kadınların Çalışmaya Nasıl Karar Verdikleri:

Ankara'ya göç eden gündelikçi kadınların çalışmaya nasıl karar verdikleri sorumuza ilişkin verdikleri cevaplar Tablo 10'da görülmektedir. Buna göre gündelikçi kadınlardan % 48'i çalışmalarının nedenini aile bütçesine katkı sağlamak olduğunu söylemişlerdir. Kentte bir kişinin çalışmasının giderler için yeterli olmadığı bu nedenle ekstra kişilerin de çalışması gerektiğini ifade etmişlerdir. Çocuklarının yaşlarının küçük olması ve eğitim süreçlerinin kesintiye uğramaması için çocuklarının çalışmasına izin verilmeyerek çalışma hayatına “kendilerinin” mecbur olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca çocukları için iyi bir gelecek hazırlama, eğitimlerine destek olma (dershaneye gönderme, ekstra kitap alma, özel ders aldırma gibi) sebepleri ile çalışmaları gerektiğini dile getirmişlerdir. Bu nedenle de ev dışında hizmetçilik, çocuk bakıcılığı yapan, temizlik işlerinde çalışan kadınların sayısı artmıştır. Kentte yaşamak için daha fazla paraya ihtiyaç duymaları kadınların da çalışmasını zorunlu hale getirmiştir.

Kente göç eden kadınların psikolojik olarak kendilerini “kentli” hissetmek istemeleri çalışmaya karar vermelerinde etkili olmuştur. Görüşülen gündelikçi kadınlardan %12'si kentte göç ettikten sonra diğer kadınlar “ki bunlar kentli kadınlar” eşit işlerde olmasalar da çalışma hayatında var olmak istemelerinden kaynaklı olarak çalışmaya karar verdiklerini söylemişlerdir. Böylelikle gecekondü bölgelerinde yaşayan kadınların çalışma hayatında var olmaları onları kentli olmaya yakınlaştırmıştır. Ayrıca, köylerde ücret almadan yaptıkları ev işlerini artık para kazanarak başka evlerde yapmaları gündelikçi kadınların kendilerini daha iyi hissetmelerine neden olmuştur. Bu durum ev içinde ya da köylerde tarlalarda, bahçelerde el emeğine dayalı işlerde çalışmalarına alışkan olan gündelikçi kadınların kentte de bu tür işlerde çalışmaya karar vermelerini kolaylaştırmış her gün yaptıkları işlerden para kazanmaları onları mutlu kılmıştır.

Tablo 10: Gündelikçi Kadınlar Çalışmaya Nasıl Karar Verdikleri

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Aile bütçesine katkı	24	48
Daha iyi bir yaşam	22	44
Kentlileşme duygusu	6	12
Toplam	50	%100

3.3.2. Gündelikçi Kadınların Gündelikçiliği Neden Tercih Ettikleri:

Tablo 11’de gündelikçi kadınların bu işi neden tercih ettiklerinin sonuçları mevcuttur. Geleneksel ailelerde, çoğu zaman kız çocuklarının annelerinden görerek öğrendiği rutin, basit, kolay işler olarak kabul edilen ev işlerini her kadının yapabileceği düşüncesi yaygındır. Bundan dolayı “kadın işi” olarak kabul edilen ve ev işlerinin yapılmasında herhangi bir eğitiminin aranmaması ve çoğu eğitim süreçlerini tamamlayamamış kadınların bu işleri tercih etmesini adeta olağan kılmaktadır. Dolayısıyla da ev işlerinde gündelikçi olarak çalışan kadınların bu işleri tercih etmeleri isteyerek ya da bilinçli olarak seçilmesinden ziyade değil, çalışmak zorunda kalmalarının bir sonucudur denilebilir. Eğitim süreçlerinin çeşitli nedenlerden dolayı

tamamlayamamış olan gündelikçi kadınlar kendilerinin kabul görecekları alanlar olarak diğler evlerin hizmet sektörü olmuştur.

Görüştüğümüz gündelikçi kadınların büyük bir kısmı eğitim süreçlerini gerek maddi gerekse kültürel nedenlerle tamamlayamadıklarından bu nedenle de eğitim düzeylerinin düşük olmasından kaynaklı böyle bir işte çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Geldikleri kırsal bölgede kız çocuklarının okula gönderilmesinin bir sorun olarak gördüklerini ifade ederek “böyle bir geri kalmışlığın” kendilerine böyle bir işte çalışmalarına neden olduğunu vurgulamaktadırlar. Elbette eğitim düzeyinin yükseldikçe nitelikli iş bulma imkânı da artmaktadır. Nitekim bu görüşümü gündelikçilik yaparak hayatını kazanan Selver Hanım şu sözleri ile pekiştirmektedir;

“... annemiz babamız bizi okula göndermedi okuyamadım ilkokul üç'ten çıkardılar tarla işine, ev işine koşturdular sonra evlendik buraya geldik (Ankara) yerleştığımız yer de aynı köy..... çocuklar büyüdü bi maaş yetmedi ben de çalışayım dedim elimden ne gelir ki bildiğim şey temizlik yapmak, ütö etmek ben de böyle bi işe girdim.”

Bu şekilde kendisini neden bu işe girdiğini ifade eden gündelikçi kadın kendi doğup büyüdüğü kültürel yapıyı da bir bakıma eleştirmektedir. Dolayısıyla da gündelikçi kadınların genelinin ifadesinden yola çıkarak, ellerinden başka bir işin gelmemesini geleneksel değer yargıların, algılarının kadınlara yüklediği sorumluluklardan, rollerden kaynaklandığını söylemek doğru olacaktır.

Tablo 11: Gündelikçi Kadınların Gündelikçiliği Neden Tercih Ettikleri

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Eğitimlerinden dolayı	44	88
Yapabildikleri tek iş olarak görmeleri	6	12
Toplam	50	%100

3.3.3. Gündelikçi Kadınların Şu Anda Çalıştığı İş Nasıl Buldukları:

Tablo 12’de görüldüğü gibi görüşme yapılan gündelikçi kadınlardan %58 gibi bir oran şu anda çalıştıkları işlerini aynı semtte oturan akrabaların aracılığı ile bulduklarını bildirmişlerdir. Aynı yerden göç eden akrabaların bir arada bulunmaları geleneksel dayanışma biçimleri sürdürmelerine olanak tanımaktadır. Gündelikçi olarak çalıştıkları evlerdeki kişilerin kendi iş yapma becerilerini beğenmeleri sonucunda kendi tanıdıklarına kendi evine gelen gündelikçi kadının tavsiye edebileceği kişileri önermektedir. Gündelikçi kadın kendi birinci derece akraba çevresine bu ihtiyacı bildirerek iş başlamalarına yardımcı olmaktadır. Bu ilişkilerden ötürü de çalışma yaptığımız gündelikçi kadın grubunun bir kısmının birbirleriyle birinci dereceden akraba oldukları belirlenmiştir.

Bu tabloda da görüldüğü gibi gündelikçi kadınlar arasında Akrabalık dayanışması, geleneksel bir dayanışma örneği olarak kentlerde de varlığını sürdürmektedir. Görüşme yapılan gündelikçi kadınlar arasında akraba dayanışması yüksek düzeydedir. Bu da geleneksel bir dayanışma tipi olan akrabalık dayanışmasının gücünü koruduğunu göstermektedir.

Yine görüşmeler esnasında gündelikçi kadınlardan % 42'sini hemşeri ya da arkadaşlarının tavsiyeleri üzerine bu işe başladıkları görülmüştür. Gazete ilanı ya da başka yollardan bu işe başlayan görüşme yaptığımız gündelikçi kadınların arasından çıkmamıştır. Bunun nedenini de geleneksel dayanışmanın yanı sıra tanımadıkları bir evde çalışmaya gitmelerini güvendikleri birileri tarafından sağlanmış olması hiç bir yasal dayanağı olmayan gündelikçilik de muhatap olarak akraba ya da arkadaşlarını almış olmalarıdır. Nitekim ev sahipleri ile bir problem yaşadıklarında kendilerini savunabilecekleri birilerinin varlığını bilmeleri gündelikçilik olarak başlayacağı evlere daha kolay gitmelerini sağlamaktadır.

Tablo 12: Gündelikçi Kadınların Şu anda Çalıştığı İş Nasıl Buldukları

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Gazete ilanı	0	
Akraba	29	58
Hemşeri ya da arkadaş önerisi	21	42
Toplam	50	%100

3.3.4. Gündelikçi Kadınların Daha Önce Başka İşlerde Çalışıp Çalışmadıkları:

Görüşme yapılan gündelikçi kadınların % 88'lik bir oranın daha önceleri başka bir işte çalışmadığı, dolayısıyla da ilk işlerinin gündelikçilik olduğu görülmüştür. Şu an gündelikçi olarak çalışan kadınların altısı daha önce başka işlerde kısa ya da uzun olarak çalışmışlardır. Daha önce başka işlerde çalışan gündelikçi kadınların yaptıkları işler sorulduğunda genellikle iş merkezlerinde, bürolarda çay ve yemek yapma, ya da temizlik görevlisi olarak çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Uzun süreli bir şirkette sekreter olarak çalışan sadece bir kişidir.

Daha önce başka işlerde çalışanların neden bu iş değişikliğini gerçekleştirdikleri sorulduğunda bir iş yerinin daha ağır sorumluluklar taşıttığını, gündelikçikte ellerine geçen paranın biraz daha fazla olduğunu söylemişlerdir.

Görüştüğümüz gündelikçi kadınlardan bir kişi sigortalı olarak çalıştığı iş yerinden Ankara'ya göç etmesi nedeni ile ayrıldığını dile getirmiştir. Bu çevrenin de kendisine yabancı olmasından dolayı bilmediği şirketlerde çalışmak yerine arkadaş tavsiyesi ile bu işe başladığını ve çalışmaya devam ettiğini ifade etmiştir. Gündelikçi kadınlar başladıkları ev temizlik işlerinde ortalama olarak en az on yıldır çalışmaktadırlar. Sürekli aynı evlere giden gündelikçi kadınlar işlerinden bir süre daha ayrılmayacaklarını ifade etmişlerdir. Ev sahipleri ile ilişkilerinin gün geçtikçe daha samimi, çalıştıkları ortamlarda evlerindeki gibi rahat etmeye başlamış olmaları işin devamlılığının sağlanmasında etkili olmaktadır.

Tablo 13: Gündelikçi Kadınlar Daha Önce Başka İşlerde Çalışıp Çalışmadığı

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Uzun süre başka işte çalıştı	1	2
Kısa süre başka işte çalıştı	5	10
Başka işlerde çalışmadı	44	88
Toplam	50	%100

3.4. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN ÇALIŞMA KOŞULLARI

3.4.1. Gündelikçi Kadınların Kaç Evde Çalıştıkları:

Görüşülen gündelikçi kadınların toplam kaç evde gündelikçilik olarak çalıştıklarına dair sorumuza ilişkin verdikleri cevaplar Tablo 14'te görülmektedir. Buna göre gündelikçi kadınlardan % 84'lük gibi büyük bir oranı iki ve daha fazla evlerde gündelikçi olarak çalışmaktadırlar. Bunun nedeni de haftada ayrı ayrı birkaç eve gittiklerini daha fazla para biriktirerek ileride çalışmayı düşünmediklerinden kaynaklı olduğunu ifade etmişlerdir.

Masrafların fazla olması birkaç evde çalışmalarını da zorunlu hale getirdiğini de eklemişlerdir.

Görüşülen kişilerden sadece beş kişi aynı evde her gün ya da haftada üç kez çalıştıklarını söyleyerek kendilerini aylıkçı olarak çalışan grubun içine dâhil etmişlerdir. Bu grup içine dâhil olanlar tek bir evde çalışarak ekstra ev işlerine gitmediklerini de ifade etmişlerdir.

Elli gündelikçi kadınlardan üç kişi ayda beşin üzerinde evlerde gündelikçi olarak çalışmaktadırlar. Bunun sebebi de her ay gittikleri belli evlerin dışında, haftada bir defa ya da iki haftada bir defa gittikleri evlerin yanı sıra belli rutine bağlı olmayan evlere de gittiklerini ifade etmişlerdir.

Tablo 14: Gündelikçi Kadınların Kaç Evde Çalıştıkları

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Sadece tek evde çalışanlar	5	10
2–5 ev arasında çalışanlar	42	84
Daha fazla evlerde çalışanlar	3	6
Toplam	50	%100

3.4.2. Gündelikçi Kadınların Haftanın Hangi Günleri, Hangi Saatler Arasında Çalıştıkları :

Görüşme yaptığımız gündelikçi kadınların birçoğu hafta içleri yoğunlukta olmak üzere bazıları cumartesi günleri de çalışmaktadırlar. Hafta

içi çalışan gündelikçi kadınların hafta sonlarını da kendi evleri ve ailelerine ayırmaktadırlar. Böyle bir tercih başka statülerde çalışan kadınların tercihleri ile eş değerlilik göstermektedir. Hafta içi çalışan kadının hafta sonlarını ailesine ve kendisine ayırması aslında kentsel bir kültürün getirmiş olduğu bir tercihten kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda hafta içi çalışmayı tercih eden gündelikçi kadın da bu kent kültürünün getirmiş olduğu kentsel bir davranışı yerine getirmiş olmaktadır.

Görüşme yapılan gündelikçi kadınların çok az bir kısmı hafta sonları da çalışmaktadırlar. Cumartesi ve Pazar günleri rutin olarak gittikleri evlerin dışında ekstra çıkan temizlik işlerini bu günlerde yapmaktadırlar. Bunun sebebi olarak da fazla para kazanmanın yanı sıra geniş bir aile yapısına sahip olmalarından kaynaklı olarak evde vakit geçirmek istememelerini olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durumu Gül Hanım şu şekilde ifade etmektedir;

“.....evde kaynanam var onunla geçirecem zamanı iş yaparak geçiriyorum bu işime geliyo o yüzden hafta sonu da çalışmak istiyorum kaynana dır... çekmemk istemiyom vaala...”

Bu yaklaşımdan yola çıkarak yüzyıllardır devam eden gelin – kaynana çatışmasının kadınların iş tercihlerinde de etkili olduğunu söylemek yerinde olacaktır. Ayrıca gündelikçi kadınlar arasında birden fazla eve gitmenin kendilerine daha fazla para getirdiğini de dile getirmektedirler. Sürekli aynı eve gidenlerin gelirleri daha fazla eve giden gündelikçi kadına göre daha düşük bir ücret olmaktadır. Bu nedenle de gündelikçi kadınların tercihleri ayda birkaç eve gitme yönünde olmaktadır.

Görüşme yapılan gündelikçi kadınlar genellikle sabah sekiz buçuk gibi işe başlayıp akşam saatleri altı ya da yedi gibi işlerini bırakmaktadırlar. Aynı evde sürekli çalışanların işe başlama ve işi bırakma saatleri diğerlerine oranla daha istikrarlı bir tutum içinde gerçekleşmektedir. Bunun nedeni de işe başlamadan önce işveren ev sahibi ile konuşarak anlaşma yapmış olmalarıdır. Yazılı bir kurala bağlı olmadan yapılan bu sözsel anlaşma iki

taraf için de bağlayıcı bir özellik taşımaktadır. Ayrıca işin nasıl başlayıcı, nasıl devam edeceği gibi konularda da söze dayalı kuralları mevcuttur.

Gündelikçiliği belli bir sisteme oturtamamış olan gündelikçi kadınların işe başlama ve bitiş saatleri gündelikçi olarak gittikleri her eve göre bir değişim göstermektedir. İşveren ev sahibi ile görüşme yaptıklarında, işin bitişine göre çıkış saatleri belirlenmiş olduğundan işleri ne zaman biterse o zaman işe son verdikleri görülmüştür. Bu koşullarda çalışan gündelikçi kadınların gün içerisinde çalıştıkları toplam saat sekiz ile on saat arasında değişim göstermektedir.

3.4.3. Gündelikçi Kadınların Ücret Anlaşmasını Ne Şekilde Yaptıkları:

Gündelikçi olarak işe başlayacak olan kadın, bu işi kimin aracılığı ile bulduysa onunla birlikte ya da tek başına ev sahibi ile görüşmeye gitmektedir. Ev sahibi ile görüşme yapılırken ücret konusundaki anlaşmaları neye ve hangi kurala bağlı olarak yapıldığına dair sorumuza ilişkin, gündelikçilik olarak çalışan kadınların belirlemiş oldukları sözlü kurallar çerçevesinde ücrette anlaşma sağladıklarını dile getirmişlerdir. Gerek ev sahibi gerekse yeni işe başlayacak olan gündelikçi kadının bu işi yapanların hangi ücretleri aldığına dair duyumları mevcut olmaktadır. Bu genel ortalamanın ne yukarısı ne de aşağısı ücret olarak talep edilmemektedir. Söze dayalı bu artışlarda gündelikçi kadınların birbirlerine bağlılığı dikkat çekicidir. Herhangi bir resmi yaptırımı olmayan bu durumun, sözlü ilişkiler çerçevesinde belirlenen kurallar olmasına rağmen bu meslek grubu için ne kadar etkili olduğunu göstermektedir.

Sözlü olarak belirlenen ücretler hangi işin yapılacağına göre değişiklik de göstermektedir. Buna göre bugünün koşullarında ev temizliğine giden gündelikçi kadınların belirlediği ücret yetmiş beş yeni Türk lirası olarak tespit edilmiştir. Bu ücret yapılan ekstra işlere ve aylıkçı olarak çalışan gündelikçi kadınlara göre değişiklik göstermektedir. Sürekli aynı eve giden gündelikçi kadınların aylık ücretleri de 750 – 800 YTL civarında olduğu görüşmeler sırasında elde edilmiş bilgilerdir.

Gündelikçi olarak çalışan Gülten hanımın ücret anlaşmasını ne şekilde yaptıklarına dair söylemi durumu özetler şeklindedir;

“ ... temizlikçi kadınlar birbirlerine kulak verirler hepimizin birbirimizden haberi olur, kim ne kadar almış nasıl anlaşmışlar bunları biliriz temizliğe gidecek olanlara da anlatırız, onlar da bizim gibi konuşsunlar haksızlık olmasın diye ağız birliği ederiz yani açık açık konuşuruz ona göre de paramız alırız”

Böylelikle gündelikçi kadınların arasında yaratılmış olan sözlü söylemler gündelikçi olarak çalışan kadınların ücret anlaşmalarında, görüşmelerinde etkin bir rol oynamaktadır. Gündelikçi kadınların birbirlerine “kulak vermeleri”, “ağız birliği etmeleri” bu iş kolunda sözlü kuralların oluşmasına olanak tanımaktadır.

3.4.4. Gündelikçi Kadınların Ücretlerini Ne Zaman Aldıkları:

Gündelikçi kadınların ücretlerini ne zaman aldıklarına dair sorumuza vermiş oldukları cevaplar Tablo 15’de görülmektedir. Buna göre gündelikçi olarak çalışanların % 82’si ücretlerini iş bittikten sonra almaktadır. Ancak aynı eve sürekli olarak ya da haftada bir, ya da iki defa gündelikçi olarak gidenler toplu olarak da ücretlerini almaktadırlar. Gündelikçi kadınlar ücretlerini ne şekilde almak istediklerini dile getirdiklerinde bu durum işveren tarafından olumsuz karşılanmamakta ve gündelikçi kadın ücreti ne zaman alacağına karar verebilmektedir.

Gündelikçi kadınlardan % 8’lik gibi bir oran içerisinde yer alanlar ise ücretlerini peşin almaktadırlar. Bu durumu işveren ev sahibi kadınla aralarındaki ilişkilerinin boyutundan kaynaklandığını ifade etmektedirler. Sürekli olarak aynı eve gittiklerinden dolayı işveren ev sahibi ile aralarındaki ilişkinin samimi olması, karşılıklı bir güvenin oluşmasını sağlamaktadır. Samimi yani birincil bir ilişki içerisinde bulunan iki kadın arasında da aile dertlerine ortak olma, yardımcı olma, birbirlerini olumsuz bir durum karşısında idare etme gibi pozisyonlarını da yaratmaktadır.

Tablo 15: Gündelikçi Kadınların Ücretlerini Ne Zaman Aldıkları

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
İşe başlamadan önce, peşin	4	8
İş bitiminde	41	82
Toplu olarak	5	10
Toplam	50	%100

3.4.5. Gündelikçi Kadınların Ücretlerini Nasıl Aldıkları:

Gündelikçi kadının ücretini nasıl aldığına dair soruyu sormamızdaki amaç, ücretin alış biçiminin gündelikçi kadın ile evinde çalıştığı kadın arasındaki ilişkinin boyutunu analiz etmemize yardımcı olacağı düşüncesidir. Ücretin alış biçimi iki kadın arasındaki ilişkinin çalışan – çalıştıran, işçi ya da işveren gibi ikili ilişkilerini nasıl olduğuna dair ipuçları vermektedir. Buna göre Tablo 16’da görüleceği gibi gündelikçi kadınlardan % 74’ü ücretini elden almaktadır. Ücreti elden almak ev temizliğine gittikleri kadınlarla daha samimi ilişkileri olduğunu göstermektedir. Çünkü ücretin alış biçimi elden olması bu işin gayri resmi bir iş olması nedeni ile kurulan ilişkinin boyutunu da göstermektedir.

Gündelikçi kadınlardan % 22’si ücretini zarf içine konularak almaktadır. Ücretini bu şekilde alan gündelikçi kadınlardan bir kısmı ev sahibinin

kendinden önce evden çıkması nedeni ile böyle bir yöntem izlendiğini söylemiştir. Bir kısmı ise ev sahibi kadın ile para konusunda hiç konuşmadıklarını önceden belirlenmiş ücretin dışında herhangi bir para meselesi olmasın diye ev sahibinin böyle bir yöntemle başvurduğunu dile getirmiştir. Böylelikle gündelikçi kadın ücretlerindeki doğal artışın dışında ev sahibi ile para konusunda hiçbir şekilde konuşma fırsatını elde edememektedir. Bu durum gündelikçi kadın ile ev sahibi kadın arasındaki ilişkinin diğer gündelikçi kadınlara oranla daha resmi bir boyut taşıdığını göstermektedir.

Görüşme yaptığımız elli gündelikçi kadından sadece iki kişi ücretlerini banka yolu ile aldıklarını ifade etmişlerdir. Ücretleri banka hesabına yatırılan gündelikçi kadınların eşlerinin banka hesabı olduğunu, bu durumu ise kocalarının, isteği olduğunu dile getirmişlerdir. Bu durumu ise geleneksel yapıda kadının çalışarak eve para getirmesine alışık olmaya “kocaların” mecburen çalışan evin kadınının para kazanmasını bir şekilde kamufle etmeye yönelik olarak böyle davrandıkları şeklinde değerlendirmemiz mümkün olacaktır.

Tablo 16: Gündelikçi Kadınların Ücretlerini Nasıl Aldıkları

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Ücret elden alınmaktadır	37	74
Ücret zarf içinde verilmektedir	11	22
Ücret bankaya yatırılmaktadır	2	4
Toplam	50	%100

3.4.6. Gündelikçi Kadınlara Ücretleri Dışında Ne Tür Yardımların Yapıldığı:

Ev hizmetlerinin yüz yüze ve mekânsal yakınlık içinde yerine getirilmesinden kaynaklı olarak bir “hayali akrabalık” oluşmaktadır (Kalaycıoğlu – Kılıç, 2001: 103). Bu nedenle de bu hayali akrabalık ilişkisi gündelikçi olarak çalışan kadınların yaşadığı maddi ve manevi sorunlarına karşı ev sahiplerinin duyarlılığının gelişmesini sağlamıştır. Görüşme yapılan gündelikçi kadınların birçoğu çalıştıkları ev sahiplerinin kendilerine yardımcı olmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Maddi anlamda bir yardımın olmaması durumunda bile kıyafet, kitap, çeşitli ev eşyaları temin etme gibi çeşitli yardımların yapıldığı gündelikçi kadınlar tarafından dile getirilmiştir. .

Görüşme yapılan gündelikçi kadınların %54’ü özellikle bayramlarda ev sahiplerinin kendilerine para, % 34’ü ise para dışında kıyafet, alışveriş yardımında bulunulduğunu ifade etmişlerdir. Bilindiği gibi Türk toplumunda bayramlar önemli bir yer tutmaktadır. Küslerin barıştığı, zengin ailelerin fakirlere yardım ettiği dini bayramların geleneksel ortamların yanı sıra kentte de bu şekilde devam ettiğini görmek mümkün olmaktadır. Gündelikçi kadınların bayramlarda çalışmamaktadırlar, ancak bayramın özellikle ilk günlerinde bayramlaşmak için temizliğe gittikleri evlere eşleri ve çocukları ile birlikte ziyarete gitmektedirler. Kendilerinden hem sınıf hem de kültürel olarak farklı bir konumda olan ev sahiplerini bayram ziyaretlerinde bulunmaları gündelikçi olarak çalışan kadınlarla ev sahipleri arasındaki “hayali akrabalık” ilişkilerinin varlığının bir sonucudur. Bu “hayali akrabalık” bağlamından yola çıkarak da özellikle bayramlarda ev sahiplerinin kendi evlerinde çalışan gündelikçi kadınlara yapılan yardımların daha fazla olduğu görülmüştür. Bu durumu Oran Sitesinde gündelikçi olarak çalışan Gülten Hanım şu şekilde ifade etmektedir;

“... ben yıllardır bu evde çalışıyorum artık bana iyice alıştılar kendi çocukları gibi görüyorlar bi derdim olsa konuşurum yardım isterim şimdiye kadar pek nadir olmuştur yardım etmedikleri. Her zaman harçlığımı da

verirler, alışveriŖe gider bana da alır arasıra bir yardımdır bu da bana yani... ben de elimden geldiğici iyi yaparım işlerimi..."

" ... özellikle bayramlarda gönlümü görürler, bayram harçlığını, hediye veriler ben de bayramlaşmaya mutlaka gelirim yıllardır artık onlar da benim anne, babam gibi bakarlar bana..."

Özellikle bayramlarda bu tür yardımların yapılması buna özellikle bayramlarda yer verilmesi kırsalda hala geçerliğini yitirmeden devam eden geleneksel dayanışma biçimlerinin kent kültürü içinde de yaşamaya çalıştığının bir göstergesidir.

Ayrıca karşılıklı bu iyi niyetlilik iki tarafı da mutlu ederken, aynı zamanda zor günlerinde kendisine yardım eden ev sahibini bu iyi niyetliliği karşında gündelikçi kadının emeğini iyi kullanarak karşılık vermesi gündelikçi kadın ile ev sahibinin bir dayanışma içinde olduklarını da göstermektedir.

Ev sahiplerinin gündelikçi kadınların çocuklarına eğitimlerine destek vermeleri, onların okul masraflarını karşılamaları yüzdalik paydada %12'lik bir oranda yer almaktadır. Gündelikçi kadınların bu işi yapmalarının sebeplerinden en önemlisi olan eğitim düzeylerinin düşük olması, çocuklarına eğitim alında desteklemeleri için bir neden olarak görölmektedir. Bu nedenle de çalıştıkları ev sahiplerinden çocuklarının eğitimi konusunda görüş almakta ve verilen destekleri de geri çevirmemektedirler.

Tablo 17: Gündelikçi Kadınlara Ücretleri Dışında Ne tür Yardımların Yapıldığı

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Maaş dışında para yardımı	27	54
Alışveriş, yemek kıyafet vb. yapılan yardımlar	17	34
Çocukların eğitim giderlerini karşılama	6	12
Toplam	50	%100

3.4.7. Gündelikçi Kadınların Yaptıkları İşlerin Neler Olduğu:

Gündelikçi kadınlara çalıştıkları evlerde ne tür işler yaptıklarının oranları Tablo 18’de görülmektedir. Buna göre gündelikçi kadınların %70’i çalıştıkları evlerde temizlik yapmaktadırlar. Temizlik işleri olarak da kapı, pencere silme, halı- koltuk, banyo, WC temizliği ve duvar silme şeklinde tarif edilmiştir. Bütün bu temizlik işlerini ise ev temizliğine gittikleri bir gün içinde yapmamaktadırlar. Ev temizliğine gittikleri evlere bütün temizliğin aynı günde yapılamayacağını her hafta başka bir temizlik işinin yapılacağı söylenmekte ve buna göre de bir temizlik programı hazırlanmaktadır. Bu programa göre de temizlik işleri yapılmaktadır. Nerenin nasıl temizleneceği ev sahibi tarafından belirlenmiş olsa da bütün temizlik işlerinde gündelikçi kadınların çoğu arap

sabununu tercih etmektedir. Bunun nedeni olarak da temizliği çabuk olmakta ve halı, koltuk gibi döşemelerde parlaklığı sağlayarak evin temizliğini dikkat çekici hale getirmesidir. Arap sabunun işi kolaylaştırmasının yanı sıra geleneksel kültürümüzde temizleyici olarak yoğun bir şekilde kullanılmasıdır. Gündelikçi kadınların da geleneksel kültürler ilişkilendirildiğinde bu temizlik ürününü neden tercih ettikleri de ortaya çıkmaktadır. Arap sabunun dışında beyaz sabun, halı şampuanı, parke parlaticısı, matikler (Alomatik, Omomatik) gibi temizlik ürünleri de kullanılmaktadır.

Temizliğin nasıl yapılacağı, pratikleri gündelikçi kadınlar arasında konuşularak birbirleri ile temizlikle ilgili olarak bilgi alışverişinde bulunmaktadırlar. Çabuk ve temiz bir işin nasıl yapılacağı meslekleri ile ilgili taktikleri de aralarında paylaştıkları görüşmeler esnasında görülmüştür.

Gündelikçi olarak çalışan kadınlardan %22'si yemek, ütü ve çocuk bakım, %8 ise temizlikle birlikte evin her türlü işini birlikte yapmaktadır. Bu kategoride yer alan gündelikçi kadınların birçoğu aynı eve haftada birden fazla gitmektedirler. Bu nedenle evin her türlü ihtiyacını yerine getirmektedirler. Gündelikçi olarak çalıştıkları evlerde yemek yapan kadınlar, ev sahiplerinin kendilerine vermiş oldukları yemek listeleri dışında kendi yöresel yemeklerini de yapmaktadırlar. Ev sahiplerinden bir kısmı bu durumu kabul etmemiş, diğerleri ise yöresel yemeklerin daha lezzetli ve doğal olmasından kaynaklı olarak durumu benimsemişlerdir. Özellikle yöresel yemek çeşitlerinden olan tarhanayı, gündelikçi olarak gittiği evde pişiren Songül hanım ev sahibinin durumdan hoşnut kaldığını dile getirmiştir.

“ ... gittiğim ev sahibi yaşlı ona memleketten gelen tarhana götürmüştüm pişir dedi bana tadını çok sevdi her sene ona da tarhana yaparlar gönderirler memleketten...”

Bunların dışında sebze yemekleri pişirmede kendi pişirme tarzlarını da kullandıklarını ifade eden gündelikçi kadınlar yine de ev sahiplerinin istekleri doğrultusunda yemekleri pişirdiklerinin altını çizmişlerdir. Bulgur pilavı,

yoğurtlu yarma (bulgurun iri kısmı), içli köfte gibi yemekler ev sahipleri arasında tercih edilen yöresel yemekler arasında olmuştur.

Tablo 18: Gündelikçi Kadınların Yaptıkları İşlerin Neler Olduğu

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Temizlik	35	70
Yemek, ütü, Çocuk bakımı	11	22
Temizlik ve diğerleri	4	8
Toplam	50	%100

3.5. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN ÇALIŞMA YAŞAMINDA KARŞILAŞTIKLARI ZORLUKLAR

3.5.1. Gündelikçi Kadınların Ev Sahipleri Tarafından Rahatsız Edici Tutum Ve Davranışlarla Karşılaşıp Karşılaşmadığı:

Gündelikçi kadınların ev sahipleri arasında rahatsız edici tutum ve davranışlarla karşılaşıp karşılaşmadıklarına yönelik sorumuza Tablo 19'da da görüldüğü gibi %74'ü Evet karşılaştıkları cevabını vermiştir. % 10 herhangi rahatsız edici tutum ve davranışlara rastlamadıklarını ifade ederken %16'sı ise bu sorumuza cevap vermemiştir. Rahatsız edici tutum ve davranışların neler olduğu ile ilgili olarak gündelikçi kadınlarla bu soru çerçevesinde karşılıklı görüşmeler de yapılmıştır. Genellikle gündelikçi kadınların ev

sahiplerinin kendilerine karşı güven eksikliği, kırsal alanda gelmeleri ile ilişkili olarak kendilerini köylü görmeleri, kılık kıyafet konusunda eleştirel bakmaları, temizlik konusunda titiz davranmalarını istemeleri gibi konularda rahatsız edici bir tavır sergilediklerini dile getirmişlerdir. İşe başladıkları ilk günlerde ev sahiplerinin işi bitiminde evin temizliğinin kontrol edilmesi, herhangi bir eksikliğin var olup olmadığının araştırılması gibi durumlarının söz konusu olduğu da ifade edilmiştir. Ancak zaman ilerledikçe bu tür davranışların azalmaya başlaması karşılıklı güven duygusunun yerleşmesine neden olmuştur. Böylelikle de ev sahibi ve gündelikçi kadın arasında olumsuz davranışların yok olduğu görülmüştür.

Gündelikçi kadınlar ev sahiplerinin işe başladıkları ilk günlerde güvensiz davrandıklarını bu nedenle de çeşitli denemeler yaptıklarını ifade etmişlerdi. Ev sahiplerinin gündelikçi kadınlar üzerindeki güven denemelerini gündelikçi kadınların söylemlerinden yola çıkarak açıklamaya çalışmak daha doğru olacaktır. Bu denemelerden bazılarını gündelikçi kadınlar şu şekilde ifade etmişlerdir;

“... gittiğim bi evde yatak odasına parasını koymuş kadın acaba alırmıyım diye beni deniyo öyle şey olur mu yediğin yemeğe ihanet olur mu yüzüne bile bakmadım ...”

bir başka gündelikçi kadın;

“ ...temziliğimi yaptım, sonra eliyle vitrini kontrol etmiş toz kalmış mı diye ben işimi iyi yapıyorum...”

“...birkere yüzüğünü çıkarmış mutfığa koymuş ben de aldım verdim yüzüğünüzü burada unutmuşsunuz dedim hoşuna gitti, işte deniyor beni biz bilmeyiz öyle şeyleri”

Bütün bunları dile getirirken gündelikçi kadınlar, aslında ev sahiplerinin kendilerini aşağıladıklarını ancak işe ihtiyaçları olduğu için bu tür denemeler karşısında suskunluklarını koruduklarını söylemişlerdir. Ancak işlerini iyi yapmaları, çalıştıkları evi ve ev sahiplerini benimsemeleri ve olumsuz tavır

sergilememeleri gündelikçi kadınların bu tür denemeler yapan ev sahiplerine verilen en iyi cevap olduğu görülmüştür.

Tablo 19: Gündelikçi Kadınların Ev Sahipleri Tarafından Rahatsız Edici Tutum Ve Davranışlarla Karşılaşıp Karşılaşmadığı

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Evet Karşılaştık	37	74
Hayır Karşılaşmadık	5	10
Yorumsuz	8	16
Toplam	50	%100

3.5.2. Gündelikçi Kadınlar Rahatsız Edici Tutum Ve Davranışlara Karşı Tepkilerini Nasıl İfade Ettikleri:

İşe başlamadan önce ev sahipleri ile gündelikçi kadınlar arasındaki iş antlaşmalarındaki sözsöz diyaloglarda, karşılıklı beklentilerin neler olacağı konusunda da bir fikir birliği oluşturulmaktadır. Ev sahibinin en önemli beklentisi yapılacak işin en iyisinin yapılması, evin alışlagelmiş düzeninin bozulmaması, işe saatinde gelip saatinde çıkılmasıdır. Gündelikçi kadınlar ise ücretini sorunsuz alması, anlaşma içerisinde olmayan işlerin yaptırılmaya çalışılması, kendisine iyi davranılması, gündelikçi kadının iş yaparken ev sahibinin başında durmaması, evin anahtarının kendilerini de verilmesi, dertleri ile ilgilenilmesi, işe geldiklerinde hal ve hatırlarının sorulması gibi istemlerini sıralarken, gündelikçiliği sadece bir iş olarak değil de aslında

karşılıklı bir akrabalık ilişkisi yaratmak istemelerinin bir göstergesi olmuştur. Çünkü gündelikçi kadınların ev sahibi ile kurdukları ilişkiler birincil derece ilişkilerdir. Bunun nedeni olarak iletişimlerinde iki aşamalı bir yöntemi izlemiş olmalarıdır. Birinci aşamada “evin kızı olmak” sonra ikinci aşamada evden biri olarak “evin kadını” rolüne girmektir. Bu tür bir aşama gündelikçi kadının her gün ya da haftada bir kaç kez gittiği eve bir işçi ya da sıradan biri olarak değil de evde her gün yaptığı, bildiği işi kendin yabancı olarak hissetmediği bir evde de devam ettirebilmek. Böyle bir iletişimi kurabilmesi ya da bu durumun gerçekleşmesi aile ile kurmuş olduğu ilişkide karılıklı sevgi ve sadakatinin oluşmasına katkı sağlayacaktır

Görüşme yaptığımız elli gündelikçi kadınların işveren konumunda olan ev sahiplerinin kendilerini azarlama, iş saatlerini aksatmaları, ücretlerini düzensiz vermeleri, sözel iş sözleşmelerinde var olmayan işlerin yaptırılması, ev eşyalarının ya da tuvalet gibi ihtiyaçlarını giderecekleri alanların kullanılmasına izin verilmemesi, ev sahibi erkeğin tacizine maruz kalınması gibi durumlarda gündelikçi kadınların nasıl bir tavır sergilediklerine ilişkin veriler Tablo 20’de görülmektedir.

Buna göre bu tür durumlarda gündelikçi kadınların % 76’sı işe devam etmeyi tercih etmektedirler. Bunun nedenini de yaptıkları bu işe ihtiyaç duymaları, zamanı gelince ev sahiplerinin bu tür olumsuz davranışlarının yok olacağı düşünülmesidir. Gündelikçi kadınlardan % 14’ü işten çıkarak bu tür davranışlara tepkilerini dile getirirken % 10’u ise konuşarak rahatsız edici tutum ve davranışları ortadan kaldırılabileceğini düşünmektedirler.

İşten çıkarak tepkisini dile getiren gündelikçi kadınların profiline baktığımızda aslında bu işe ihtiyaçlarının olmaması, uzun yıllardır bu işte çalışıyor olması, maddi durumlarının daha iyi olması ve kentte kalış sürelerinin diğer gündelikçi kadınlar oranla daha uzun olması bu tarz bir tepkiyi geliştirmelerine sebep olmaktadır. Kentte kalış sürelerinin uzun olması bu grupta yer alan gündelikçi kadınların olumsuz bir olaya - tutuma karşı bir tepki oluşturabilme gibi bir kentsel davranışın oluşmasına olanak tanımıştır. Yine konuşarak çözüm yolunu seçen gündelikçi kadınların da kentsel bir tavır sergiledikleri ortaya çıkmaktadır.

Tablo 20: Gündelikçi Kadınlar Rahatsız Edici Tutum Ve Davranışlara Karşı Tepkilerini Nasıl İfade Ettikleri

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
İşten Çıkarak	7	14
İşe Devam Ederek	38	76
Konuşarak Çözmek	5	10
Toplam	50	%100

3.5.3. Gündelikçi Kadınların Ev içinde Karşılaştıkları Erkek Sahipleri ile İletişimlerinin Boyutu:

Ev hizmetlerinin özel bir alan olan evde yüz yüze - birincil ilişkilerle yürütülmek zorunda kalınması duygusal – ruhsal boyutların da önem kazanmasına, açığa çıkmasına neden olmaktadır. Görüşme yaptığımız gündelikçi kadınların aşağıda Tablo 21’de görüleceği gibi, % 64’ü çalıştıkları ev içinde erkek olan ev sahibi ile karşılaştıklarını ve aralarındaki ilişkilerinin sorunsuz bir şekilde olduğunu ifade etmişlerdir. Gündelikçi olarak çalıştıkları evde erkek cinsinin varlığı kendilerini çok da rahatsız etmediğini söylemişlerdir. Ancak ilk işe başvurduklarında ev sahibi kadınlara eşlerinin evden kaçta çıktığı, eve kaçta geldiği, evde hangi günlerde kaldığı sorulmuş ve bu çerçevede işi kabul ya da ret etmişlerdir. Gündelikçi kadınların geldikleri yerlerin kırsal alanlar olduğu Tablo 7’de gösterilmişti. Bu çerçevede düşünüldüğünde kırsal kesimde erkek cinsine kadınların bir önyargısının bulunması çok olağandışı bir durum olmamaktadır. Ancak zaman geçtikçe

gündelikçi olarak çalışan kadınların bu yargılardan tamamen sıyrıldığını görmek mümkün olmaktadır. Çünkü gündelikçi kadın ile ev sahibi arasındaki “hayali akrabalık” erkek ev sahibi arasında da gelişim göstermektedir. Gündelikçi kadın erkek ev sahibine “ ağabey, kardeş, baba” gibi akrabalık kavramları ile eşleştirmektedir. Erkek ev sahibi gündelikçi kadın için yeri geldiğinde ağbi, yeri geldiğinde baba ya da kardeş konumuna geçmektedir. Bu kavramların oluşmasında gündelikçi kadın ile erkek ev sahibi arasındaki ilişkinin geleneksel dayanışma biçimi olarak akrabalığa dönüşmesinde yapılan işin pozisyonu oldukça önem taşımaktadır.

Gündelikçi kadınların temizliğe gittikleri eve ne kadar sık gidiyorlarsa ev sahipleri ile olan ilişkileri o kadar birincil olmaktadır. Bu nedenle de yapılan işin sıklığı ile ev sahipleri arasındaki ilişkiler de birbirine paralellik göstermektedir. Gündelikçi kadın yeri geldiğinde evin erkek sahibi ile dertleşebilmekte onunla çeşitli sorunlarını paylaşmakta ve çözüm önerilerini beklemektedir. Bu yapısı ile kentlerde çözülmeye başlayan akrabalık ilişkileri bi bakıma gündelikçi kadınlarla ev sahipleri arasında yeniden inşa edilmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde gündelikçi kadınlar, kentsel bir aile yapısına sahip olan ev sahiplerinin geleneksel ilişkilerini yeniden kurmalarına neden olmaktadır. Bu durumu gündelikçi olarak çalışan Yasemin Hanım şu şekilde ifade etmektedir;

“... çalıştığım evin kocası çok iyi bi adam babam gibi bna kızım şunu getir, kızım bunu getir der ben de saygıda kusur etmem o yüzden iyi anlaşıyoruz bi yanlıştığını görmedim şimdiye kadar...”

“ ...aynı yerde epeydir çalışıyorum aynı akraba gibi olduk her şeyimizi biliriz, kocamı da tanırız bayramlarda falan ziyaret ederiz gönül borcumuz var kocama..... (ev sahibinin adı) ağbi iş verdi...”

diyen Songül Hanım ev sahibi ile iş dışında görüştüklerini çocuklarını torunları gibi bildiklerini ifade ederken ilişkilerinin akrabalık boyutunda olduğunu göstermektedir.

Görüşülen gündelikçi kadınların % 22'si çalıştıkları evde erkek ev sahibi ile karşılaşmadıklarını ve işi tercih etmelerinde bunun etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Çalıştıkları evin erkeği ile görüşmemek bu kategoride yer alan kadınların sözsel iş antlaşmalarındaki bir madde olmuştur. Bu nedenle de kente yeni göç etmiş, daha geleneksel bir aile yapısına sahip olan bu gruptaki gündelikçi kadınlar evde yetişkin bir erkeğin bulunmasının kendilerini rahatsız edeceği düşüncesindedirler ve erkek ev sahipleri ile herhangi bir iletişime, ilişkiye geçmektedirler. Gündelikçi kadınlardan % 14'ü ise evin erkek ev sahipleri ile sorunlu bir ilişki yaşadıklarını dile getirmektedirler. Evin erkek ev sahibinin aksi olması, herhangi bir yardım talebinde bulunmaması, aynı sofrada yemek yemek istenmemesi gibi olumsuz bir tavır sergilediklerinden dolayı sorunlu bir ilişki sergilemektedirler. Bunun yanında erkek ev sahibinin karşılıklı ilişkilerinin dozunu ayarlayamaması da erkek ev sahibi ile görüşülmek istenmemesinin de bir nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gündelikçilik olarak hayatını kazanan kadınların erkek ev sahipleri ile rahatsız edici tutum ve davranışları ile karşılaştıklarını ancak işten çıkarak ya da gerekli cevap verilerek bu sorun karşısında durduklarını ifade etmişlerdir. Bu konu ile ilgili olarak ayrıntılar gündelikçi kadınların başlarından geçen olaylar kısmında daha detaylı işlenecektir.

Tablo 21: Gündelikçi Kadınların Ev içinde Karşılaştıkları Erkek Sahipleri ile İletişimlerinin Boyutu

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Görüşülmüyor	11	22
Sorunsuz	32	64
Sorunlu	7	14
Toplam	50	%100

3.6. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN ÇALIŞMA YAŞAMLARININ KİŞİSEL VE SOSYAL HAYATA OLAN ETKİLERİ- GÜNDELİKÇİ KADININ AİLE İÇİNDEKİ KONUMU

Çalışma grubumuzu oluşturan gündelikçi kadınların çoğu köy kökenli ve kente göç yoluyla gelmiş kadınlardan oluşmaktaydı ve temizliğe gittikleri evlerdeki kadınlardan çok farklı yaşam standartlarına, eğitim durumlarına, gelir ve meslek gruplarına dâhil oldukları araştırmamızın ortaya çıkardığı bir gerçektir. Kendi yaşantıları ile gündelikçi olarak çalıştıkları evlerde de büyük çelişkiler yaşamış olmaları ve bu çelişkilerin devam etmesi bize gündelikçi kadınların hem kendilerini yaşadıkları çevrelerde hem de çalıştıkları ev halkına karşı kendilerini nasıl konumlandıkları, nasıl tanımladıklarını da sorgulamamız gerekliliği sonucuna vardırmıştır.

Gündelikçi kadınların işe başlamadan önceki aile içindeki konumları, söz sahibi oluşları, kendilerini sosyal hayatın içinde nasıl tanımladıkları ile çalıştıktan sonraki gerek sosyal hayatlarında gerekse aile içindeki konumlarında nasıl bir değişimin meydana geldiği ve bu değişim sürecinin nasıl geliştiğinin irdelenmesi ve kırsaldaki kadının kent kültürünün nasıl içselleştirdiğinin de çözümlenmesine gerek duyulmaktadır. Bu nedenle de bu bölümde gündelikçi kadının çalışma süresinin kişisel ve sosyal hayatını nasıl etkilediği analiz yapılması uygun bulunmuştur. Çalışan gündelikçi kadınların birçoğu çalışma nedenini ekonomik sıkıntıdan kaynaklandığını daha önceki bölümlerimizde üzerinde durulmuştur. Ekonomik sorunların kentte daha yoğun yaşanıyor olması ailedeki iş yapabilir bireylerin çalışma hayatına katılmasını neredeyse zorunlu kılmıştır. Bu nedenle de köyden kente göç eden aileler içersinde de kadınların çalışması doğal hale gelmeye başlamıştır. Kente göç eden ilk kuşaklarda kadınların çalışması uygun karşılanmazken artık bu durum olağan hale gelmeye başlamıştır.

Kadınların yavaş yavaş çalışma hayatına başlamaları kadınların kendi kabuğundan çıkarak diğer hayatları da tanımaya başlamalarına neden olmuştur. Ve böylelikle çalışma hayatına giren kadınlar diğer hayatların - ki bunlar çalışma grubumuzu oluşturan gündelikçi kadınların çalıştıkları evdeki

hayatlar- olumlu gördükleri yanlarını kendi hayatlarına sokmaya başlamışlardır. Bu bölümde gündelikçi kadınlara sorduğumuz sorulardan biri çalışma hayatına nasıl baktıkları ile ilgili sorudur (4.6.1 bkz.). Bu sorumuza karşılık Tablo 22’de de görüldüğü gibi gündelikçi kadınların % 86’sı olumlu baktıklarını ifade etmişlerdir. Çalışma hayatına olumlu bakan gündelikçi kadınların çoğunuğu bu durumu “ *elimize para geçiyor*”, “ *para kazanabiliyoruz*”, “ *masrafları karşılayabiliyoruz*”, “ *insan, çevre görüyoruz*”, “ *başka yerleri tanıyoruz*”, “ *kültürümüz artıyor*” şeklinde ifade etmişlerdir. % 10’luk gibi oranı ise çalışma hayatının kendilerini yorduğunu özellikle gündelikçi olarak çalışmanın sağlık sorunlarını da beraberinde getirdiğinden dolayı bu durumdan hoşnut olmadıklarını ifade etmişlerdir.

3.6.1. Gündelikçi Kadınların Çalışma Hayatına Bakışı:

Tablo 22: Gündelikçi Kadınların Çalışma Hayatına Bakışı

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Olumlu	43	86
Olumsuz	5	10
Yorum Yok	2	4
Toplam	50	%100

3.6.2. Gündelikçi Kadınların Çalışmaya Başlamasıyla Eşin Tutum Ve Davranışlarındaki Değişimleri:

Ev hizmetlerinde çalışan gündelikçi kadınlar hem evde hem de dışarıda çalışma yükünü berber götürmektedirler. Bu durum diğer çalışan kadınlardan çok farklı değil. Ancak gelir düzeyi, eğitim düzeyi yüksek olan çalışan kadınlar ev işi yükünü azaltmak ya da bu sorumluluğu başkalarına taşıtmak amacıyla yardımcı kadınları evde gündelikçi ya da aylakçı olarak çalışmalarını sağlamaktadırlar.

Gündelikçi kadınların çalışmaya başladıktan sonra eşlerinin az da olsa kendilerine yardımcı olduklarını ifade etmişlerdir. Geleneksel kültürden gelen erkeklerin bu duruma alışmalarının da zor bir süreç olduğu araştırmamız esnasında edindiğimiz bilgiler olmuştur. Görüşme yaptığımız gündelikçi kadınlardan % 68'i, işten eve geldiğinde ev işlerini kendisinin yaptığını aile bireylerinden kimsenin yardımcı olmadığını söylemiştir. Özellikle geniş aileye sahip olan gündelikçi kadınlar işte çalışmanın yanı sıra evdeki iş yüklerinin de kendilerinde olduğunu ifade etmiş evde birlikte yaşadıkları kayınvalidenin de gelini olan gündelikçi kadından gelinlik görevlerini yerine getirmesine yönelik beklenti içersinde olduğu da vurgulanmıştır.

Kırsal kültürde ya da geleneksel kültürümüzde oğlun eşi olan evin gelini daha önceden kayınvalidenin üzerinde bulunan iş yükünü alarak kayınvalideye bir üstünlük statüsü sağlamaktadır. Bu vesile ile gelin evin her işinden sorumlu tutulmaktadır. Ancak bu değerlerle köyden kente göç eden ailelerde kente uyum süreçlerinde birtakım değişikliklerin, dönüşümlerin yaşanması su götürmez bir gerçektir. Görüştüğümüz gündelikçi kadınlardan bir kısmının bu geleneğin kendi ailelerinde devam ettiğini ifade etmişlerdir. Kendilerinin çalışıyor olmalarına rağmen kendi deyimleri ile “ eve *para getiriyor*” olmalarına rağmen geleneksel kültürde gelin olarak yüklenen sorumlulukların devam ettiğini vurgulamaktadırlar.

“.... biz köyde büyüdük orda atamıza (kayınvalde) saygımız sonsuz buraya geldikten sonra da saygı duyuyor ama çalışmaya başlayınca insan

yardım istiyo. Orda (çalıştığı ev) , kaç saat ayakta kalıyom ordan eve geliyom yemek temizlik bana bakıyo mecbursun yaparsın karşı gelemen ki.....”

“.... gittiğim evde herkess kendi iini yapıyo adam da öyle kendi eşyalarını topluyo kahve içse onu kaldırıyo işte evin hanımı çalışıyo diye yapıyolar biz de çalışıyoz ama bizimkiler yapmıyo alışmamışlar ki ...”

Gündelikçi kadınların bu söylemlerinden de yola çıkarak geleneksel kültürde evin babası olan erkek kişi eve para getiren kişi olmakta ve evdeki iş ya da çocukların bakımı ile ilgilenilmediğini söylemek mümkün olacaktır. Ancak kentte bu durum farklılık göstermektedir. Kentteki koşullar artık erkeklerin hayatın her alanında kadına yardımcı olmayı zorunlu hale getirmektedir. Özellikle çocukların bakımı konusunda bu paylaşım gözle görülür bir şekilde değişim yaşanmaktadır. Bu tür ailelerde çalışan gündelikçi kadınlar da eşlerinden bu tür yardımın yapılması gerektiğini düşünmekte ve bunun için eşlerini zorlamaktadırlar. Bu kategori içersinde yer alan kadınlar Tablo 23’de de görüldüğü gibi % 28’lik bir paydada yer almaktadır. Ev işlerine ya da kendilerine karşı geleneksel tutum ve davranışlarında eşlerin değişime uğradıklarını ifade edenlerin söylemlerinden yola çıkarak eşlerinin nasıl bir değişime uğradıklarını, kent kültürü içerisinde nasıl yer aldıklarını göstermemize yardımcı olacaktır. Görüşme yapılan gündelikçi kadınlardan Selver ve Songül hanımı bu değişimi şu şekilde ifade etmektedirler;

“...eşim önceleri iş yapmazdı kalkıp çorabını bile çıkartmazdı ama artık yapıyor ben ona diyorum ben de çalışıyom, ben de yoruluyom hepsine nasıl yetişiyim diyorum en zından ortalığı topluyo, çocukların karnını doyuruyo...”

“...bizi hepimiz o çevrede büyüdük ağbiler iş yapmaz biz yaparız balar da iş yapmaz öyle alıştık ama olmaz böyle dedim gittiğim evde görüyoz adamlar neler yapıyor biz de kadınız onlar da kadın hayat müşterek ne iş

varsa ortak olacak. Alışveriş olsun ev süpermesi olsun berber yapıyoz yoksa yetişmezki”

Görüşme yaptığımız gündelikçi kadınlar çalışmaya başladıktan sonra işlere tek başlarına yetişemediklerinden ev işlerinde eşleri işe birlikte paylaşım yaşadıklarını bu söylemleri ile dile getirmişlerdir. Bu değişim elbette gündelikçi olarak çalışmalarının yanı sıra diğer, öteki hayatları da görmeleri onlara gıpta ya da özenerek bakmaları ve onların yaşantılarını kendi hayatlarına adapte etmeye çalışmaları doğrultusunda gerçekleşmektedir.

Görüşülen gündelikçi kadınlardan % 2'si bu konu ile ilgili olarak herhangi bir yorumda bulunmak istememişlerdir. Bu yüzdelik dilimde yer alan gündelikçi kadınlar geleneksel yönleri ağır basan kadınlardır. Ev içi işlerden başlayarak aile içindeki konumlarına kadar erkek egemen söylemlerde bulunmuşlar ve kadınların kentte de olsa köyde de olsa geleneğin doğrultusunda ne yaşanması gerekiyorsa onun yaşanması gerekliliğine inan kadınlar olmuştur. Bu kategori içersinde değerlendirilen gündelikçi kadınların ev dışında bir ücret karşılığında çalışmış olmalarının kendilerine hiçbir ayrıcalık getirmediği araştırmamız esnasında görülmüştür.

Tablo 23: Gündelikçi Kadınların Çalışmaya Başlamasıyla Birlikte Eşin Tutum Ve Davranışlarındaki Değişimleri

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Olumlu yönde bir değişim oldu	14	28
Olmadı	34	68
Yorum Yok	2	4
Toplam	50	%100

3.6.3. Gündelikçi Kadınların Ev İçinde Alınan Kararlarda Söz Sahibi Olup Olmadığı:

Bu bölümde irdelediğimiz başka bir unsur da geleneksel tavırları ağırlık basan bu gündelikçi kadın ve eşlerinin, geleneksel aile tiplerine endeksli olarak acaba ev içindeki söz haklarının ne kadar olduğuydu. Araştırmamız esnasında gündelikçi kadınların söylemlerinden de yola çıkarak, gündelikçi kadınlara köyden kente göç ettikten sonra çalışmaya başlamalarının ne tür bir değişime yol açtığını irdelemenin gerekliliğini ortaya koymuştur. Çünkü gündelikçi kadınların, hem sınıfsal hem ekonomik hem de kültürel anlamda kendilerinde farklı olan ailelerin yanında çalışmaya başlamaları ile aile içindeki konumlarının nasıl bir değişime uğradığını tespit etmek ve aile içi kararlardan ne kadar etkili olduğunu görmek de önemlilik kazanmıştı. Özellikle günlük alış – veriş, gıda, giyim gibi konularda kararlar kadınlar tarafından alınmaktaydı. Kente göç ettikleri ilk zamanlarda bu tarz alışverişlere alışkan olmayan kadınlar çalışmaya başladıktan sonra evin gelir ve giderleri konusunda ya da eve alınacak herhangi bir eşyanın karar verilisinde söz sahibi olmaya başlamışlardır. Kenti tanımaya ve kentli ortama alışmaya başladıktan sonra da her türlü aile içi kararlarda etkili olmaya başlamışlardır.

Görüşme yaptığımız gündelikçi kadınlardan % 20'si, eşlerinin kendilerine evle ilgili ya da hayatları ile ilgili kararlarda söz hakkı tanımadığını dolayısıyla da çalışmış olmalarının geleneksel rollerinde herhangi bir değişimin olmadığını söylemişlerdir. Bu durumu da hala geleneksel hal ve hareketlerinin eşleri tarafından devam ettiğini göstermektedir. Özellikle evin dışında yapılacak işlerde erkek egemenliği devam etmektedir. Kente ilk göç ettikleri zamanlara göre erkeklerin kadınların üzerindeki baskıları daha fazla iken bu baskınlık zaman içerisinde daha yumuşar hale gelmiştir. Ancak evle ilgili ev işi ya da kadın serbest olarak dışarıda gezmesi, yalnız başına alış – veriş ya da herhangi bir sosyal faaliyete katılması çok da onaylan bir durum olmamaktadır.

Çalışma grubumuzdaki gündelikçi kadınların %24'ü eşlerinin aldıkları kararlarda kendilerini de söz hakkı tanındığını dolayısıyla da kendi fikirlerini söyleme fırsatı elde ettiklerini ifade etmişlerdir. Kadınların tek başlarına karar vermelerinden ziyade eşleri ile birlikte karar verenlerin çalışma grubumuzu oluşturan gündelikçi kadınlar arasında en yüksek oranda yer almaktadır. Çalışma grubumuzdaki gündelikçi kadınlardan %56'sı her türlü kararları eşleri ile birlikte verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu birlikte karar verme kentsel bir tutum olarak karşımıza çıksa da geleneksel değer yargıları içinde kadına verilen değerin de bir yansıması olarak da düşünülebilir. Kent ortamında kadının erkekle birlikte çalışma hayatında yer alması aileyi ilgilendiren kararlarda kadınların da var olduğuna olanak tanımıştır. Gündelikçi kadınların da kente uyum süreçleri olarak kendilerinin söz söyleme yetkisini elinde bulundurmaları, çalıştıkları evlerindeki ev sahiplerinin bunda önemli bir payının bulunduğunu göstermektedir. Çalıştıkları evlerdeki kadınların kendi ayakları üzerinde durmaları ve evlerine gelen gündelikçi kadınların da bunu yapabilmeleri gerektiğini vurguladıkları bunun için çaba gösterdikleri araştırmamız esnasında derlediğimiz bilgiler olmuştur.

Bu bilgiler ışığında görülüyor ki, kadınlar ev içinde önemli sayılabilecek konularla ilgili kararlarda ağırlıklı olarak yer alıyorlardı. Çoğu kadının, kocaları ile beraber karar vermelerinin, bu kadınların çalışmaları ve hane gelirine önemli sayılabilecek bir katkıda bulunmaları ile ilgili olduğu düşünülebilir. Çalışan kadınların aile içi ortam ve ilişkilerinde demokratik bir sürecin yaşandığı bu araştırma esnasında açıkça görülmektedir.

Tablo 24: Gündelikçi Kadınların Ev İçinde Alınan Kararlarda Söz Sahibi Olup Olmadığı

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Evet Söz Sahibiyim	12	24
Hayır Söz Sahibi Değilim	10	20
Birlikte	28	56
Toplam	50	%100

3.7. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN ÇALIŞMAYA BAŞLADIKTAN SONRA GELENESEL KÜLTÜRLERİNDEKİ DEĞİŞİMLERİ

Bu bölümde gündelikçi kadınların geleneksel değer yargıları ve alışkanlıkları üzerinde nasıl bir değişimin olduğunu tartışmaya çalışılacaktır. Bir önceki bölümlerde aile içi ilişkilerde, davranışlardan nasıl bir değişiklikleri olduğu irdelenmeye çalışıldığında bu bölümde sadece geleneksel değer yargılar ve alışkanlıklar irdelenecektir. Giyim – kuşamda, beslenme ve çocuk yetiştirme, dönüm noktaları, doğum, evlenme, ölüm, sağlık problemleri karşısında yapılan tetkikler araştırılacaktır.

Gündelikçi kadınlar gittikleri evlerdeki farklı yaşam tarzları, yiyecek miktarları, çeşidi, süs eşyalarına, sofraya takımlarına, giysi çeşidine kadar gördükleri farklılıkları kendi geleneksel bağlamda değerlendirdikleri yaşamlarına endekslemeye öteki evde gördüklerini kendi yaşamlarına,

ortamlarına uydurmaya başlayarak kendi değişimlerini sağlamışlardır. Elbette bütün gelenekte ve göreneklerini kırsal olduğu gibi yürütmeye çalışmak kent ortamında mümkün olamamaktadır. Bütün değer yargıları ile göç etmiş olan ailelerde bunu sürdürmek zor olmaktadır. Nitekim hem kenttin koşulları hem de değişen değer yargıları göç eden ailelerin geleneksel kültüründe bir takım değişimlerin oluşmasına neden olmuştur. Görüştüğümüz gündelikçi kadınlardan Gülten bu değişimi şu şekilde açıklamıştır bize;

“ gittiğim ev çok zengin her şey farklı ben de onlardan görmek istedim aynı şeyi. Bi yere gittiğimde alışverişe onların evlerinin düzenine göre almaya başladım evim bi daha güzelleşti” . Yine görüştüğümüz gündelikçi kadınlardan biri olan Turna Hanım da değişimin mutlaka olacağını ama bu değişimin özlerinde gerçekleşmediğini sadece dış görünüş, hayata bakış açıları gibi kendi gelenek ve göreneklerini sarsmayan şekilde olduğunu dile getirmiştir.

“... elbette her şey değişiyor kanun böyle eski kafayla gidemeyiz ki başka insanları görüyoruz onlarla yaşıyoruz mecburen değişeceksin çocuklar büyüyüyo onlar bile değiştiriyoy ama tabi bi yere kadar namusumuzda, saygımızda, inancımızda değişim olmuyo tabi ...”

Görüşme evrenimizi oluşturan gündelikçi kadınlardan geleneksel değer yargılarını göç ettikleri kentte de sürdürüp sürdürmediklerini ya da geleneksel kültürlerinde var olan uygulamaların nasıl değiştiği üzerindeki araştırmamız bu bölümde değerlendirilmiştir.

3.7.1. Giyim Kuşamda Oluşan Değişiklikler:

Görüşme yaptığımız gündelikçi kadınların kendilerinin ya da evdeki bireylerin giyim kuşamlarında nasıl bir değişikliğin olduğuna ilişkin sorumuz geleneksel giyim kuşamlarında nasıl bir değişimin meydana geldiğini ortaya koymaktır. İlk göç ettiklerinde aile bireylerinin kıyafetlerinin kırsal yapıya özgü olduğu görünen bir gerçektir. Kadınların özellikle orta yaş ve üzerindeki

kadınların başlarında yazmalarının olması, eteklerin altında pijama ya da ona benzeyen kıyafetler giymeleri çok da görmediğimiz giyinme modeli değildir. Ancak göçle büyük bir kente göç etmiş olan aile bireylerinde zaman içinde kentsel giyinme şeklini aldıkları görülmektedir. Örneğin etek altına artık pijama değil kalın çoraplar ya da yaşına göre ince çoraplar giyilmeye başlanmıştır. Kız çocuklarında pantolon giyinme özellikle kot pantolon giyinme artık gündelikçi kadınlarının evlerinde normal bir durum olmuştur.

Kılık kıyafetteki bu değişimin başlı başına nedeni gündelikçi kadınların gündelikçi olarak çalıştığı evin kıyafetlerinin kendileri verildiğini ve verilen bu kıyafetleri ekonomik nedenlerden dolayı alamadığından kabul ettiğini dolayısıyla da ister istemez kıyafet giyme alışkanlığını bu ölçüde değiştiği görüşmeler sırasında vardığımız bir sonuç olmuştur. Gündelikçi olarak çalıştığı evin ekonomik geliri düşünüldüğünü yüksek gelirli kişilerin olması dolayısıyla da giyilen kıyafetlerin bilinen markalardan oluşması gecekondu genç kızın bu markalarla tanışmasını ve bu kıyafetleri giyerek kendini bulunduğu gecekondu kimliğinden soyutlayarak farklı ekonomik ve sosyal gruptaki insanlara kabullendirmesine ve “onlardan biri” olabilmesine olanak tanımaktadır. Böylelikle de geleneksel giyim - kuşamdan uzaklaşarak kendisini kentli olarak hissetmektedir. Bu durumu kendi ifadesiyle dile getirdiğinde bu durumdan rahatsız olmadığını ve böyle olmanın hoşuna gittiğini ifadelerden anlaşılmaktadır.

“ ... önceleri annem ne alırsa giyiyordum itiraz etmiyordum ama şimdi okula gidiyorum, dışarıya çıkıyorum ve eskisi gibi giyinmek histemiyorum. Annemim çalıştığı yerde aynı yaşta kızlar var onlardan da alıyorum kendim de alıyorum kıyafetlerimi öyle giyiniyorum o yüzden burda (kentte) kiler gibi giyinmeye başladım bu da hoşuma gidiyo onlar gibi hissediyorum kendimi...”

Görüşme yaptığımız kişilerden yaş ortalamaları (24- 40) arasında olanların kendi geleneksel değer yargılarından daha kolay vazgeçtikleri edindiğimiz bilgiler ışığında söylemek yanlış olmaz. Oturdıkları gecekondu bölgesi her ne kadar kırsal kültürlerine yakın olsa da ondan vazgeçmiş olmak

onlar için gerekli, olması gereken bir şey. Kendilerinin değişimleri gerektiğini, kente uyum sağlamalarının gerekli olduğunu şu sözlerle ifade etmektedirler;

“ ... ilk geldiğimizde kılığımızı böyle değildi tabi kaç sene önce pantolon giysek ayıplardı ama şimdi giyiyoruz daha rahat ediyoz mesela, zaten iş yaparken yine pijamamızı giyoz, ama işe giderken ya da gezmeye giderken güzel giyniyoz...”

“...ben başörtümü çıkarmadım zaten ama daha iyi giyniyorum, çünkü sürekli dışarı çıkıyoz...”

“...eskiden kıyafete para vermezdik uyumlu uyumsuz giyerdik şimdi hanımımız veriyo ya da onu giydiklerini alıyom onun için değişio tabi..”

Aşağıda yer alan Tablo 25'te de görüldüğü gibi gündelikçi kadınların giyim kuşamlarındaki değişikliklerin oranları belirtilmiştir. Yukarıdaki söylemlerde bulunan gündelikçi kadınlar dâhil olmak üzere giyim kuşamlarında ister istemez bir değişikliğin olduğunu dile getirenler % 72 orandadır. Ancak görüştüğümüz gündelikçi kadınlardan % 28'si herhangi bir değişikliğin olmadığını zaten daha önce de farklı giyinmediklerini ifade etmişlerdir. Gündelikçi kadınların inanç ve alışkanlıklarına göre giyinme şekilleri temelde varlığını sürdürmekle birlikte çok küçük değişiklikler kente göç ettikten ve çalışmaya başladıktan sonra başlamıştır. Bu değişim özellikle çocuklarda gözle görülür bir şekilde olmuştur.

Tablo 25: Giyim Kuşamda Oluşan Değişiklikler

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Evet	36	72
Hayır	14	28
Toplam	50	%100

3.7.2. Mutfak ve Beslenmede Oluşan Değişiklikler:

Görüşme yapılan gündelikçi kadınlardan geleneksel mutfak ve beslenmelerinde göçün dışında çalıştıkları evin mutfak ve beslenme kültürü ile ne derece etkilendiklerini ve bunu nasıl kendiler mutfaklarında uyguladıkları araştırma evrenimizi oluşturan konulardan biri olmuştur. Bunun böyle olmasının en önemli nedeni de modern - kentli mutfakla geleneksel – kırsal mutfakların birbirlerini kent ortamında nasıl etkilediğini görmemizdir. Bilindiği gibi kırsal alanda beslenme kültürü o yörenin bitki örtüsüne, coğrafi durumuna vb. durumlarına göre değişiklik göstermektedir. Köylerde kendi üretimlerini kendileri yapan insanlar kentte bu olanağı bulamaktadırlar ancak tezimizin evrenini oluşturan mekânın gecekondu bölgesi olması kırsalda yapılan beslenme ile ilgili birçok işin devam etmesine olanak tanımaktadır. Gündelikçi kadınların bir kısmının ekmeğini kendisinin yaptığını, bahçesi olanların yetiştirdikleri sebze ve meyveleri kurutarak kışlık yiyecek hazırladıklarını ifade etmişlerdir. Özellikle yufka ekmek pişirme, turşu yapma, salamura yaprak, kurutulmuş biber, patlıcan, domates gibi yiyeceklerin yanı sıra bulgur, tarhana, un, pekmez, yağ, peynir gibi kışlık yiyeceklerini ya kendileri yaparak ya da ilişkilerini kesmedikleri köylerinden getirerek temin etmektedirler.

Çeşitli araştırmalarda da edinilen bulgular arasında gecekondulu ailelerin geldikleri kırsal bölgeleri ile köyleri ile ilişkilerinin kesilmediği de görülmüştür. Nitekim bizim görüştüğümüz gündelikçi kadınlar da köydeki diğer aile fertleri ile ilişkilerinin kesilmediğini özellikle yaz dönemlerinde köylerine gidip kışlık yiyeceklerini temin ettiklerini ifade etmişlerdir. Gerek ekonomik nedenlerle gerek beslenme alışkanlıkları nedeni ile kendi yöresel özelliklerine göre beslenen gündelikçi kadınların büyük bir oranı kentte göç ettikten sonra beslenme ile alışkanlıklarında ufak tefek değişikliklerin oluştuğunu dile getirmişlerdir. Özellikle gündelikçi kadınların çalışıyor olmaları modern hayatın ya da kent yaşamının bir yansıması olan hazır yiyecek, dondurulmuş gıdalara yönelmelerinin nedeni olmuştur. Örneğin hazır köfteler, tavuk, mısır konservesi, bezelye konservesi tercih edilen besin türleri arasında yer almaktadır. Araştırmamız sırasında gündelikçi kadınların hazır yiyeceklere yönelmelerinin bir nedeninin de çalıştıkları evlerdeki kadınların tercih ettikleri besin türü olmasından kaynaklandığı görülmüştür. Çalıştığı evdeki ev sahibinin tercih ettiği ve kullandığı hazır yiyeceklerin çalışan gündelikçi kadınlar arasında bir orantı olduğu da görülmektedir. Nitekim Tablo 25'te de görüldüğü gibi mutfak kültüründe bir değişimin olduğunu söyleyen gündelikçi kadınlar % 72 gibi bir oranla birinci sırada yer almaktadır.

Günümüzde mutfak kültürü ve alışkanlıklarının her geçen gün değişmesi elbette yadsınamayacak bir durumdur. Ancak çalışma konumuzu oluşturan gündelikçi kadınların geleneksel mutfak kültüründeki ve beslenmelerindeki değişimin çalıştıkları evlerdeki beslenme alışkanlıklarına göre olması bu değişimin nasıl ve neye göre olduğunu ortaya koymaktadır. Gündelikçi kadınların, akşam yemeklerinin biraz daha geç vakitte yenmesi, sofralarda "bütçelerine göre" et kızartmaları, süslü yemekler, turtalar görülmesi alışageldikleri damak tatlarının değiştiğini göstermektedir. Ayrıca mutfaklarında kent kültüründe görülen, brokoli, lüksenburg lahanası, dondurulmuş yiyecekler, kivi, muz gibi yiyeceklerin yer bulması gündelikçi kadınların hem geleneksel hem de modern yemek kültürünü bir arada yaşamaya çalıştıklarının bir göstergesidir.

Gündelikçi kadınlar arasında özellikle brokoli gibi sebze türlerinin mutfaklarında yer almasını, brokolinin sağlıklı bir besin olduğunun kendilerine çalıştıkları evlerdeki işverenleri tarafından söylenmiş bir bilgi olması bunda etkili olmaktadır. Ayrıca bu tür sebzelerin tercih edilmesinde, çalıştıkları evde tercih edilen bir sebze türü olması, dolayısıyla da nasıl pişirebileceklerinin öğrenilmiş olması bu sebzeleri gündelikçi kadınlar sofralarında sıklıkla yer verilmesinin nedenleri olarak sıralanmaktadır.

Ayşe Hanım yemek pişirmek için gittiği evde;

“... hanımım önüme kereviz koydu bunu zaytinyağlı yap dedi önce bilemedim nasıl pişireceğimi sonra bana anlattı faydalı dedi artık ben de evimde pişiriyorum”

“... çiçek gibi geldi bana brokoli acaba nasıl yenir diye ama çok faydalı imiş kansere karşı bi de evdekiler yaşlı olduğu için hep sebze yiyio ona göre ben de pişiriyom, ben de yiyiorum onlarla bazen eve de getiriyom ama biz sarımsaklı yoğurtla daha çok seviyoz öyle de güzel oluyor...”

Derken sonradan öğrenmiş olduğu besinleri hem yiyerek hem de kendi mutfağında da kullanarak geleneksel damak tadının nasıl değiştiğini vurgulamaktadırlar.

Yemeklerin nasıl ve nerede yendiği, ikram ediliş sırası da kente göç etmiş olan gündelikçi kadınlar arasında değişime uğrayan en önemli bir faktör olmuştur. Kent kültürü ile tanışılmadan önce geleneksel modelle yemek yeme biçimi, sunma, yemek yeme yeri gittikleri zengin, kentli ev sahiplerinin yemek yeme modeline dönüşmüştür. Örneğin Geleneksel kültürde yemek ortaya konulan bir yer sofrası üzerinde bir kaç tabakla yenilirken kent kültüründe masada ve her bir birey için ayrı tabak, çatal, kaşık kullanılarak yenilmektedir. Görüştüğümüz gündelikçi kadınların çok azı yemeklerini yer sofrasında yerken büyük bir kısmı yemeklerini masada ve ayrı tabaklarda yemektedirler. Görüşme yaptığımız gündelikçi kadınların söylemlerine yer vermek geleneksel sofrası alışkanlıklarının, sofrası düzenlerinin nasıl değiştiğini

görmemiz açısından faydalı olacaktır. Gündelikçi olarak çalışan Selver Hanım bu değişimi şu şekilde ifade etmektedir;

“ ...her şey aynı anda sofraya konurdu, bi ana yenmeğimiz olurdu onu yer kalkardık sofradan ama artık öyle yapmıyozu önce çorbamızı koyuyuruz arkasından ana yemeğimiz sonra mutlaka pilav oluyor önceden bide bulgur pilavi pişirde ama artık pirinç istiyor çocuklar da biz de seviyoruz öyle yiyoruz. Sonra da ara sıra da tatlı oluyo onu yiyoz böyle alıştık artık biz de .”

“ yer sofrasını artık kabul etmiyo da çocuklar masaya hazırlıyoz orda yiyoz sağlık için herkesin tabağı da ayrı...”

Modern, kent kültürünün bir yansıması olan masada yemek yeme, hazır gıdaları kullanma, ayrı tabaklarda yemekleri sunma kırsaldan kente göç etmiş olan ailelerin geleneksel mutfak kültürlerinde yer edinmiştir. Bunun nedeni olarak da kırdan kente göç eden gündelikçi kadınların çalışıyor olmalarının yanı sıra, kitle iletişim araçlarının da etkili olduğunu da vurgulamak gereklidir.

Tablo 26: Mutfak ve Beslenmede Oluşan Değişiklikler

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Evet	36	72
Hayır	14	28
Toplam	50	%100

3.7.3. Doğum ve Çocuk Bakımında Uygulanan Geleneksel Yöntemler:

Gündelikçi kadınların doğum ve çocuk bakımı ile ilgili olarak geleneksel kültürlerindeki sözlü kültürlerinin yanı sıra modern tıbbın da önerilerini dikkate almaktadırlar. Çocuk sahibi olan gündelikçi kadınlara doğumlarını nerede gerçekleştirdiklerini sorduğumuzda, kırdan kente göç etmeden önce çocuk sahibi olanların doğumlarını köyün ebesi eşliğinde gerçekleştirdikleri ortaya çıkmıştır. Bu kısımda yer alanların genelde ilk çocuklarını bu yolla doğurdıkları diğer çocuklarını ise devlet hastanesi ya da sağlık ocaklarında dünyaya getirdiklerini ifade etmişlerdir. Evde doğum yapma artık günümüzde çok nadir rastlanan bir durum olmakla beraber kırdan kente göç etmiş ailelerde tercih edilmeyen bir durum olmuştur.

Görüşme yaptığımız gündelikçi kadınlara hamilelik sürecinde geleneksel uygulamaların yapılıp yapılmadığına ilişkin sorumuzla büyük bir çoğunluğunun bu tür uygulamalara yer verdikleri görülmüştür. Örneğin hamile olduktan sonra çocuğun cinsiyet ile ilgili olarak çeşitli öndeyişlerde bulunmak en çok rastlanan geleneksel uygulamadır. Hamile kadının canının tatlı istemesi oğlan doğuracağına, ekşi istemesi kız doğuracağına, mide bulantılarının fazla olması ile çocuğun saçlı doğacağına, karnının sivri olması oğlan doğuracağına, yayvan olması kız doğuracağına işaret edilmektedir. Bu geleneksel uygulamaların yanı sıra bebeğin gelişimi ve sağlığı açısından önemli olduğu bilinen hamilelik döneminde stresten uzak kalma, doktor kontrollerinin devamlı yapılması gerekliliği, hamilelik döneminde beslenmenin çocuğun zekâ gelişimine katkı sağlayacağı gibi kente göç ettikten sonra öğrenilen bilgilerin de önemsendiği gözlemlenmiştir. Ayrıca gündelikçi olarak çalışan kadınların yaptıkları işin özelliğine göre hamile olma durumlarında işten ayrıldıklarını ya da bu eğiliminde oldukları da edindiğimiz bulgular olmuştur. Özellikle temizlik yapan gündelikçi kadınların hamilelik süreçlerinde bu işlerden uzak durmalarının bebeklerinin sağlığı açısından gerekli olduğu dile getirilmiştir. Görüşme yapılan gündelikçi kadınların, doğumların hem anne sağlığı hem de doğacak olan çocuğun sağlığı açısından devlet

hastanelerinde gerçekleştirilmesi gerektiği konusunda hemfikir oldukları görülmüştür.

Doğum sırası ve sonrasında ne tür geleneksel uygulamaların yapıldığına ilişkin olarak genelde doğumun kolay olması için adakta bulunma, nazar duası okuma gibi geleneksel alışkanlıkların yapıldığı görülmüştür. Doğum sonrasında çocuğun sarılık denilen hastalı geçirmemesi için etrafına sarı bez çevirme ya da sarı tülbent bağlama, lohusa şerbeti denilen şerbeti hazırlama, doğumdan sonra anne ve bebeği kırk gün yalnız bırakmama gibi geleneksel uygulamaların yapıldığı görülmüştür. Gül hanım kızının doğumunda hastanede sarı tülbent taktıklarını ancak doktorların kızarak sarı tülbendi çıkardıklarını ama eve geldikten sonra tekrar taktıklarını ifade etmiştir. Bu örnekten de yola çıkarak geleneksel alışkanlıklar ve uygulamaların çeşitli değişimlere uğrasa da hala yaptırımları devam etmektedir.

Gündelikçi kadınların çocukla ilgili olarak ne tür geleneksel uygulamaların yapıldığına ilişkin olarak kırkını çıkarma ve diş hediği yapma uygulamaların yapıldığı görülmüştür. Çocuk doğduktan kırk gün sonra topladıkları kırk taşla banyo yaptırarak kırkını çıkartmaktadırlar. Geleneksel kültürde bebeğin kırkı çıkmadan dışarıya çıkarılmazken kentte artık bunun mümkün olmadığı, doğan bebeğin ilk haftada doktor kontrolüne gitmesi gerektiği bilindiği halde bu tür uygulamaların hala geçerliliğini koruduğu araştırmamız sırasında görülmüştür. Çocuk bakan gündelikçi kadınların baktıkları çocukların dişleri çıktığında diş hediği yapmalarını ev sahiplerini önerdikleri ve bu uygulamayı bebek baktıkları ailelere de yaptıkları görüşmeler esnasında edindiğimiz bilgilerdir. Bunların dışında gündelikçi olarak çalışan kadınların hamilelik, doğum ve çocuk bakımında doktor kontrolünde yapılan uygulamaların dışına pek de çıkmadıkları görülmüştür. Ayrıca gündelikçi olarak çalıştıkları evlerdeki kişilerin kendilerine söylenen bilgileri de dikkate aldıkları ve zaman zaman buna göre davrandıkları tespitlerimiz arasında yer almaktadır. Örneğin çocuğa bir birey gibi davranılması gerektiği, çocukla oyun oynanması gerektiği, beslenmesine dikkat edilmesi gerektiği gibi konularda görüş alışverişinde bulunmaktadır.

Tablo 27: Doğum ve Çocuk Bakımında Uygulanan Geleneksel Yöntemler

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Evet	47	94
Hayır	3	6
Toplam	50	%100

3.7.4. Evlenme Sürecinde Uygulanan Geleneksel Yöntemler:

Gündelikçi kadınlar arasında evliliğin yaşı ve nasıl gerçekleştiği 3.1.4 bölümünde ve Tablo 3'te gösterilmiştir. Bu bölümde evlilik ile ilgili yapılan uygulamalar arasında geleneksel kültürünü ne kadar etkili olup olmadığına görmemiz açısından faydalı olacaktır. Evlilik süreci bilindiği gibi kız isteme, söz kesme, nişan ve evlilik töreni gibi genellikle dört aşamada oluşmaktadır. Kırsal alanda sık rastladığımız bu durum artık kentlerde pek de görülmemeye başlamıştır. Ancak gündelikçi kadınların yaşamış olduğu Mamak gecekondu bölgesinde evlilik töreni hem kentsel hem de geleneksel uygulamalarla yapıldığı araştırmamız sırasında da tespit edilen bir durum olmuştur. Buna göre evlilik aşamasında geleneksel uygulamalara ne kadar yer verildiğine dair sorumuza gündelikçi kadınların % 90'nı geleneksel uygulamalara yer verdiklerini ifade etmişlerdir. Bu oranın fazla çıkması, gündelikçi kadınların özellikle hayatın dönüm noktalarındaki geçiş aşamalarında geleneksel kültürlerinden getirdikleri çeşitli inanç ve uygulamalara yer verdiklerinin bir göstergesidir.

Gündelikçi kadınların çocuklarının tanışarak, severek evlenmelerini istedikleri açık olarak görülmüştür. Birçoğunun akraba ya da hemşerileri ile evli olan gündelikçi kadınların artık bu tür evliliklere çocuklarının da onaylanmadıklarını ifade etmektedirler. Bu bilgiler ışığında artık akraba evliliklerinin onaylanmadığı görülmüştür. Tanışarak, anlaşarak evliliklerin yaşanması gerektiğini vurgulayan gündelikçi kadınlar uygulamalarda kendilerine ait gelenek ve göreneklerinin de yer edinmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Özellikle kızları olan gündelikçi kadınlar kendilerinin rızası alınarak evliliğin gerçekleşmesi gerektiğini bunun için de “ *Allahın emrini alarak*” oğlan tarafının kızlarını kendilerinde istemeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Türk toplum yapısında aile büyüklerinin rızasını almak, son kararı yine aile büyüklerine bırakma geleneği kentte yaşayan gündelikçi kadınlar arasında da yoğun bir şekilde görülmektedir. Evlenmelerine karar verilen gençler için aileler arasında yapılan söz kesme merasimi nişan töreni ile birleştirilerek, tek bir merasim törenine dönüşmüştür. Geleneksel kültürde evlilik sürecinde ayrı ayrı yapılan bu merasimler gerek ekonomik gerekse evlilik sürecini uzatmamak gibi nedenlerle tek bir merasime dönüşmesi görüşme yapılan aileler arasında kabul görmektedir. Kız tarafının oğlan tarafından aldığı başlık parası artık kentte görülmemekle birlikte her iki ailenin de gençlere maddi anlamda destekleri olmaktadır. Kız tarafından hazırlanan ve geleneksel kültürde önemli bir yer edinen çeyiz geleneği bu gün de geçerliliğini korumaktadır. Ancak görüşme yaptığımız gündelikçi kadınların çeyiz verme geleneğini, kızın mutfak ihtiyaçlarını giderme yani bulaşık, çamaşır makinesi, fırın ve mutfak araç – gereçlerini hazırlamaya dönüşmüştür. Bunun yansısı bu gün kentte çalışan ve meslek sahibi olan gençler evle ilgili ihtiyaçlarını kendileri de karşılanmaktadır. Geleneksel yapıda erkek evi ve kız evinin yapacağı işler kesin çizgilerle ayrıştırılmışken kentte artık bu kesin çizgilere rastlanmamaktadır. Ancak kız için yapılan kına kız evine, düğün masrafları ise oğlan tarafından yapıldığı gözlemlenmiştir.

Görüştiğimiz gündelikçi kadınların düğünleri nerelerde yapıldığı sorulduğunda büyük bir çoğunlu düğün salonları cevabını vermiştir. Düğün

salonlarında yapılan düğün merasimleri bir günde tamamlanmaktadır. Kentte de geçerliliğini koruyan önemli bir aşamanın kına gecesi olduğu görülmüştür. Kızın kendi evinde son günü olarak değerlendirilen kına gecesi önemini hala korumaktadır. Kına merasimin nasıl yapıldığına dair sorumuza karşılık olarak Lalezar hanımın verdiği cevabı burada kullanmayı uygun gördük;

“ ... kına gecesi kızın evinde kaldığı son günüdür o yüzden biraz acıklıdır. Kınamızı yakızırız kızın eline evvelden daha uzun olurdu kız kınası oğlan kınası, artık gençler de istemiyo ama bizler yine kızın eline yakarız kınası ile çıkması gereklidir baba evinden. Arkadaşları aile büyükleri gelir kınamız kararız kına türkülerimiz vardır onu söyleyerek kızı eline yakarız biz şöyle deriz;

*Gız anam seni orta yere dikerler
Parmağına mühür yüzük takarlar
Sen güzelsin seni birine yakarlar
Muhammedin düğünü var cennette
Allah'ın evinde
Cennetin başında üç pınar akar
Biri şerbet biri şeker akar
Muhammed oturmuş köşkünden bakar
Ol habibin düğünü var cennette
Ayağına giymiş nurdan nalini
Gitti cennet kapısına salını salını
Biri Asiye biri Meryem gelini
Ol habibin düğünü var cennette
Yatmaya gelmedk gitmeye geldik
Hakkın buyruğunu tutmaya geldik
Gız anam seni alıp gitmeye geldik
Ol habibin düğünü var cennette
Aşşağıda salkın salkım göç gelir
Gurbetin evin gelinçisi geç gelir*

Gız anadan ayrılması güç gelir

Garip anam kalk gayri, ben gidiyom sen başına yan gayri”

Baş övme diye adlandırılan bu kına türküsüne karşılık görüşme yaptığımız Songül Hanım da kendi yörsine ait olan bir kına türküsünü dile getirmiştir;

“ Atlarınan şakır şakır geldiler

Geldiler de avlumuza doldular

Anayın elinden seni aldılar

Anam sen almaya, kuzum sen almaya geldik almaya

Peygamber candan salava sellali

Ayağına giymiş nurdan nalini

Hamamdan geliyor salını salını

Bu da Muhammed’in allı gelini

Kız anam düğününün mübarek olsun

Düğüncüler tepe tepe dizildi

Ak ellere kınalar ezildi

Senin yazın gurbet ele yazıldı

Kız anam düğünün mübarek olsun....”

Alan araştırmamızda görüşülen gündelikçi kadınların göç etmeden önce düğün merasimlerinin daha uzun sürdüğün ve bu evlilik - düğün sürecinde birçok geleneksel uygulamalara yer verildiği dile getirilmiştir. Geleneksel uygulamaların birçoğunu kentte gerçekleştirilemediğini ancak kendilerince önemli olan kına yakma, kızın gelinlikle evden çıkması, gelin evden çıkarken mümkün olduğunca davul – zurna kullanma gibi geleneklerini yaşattıkları görülmüştür. Bu tür geleneksel uygulamalara yer vermeyen gündelikçi kadınların aşağıda verilen Tablo 27’de de görüldüğü gibi oranı oldukça az olmakla birlikte kent ortamında bu tür uygulamaların olamayacağını bunun genellikle köylerde yaşandığını ifade etmişlerdir. Evlilik sürecinde son aşama olan düğün günü genellikle düğün salonlarında gerçekleşmekte ve aileler de düğün salonlarında vedalaşarak bu süreci sonlandırmaktadırlar.

Görüştiğimiz gündelikçi kadınların evlilik gibi önemli günlerinde çalıştıkları evlerdeki aileleri de davet ettikleri onlardan maddi ya da manevi bir destek aldıkları da araştırmamız sırasında elde edinilen bilgidir. Buna göre de çalıştıkları evlerdeki ailelerle özel günlerinde bir araya gelmek istemeleri gündelikçi kadınların onları da kendi aileleri gibi gördüklerini, mutlu ya da acılı günlerini birlikte paylaşmak istediklerinin bir ifadesi olmuştur.

Tablo 27: Evlenme Sürecinde Uygulanan Geleneksel Yöntemler

	Kişi Sayısı	Toplam İçindeki Yüzde
Evet	45	90
Hayır	5	10
Toplam	50	%100

3.7.5. Sağlık Problemi Karşısında Uygulanan Geleneksel Yöntemler:

Gündelikçi kadınların sağlık problemleri karşısında genellikle bir sağlık kuruluşuna gitmenin yanı sıra geleneksel uygulamalara da yer verdikleri görülmüştür. Bunlardan en göze çarpanı nazardan korunmaya yönelik patiklerdir. Halk arasında malını nazardan korumak, sakınmak, çocuğunu, kendisini ya da diğer aile bireylerini nazardan korumak için kullanılan en yaygın yöntem nazar boncuğu ya da üzerlik denilen otun nazarlık şeklinde kullanılarak evde ya da kişilerin üzerine ilâştirmektir. Kişinin çocuğunun ya da kendisinin kötü hissetmesi onun nazara geldiği düşünüldüğünde “ tuz

çevirme, kurşun dökme, üzerlik otu yakma “ gibi Anadolu’da da oldukça yaygın olarak kullanılan yöntemlere başvurdıkları görülmüştür.

Görüştüğümüz Gül hanım’a bu pratiklerin nasıl yapıldığını sorulduğunda bu yöntemleri oldukça yaygın olarak kullandığını hatta temizliğe gittiği evin hanımının, çocuklarına ya a komşularını da uyguladığını ifade etmiştir. Kurşun dökme olayını kendisine ailesinden geldiğini ifade ederek şöyle devam etmiştir;

“ ... benim babamın annesi kurşun dökerdi biz ailece biliriz bunu ocak yani bizim ailemiz. Kime nazar değdiyse ya da kendini halsiz kötü hissediyosa ben kurşun dökerim öyle nazara karşı olsun diye, arasıa hanımına da dökerim yanımda bulundururum tavamı, kurşunumu, kime nazar deydiyse oturur ortaya üstüne bi örtü örterim kurşunu tavada eritirim örtünün üstünden dökerim bi kap olur içinde biraz su bi de iğne, gözü değenin gözü çıksın diye bunu üç dfa yinilerim, sonra o sudan biraz ağzına koyarız biraz da üstüne sıçratırım öylece biter biraz ferahlar o zaman...”

Gül hanımın da belirttiği gibi biraz ferahlamak için başvuru olan bu yöntem insanların psikolojik olarak rahatlamasına sebebiyet verirken nazara karşı korunmanın da geleneksel bir yöntemi olmuştur. Ayrıca gündelikçi kadınların çalıştıkları evlerde de bu tarz uygulamaları yapmaları modern kültürde olumlanmayan geleneksel tedavi yöntemlerinin nasıl işlevsellik kazandığının bir göstergesi olmuştur. Yine baş ağrısı, nazara karşı uygulanan başka bir geleneksel yöntem de Tuz çevirmedir. Bu da tuzla başı ağrıyan ya da nazara gelen kişiye tuzun başından üç kez çevrilmesi ile uygulanmaktadır.

Bunların dışında vücudun herhangi bir yerinde meydana gelen şişkinliği indirmek ya da iltihabı boşaltmak için soğan kabuğunun közlenerek iltihaplı ya da şişmiş olan yere sarılarak bunun giderilmeye çalışılması, kadın hastalıklarında ısırgan otu ya da dereotunun kaynatılarak içilmesi gibi uygulamaların yapıldığı görülmüştür.

Kent ortamına uyum sağlamaya çalışan gündelikçi kadınların belli başlı konularda geleneksel uygulamalarından vazgeçemedikleri gelenek ve

göreneklerini kendi yaşamlarında devam etmelerinin yanı sıra çalıştıkları evlerde de bunu göstermeleri ve uygulamaya geçmeleri, çalıştıkları modern evlerde öğrendiklerini ve gördüklerini kendi yaşamlarına endekslemeye çalışmaları, kent kültürü ile geleneksel kültürün bir anlamda birbirleri ile buluşmalarına olanak tanımıştır.

3.8. GÜNDELİKÇİ KADINLARIN BAŞLARINDAN GEÇEN OLAYLAR

İnceleme yaptığımız gündelikçi kadınların hayat hikâyelerinde ilginç sayılabilecek olayları da bu bölümde yer vermeyi uygun gördük. Derlemeler sırasında elde ettiğimiz çeşitli bilgiler böyle bir bölümün oluşmasına katkı sağlamıştır. Gündelikçi kadınların geleneksel ve kültürel yapıları içersinde bu sorumuza ilk etapta cevap vermemelerine karşılık bir kaç görüşmelerden sonra bu tür bilgilere rahatlıkla ulaşmamız mümkün olmuştur.

Görüşme yaptığımız gündelikçi kadınlardan bu bölümde isimlerinin yer almaması özellikle vurgulandığından isimlere yer verilmemiştir. Farklı bir kültürel yapı içersinden gelen gündelikçi kadınların işe başlamalarıyla kendilerinden sosyal kültürel ve ekonomik olarak oldukça farklı bir grupla karşılaşmışlardır. Zevkleri, düşünce tarzları, hayata bakış açıları birbirinden farklı olan bu iki grup birbirleri ile karşılaştıklarında asgari düzeyde ortak noktalar bulmaya çalışmışlardır. Bu ortak nokta da her iki grup tarafından da kabul gören “ hayali akrabalık” denilen sistemdir. Bu sistem içersinde gündelikçi kadınlar kendilerini ailenin bir bireyi gibi düşünmeye başlamıştır. Bu da gündelikçi olarak çalıştıkları evin bireyleri ile kendi yakın akrabalar arasında köprü kurmalarına olanak tanımıştır. Görüşme yaptığımız gündelikçi kadınlardan S. Hanım kendi akrabası olan genç bir kızla çalıştığı evin oğlu ile tanışmasına sebep olarak evlenmelerini sağlamıştır. Böylece de çalıştığı evde kurduğu hayali akrabalığın gerçeğe dönüşmesini sağlamıştır. Bunu da şu şekilde ifade etmiştir;

“ .. çalıştığın evin büyük oğlu pek efendi yıllardır oraya giderim çocukluğu elimden geçmiştir beni de severler, bizim akrabanın kızı da

üniversite mezunu, B. Hanım da beni iyi tanıır çevremi bi tanıştır dedi ben de tanıştırdım sevdiler birbirini evlendiler pek de mutlular, ama ben de karışmıyom ...”

Başka bir gündelikçi kadın ise çevresinde böyle olayların varlığından söz ederek, tanıdığı gündelikçi bir kadının çalıştığı evdeki dul erkekle evlendiğini çevreninin de bunu onaylayarak çalıştığı evin hanımı olduğunu dile getirmiştir. Bu tür olaylar sık olmamakla birlikte görüşme yaptığımız kadınların söylemlerinden de yola çıkarak çeşitli aşk hikâyelerin varlığından söz etmek yanlış olmayacaktır.

Görüşme yaptığımız gündelikçi kadınların başlarında gülünç olayların yaşanıp yaşanmadığına dair de, genellikle ilk işe başladıklarında mutfak aletlerin kullanımında zorluk çektiklerini, ilk defa gördükleri alafranga tuvaletin nasıl kullanacağını bilmedikleri için çeşitli denemeler yaptıklarını, ilk defa gördükleri sebze türlerinin nasıl yenildiğini bilmedikleri için çeşitli gülünç anılarının oldukların ifade etmişlerdir. Örneğin brokoli sebzesi için bu çiçeği buzdolabına niye koymuşlar ki diye düşünüp buzdolabından çıkarıp ev sahibine söylediğinde onun sebze olduğunu anlayıp durumu nasıl kurtaracağı gibi çeşitli komik olayları yaşadıkları ifade edilmiştir. Gündelikçi kadınların başlarından geçen komik olayları bir araya geldikleri zaman birbirlerine anlatmaları ve bunları fıkralaştırmaları daha sonra yapılacak bir çalışmanın temellerini de oluşturmaktadır.

SONUÇ

Bu araştırmamızda kırdan kente göç ederek Ankara'nın Mamak gecekondu bölgesine yerleşen gündelikçi kadınların sözlü / geleneksel ve kent kültürü çerçevesinde incelenerek profilleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Gündelikçi kadınların gündelik hayatları içerisinde, kendi aralarında ve gündelikçi olarak çalıştıkları evlerdeki hemcinsleri arasındaki iletişim biçimleri, ev ve aile içindeki konumları, eşleri ile ilişkileri de incelenmiştir. Gecekondu bölgesinde yaşayan gündelikçi kadınlar üç perspektiften incelenmiş ve sonuçlar buna göre değerlendirilmiştir. Bunlardan birincisi gündelikçi kadınların demografik özelliklerinin ele alınması, ikincisi geleneksel kültür bağlamında ve kent kültürü içinde kendilerinin nasıl anlamlandırdıkları son olarak da ortaya koydukları sözlü kültürleri. Bu çerçevede gecekondu bölgesinde yaşayan gündelikçi kadınların geleneksel kültürlerindeki değişimlerinin boyutları, köyden kente göç etmelerinden doğan bir farklılığın olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca gündelikçi kadınların neden göç ettikleri, eğitimleri, bulundukları yaş grupları, evlilik biçimleri, nasıl bir aile yapılarına sahip oldukları, çıkan bulgularla değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Buna göre gündelikçi olarak çalışan kadınların çoğunluğunun 31- 46 yaş grubunda, çoğunun ilkokul mezunu olduğu, büyük bir kısmının evli olduğu, tanışarak ya da severek evlendikleri ve nikâh şeklinin resmi nikâh olduğu anlaşılmıştır. Gündelikçi kadınların aile yapılarının çekirdek aile olduğu ve geleneksel aile tipinden uzaklaştığı görülmüştür. Ayrıca çoğunluğunun Ankara'da 15 – 20 yıldır yaşadığı ve Ankara'ya daha iyi bir yaşam elde etmek, çocuklarına iyi bir gelecek sağlamak için geldikleri anlaşılmıştır.

Mamak ilçesine bağlı mahallelerde yaşayan gündelikçi kadınlardan bir kısmı kendilerine ait gecekondularda ya da apartmanlaşmış gecekondularda kiracı olarak oturdukları belirlenmiştir.

Araştırma evrenimizi oluşturan gündelikçi kadınların gelenekle ilişkileri değerlendirildiğinde aile içindeki rollerinde, evlilik ile ilgili bir takım tutumlarında, kadın erkek ilişkilerinde, çocuklarla ilgili tutumlarda geleneksel kültürün ağır bastığı görülmektedir. Gündelikçi kadınların eşleri arasındaki iş paylaşımları kentsel özellikler göstermektedir. Buna göre görüşme yaptığımız elli gündelikçi kadından iş çıkışının geç olması ya da yorgun olması nedenleri ile eşlerinin az da olsa kendilerine yardımcı oldukları belirlenmiştir. Ancak bu yardımcı olma durumu çocukların karnını doyurmak, yemek yoksa yemek pişirmek ve bazı durumlarda da sofrayı kurmaktan ileriye gitmemektedir. Bu durum da kentte yaşayan gündelikçi kadınların eşleri arasındaki ilişkinin az da olsa kentsel bir ilişkiye dönüşmekte olduğunu ancak genelinde geleneksel iş bölümünün devam ettiğini göstermiştir.

Gündelikçi kadınların ev dışı faaliyetlerde faal oldukları ortaya çıkmıştır. Gündelikçi kadınların gelir getirici bir işte çalışmaları böylece ev dışına çıkmaları ev dışında söz sahibi olmalarına olanak tanımıştır. Gündelikçi kadınların çalışmalarının kendilerine olan güvenlerini artırdığı görülmüştür bu durum karşısında özellikle kız çocuklarının okuması ve kendi ayakları üzerinde durmaları konusunda destek vermektedirler.

Gecekondu bölgesinde yaşayan gündelikçi kadınların geleneksel dayanışmalarının güçlü bir şekilde devam ettiği belirlenmiştir. Akraba eksenli ilişkilerin yanı sıra hemşeriliğin de önemli olduğu görülmüştür. Özellikle iş bulmada, doğum, evlenme, sünnet gibi mutlu anlarda ve ölüm ya da başka üzücü olaylarda bir arada oldukları bu durumun da gündelikçi kadınlar tarafından önemsendiği görülmüştür.

Temizlik için gidilen evlerde gündelikçi kadınlara ücret dışında kıyafet, yiyecek verdikleri ve verilen yiyecek ve giyeceklerin gündelikçi kadın tarafından kullanılmasının giyim - kuşam ve beslenme kültürlerinde değişikliklerin oluşmasına neden olmuştur. Kent kültürünün ya da modern hayatın bir yansıması olan hazır, dondurulmuş gıdaları tüketmek, hayatı kolaylaştıran çeşitli mutfak araç ve gereçlerinin kullanımına yönelik istek görüşme yapılan bazı gündelikçi kadınlarda görülmektedir.

Gündelikçi olarak çalışan kadınların gündelikçilik yaptıkları ev sahipleri ile olan ilişkilerinde sözlü bir kültürün oluştuğu görülmüştür. Gündelikçi olarak nelerin yapılması gerektiğinin belirlenmesi, karşılıklı hitap şekilleri, sözlü iletişim biçimleri deneyimleri ile birlikte bir başka gündelikçi kadına aktarılmaktadır. Bu durum gündelikçi kadınlar arasında yazılı kurala bağlı olmayan bir sözlü kuralların oluşmasını sağlamıştır.

Elli gündelikçi kadın arasında yaptığımız bu çalışma, kentte göç yoluyla gecekonduarda yaşayan göç etmiş bireylerin gelenekselliklerini kent ortamında ne ölçüde yaşadıklarına dair bir yol gösterecektir. Ayrıca son zamanlarda gerek akademik çevrelerce gerekse sosyal bilim araştırmalarında kent kültürü / folkloru çalışmaları hız kazanmıştır. Bu nedenle yaptığımız çalışma bu tür konularda ileride yapılacak daha geniş çalışmalar için bir açılım olma özelliğini taşımaktadır.

Gündelikçi kadınlarla yaptığımız görüşmeler sırasında anlaşılmıştır ki; gündelikçi kadınlara ait bir grup folklorunun oluştuğu, bundan sonra gündelikçi kadınlar üzerinde yapılacak çalışmalarda bu yönünün daha ağırlıklı olması gerektiği sonucuna varılmıştır. Ayrıca bu çalışmamızın, yapılacak yeni çalışmalarda gündelikçi kadınların kültürel değişim süreçlerinin karşılaştırılmasına katkı sağlaması açısından önemli olduğu belirtilebilir.

KAYNAKÇA

ACUN, Ertuğrul, GERAY, Uçkun; **Orman Köylülerin Kentleşmesi ve Orman – Köy İlişkileri**, İstanbul, İstanbul Üniveritesi Orman Fakültesi Yayınları, 1980.

ACAR – SAVRAN, Gülnur; **Beden Emek Tarihi**, İstanbul, kanat yayınları, 2004.

AKŞİT, Bahattin; **Köy, Kasaba ve Kentlerde Toplumsal Değişim**, Ankara, Turhan Kitabevi, 1985.

ALTAN, MehmetA; **Köylüler Ne Zaman Manşet Olur**, İstanbul, Zaman Kitap, 2001.

ALVER, Köksal; **Siteril Hayatlar**, Ankara, Hece Yayınları, 2007.

ARAT, Necla; **Türkiye’de Kadın Olgusu**, İstanbul, Say Yayınevi, 1992 .

AYATA, Sencer, AYATA, A. Güneş; **Konut, Komşuluk ve Kent Kültürü**, Ankara, Toplu Konut İdaresi Başkanlığı Yayınları, 1996.

AYATA, Ayşe; “Geleneksel ve Modern Dayanışma”, Güncel Sosyolojik Gelişmeler,

Sosyoloji Derneği Yay., Ankara, 1994, s.339.

BASCOM, William; “Sözlü Sanat ve Kültür”, çev., Nilgöl Aytuzlar, **HalkBiliminde Kuramlar ve Yaklaşımlar** , haz. Öcal Oğuz, Selcan Gürçayır, Ankara, Geleneksel Yayınları, 2005.

BARTHES, Roland; **Çadaş Söylenler**, Çev. Tahsin Yücel, İstanbul, Hürriyet Vakfı Yayınları, 1990.

BAL, Hüseyin; **Kentsel Yapı ve Kentleşme Süreci (Isparta – Van Karşılaştırması)**, Isparta, Fakülte Kitabevi Yayınları, 2003.

BORA, Aksu; **Kadınların Sınıfı Ücretli Ev Emeği ve Kadı Öznelliğinin İnşası**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2005.

BORA, Aksu; **Kadınlar ve Erkekler Hakkında Bildiğiniz Birkaç Şey**, Ankara,

T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, 1995.

BORA, Aksu; “Kamusal /Özel Alan: Mahrumiyet – Özgürleşme İkileminin Ötesi”, **Toplum ve Bilim**, 1997, s.75.

BORATAV, Pertev Naili; **100 Soruda Türk Folkloru**, İstanbul, K Kitaplığı, 2003.

CHAMBERS, İain; **Göç, Kültür, Kimlik**, çev. İsmail Türkmen, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2005.

ÇAKIR, Serpil, AKGÖKÇE, Necla; **Kadın Araştırmalarında Yöntem**, İstanbul, Sel Yayınları (tarihsiz).

ÇELEBİ, Nilgün; **Kadınlarımızın Cinsiyet Rolü Tutumları**, Konya, Seba Ofset Yayınları, 1990.

DE BEAUVOİR, Simone; **Genç Kızlık Çağı, Evli Kadın, Bağımsızlığa Doğru**, çev. Bertan Onaran, Payel Yayınları, 1970.

DAVİDOFF, Leonore; **Feminist Tarihyazımında Sınıf ve Cinsiyet**, çev: Zerrin Ateşer – Selda Somuncuoğlu, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002.

ECEVİT, Yıldız; “Türkiye’de Ücretli Kadın Emeği’nin Toplumsal Cinsiyet Temelinde Analizi”, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, Ed., A.B. Hacımirzaoğlu, Ankara, Türkiye İş Bankası yayınları, s. 267 – 284.

ECEVİT, Yıldız; “Kadın Bakış Açısından Kadınlar- Kentsel Üretim Sürecinde Kadın Emeğinin Konumu ve Değişen Biçimleri”, Şirin Tekeli, **1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, İletişim Yayınları, 1995.

ECEVİT, Yıldız; **Üretim ve Yeniden Üretim Sürecinde Ücretli Kadın Emeği**, Yapıt Yayınları, 1995

ERMAN, Tahire ; “Kentin Çeperindeki “Modernlik”: “Modern Başkent” Ankara’da Bir Gecekondu Mahallesi”, **Kültür ve Modernite**, İstanbul, Tetragon ve Türkiye Kültür Araştırmaları, 2003, s.107-128.

ERMAN, Tahire; “Farklılaşan Kırsal Kökenli Cemaat, Değişen Gecekondu: Bir Etnografik Araştırmanın Gösterdikleri”, **Sosyoloji Araştırmaları Dergisi**, Cilt 1, Sayı 1-2, Güz 1998.

GINZBURG, Carlo; **Peynir Ve Kurtlar**, çev: Ayşen Gür, İstanbul, Metis Yayınları, 2. Baskı, 1999.

FOUCAULT, Michel; **kelimeler ve şeyler insan bilimlerinin bir arkeolojisi**, çev. Mehme Ali Kılıçbay, Ankara , İmge Kitabevi, 2. Baskı, 2001.

GÜLER, Mediha; **Gelenekler ve Çağdaşlaşma Arasında Türk Kadını**, V. Türk – Alman Gazeteciler Semineri, İstanbul, 1989.

GÜNEŞ-AYATA, Ayşe; “Gecekondularda kimlik sorunu, dayanışma örüntüleri ve hemşehrilik”, **Toplum ve Bilim**, 1990 /91, 89-101.

GÖKÇE, Birsen; **Gecekondularda Ailelerarası Geleneksel Dayanışmanın Çağdaş Organizasyonlara Dönüşümü**, Ankara, Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, 1993.

GÖKÇE, Birsen; **Türkiye’nin Yapısı ve Toplumsal Kurumlar**, Ankara, Savaş Yayınları, 1996.

KALAYCIOĞLU, Sibel, RİTTESBERGER-TILIÇ, Helga; **Cömert “abla”ların Sadık “hanım”ları, Evlerimizdeki Gündelikçi Kadınlar**, Ankara, Su Yayınları, 2000.

KALAYCIOĞLU, Sibel, RİTTESBERGER-TILIÇ, Helga; “İş İlişkilerine Kadınca Bir Bakış: Ev Hizmetinde Çalışan Kadınlar”, der., Ayşe Berktaş-Hacmirzaoğlu, **75 Yılda Kadınlar ve Erkekler**, 1998, s.225-235.

KANDİYOTİ, Deniz; “Aile Yapısında Değişme ve Süreklilik: Karşılaştırmalı Bir Yaklaşım”, **Türkiye’de Ailenin Değişimi**, Türk Sosyal Bilimler Deneği, 1984, Ankara

KARTARI, Asker; **Farklılarla Yaşamak Kültürlerarası İletişim**, Ankara, Ürün Yayınları, 2. Baskı, 2006.

KARTAL, S. Kemal; **Kentleşme ve İnsan**, Ankara, Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, 1978.

KELEŞ, Ruşen; **Kent ve Siyaset Üzerine Yazılar**, İstanbul, 1993.

KONGAR, Emre; **Türkiye Üzerine Araştırmalar**, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1993.

KÖKER, Eser; **kitapta kurutulmuş çiçekler ya da sözlü kültür üzerine düşünmek**, Ankara, Dipnot Yayınları, 2005.

KIRKPINAR, Leyla; **Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kadın**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 2001.

LORDOĞLU, Kuvvet, MİNİBAŞ, Türkel; **Çalışmaya Hazır İşgücü Olarak Kentli Kadın ve Değişimi**, Ankara, Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları 1999.

ONG, J. Walter; **Sözlü ve Yazılı Kültür Sözü Teknolojileşmesi**, çev. Sema Postacıoğlu Banon, İstanbul, Metis Yayınları, 2003.

ORÇAN, Mustafa; **Kır ve Kent Hayatında Kadın Profili**, Ankara, Harf Eğitim Yayıncılığı, 2008.

ONAT, Ü. ; **Gecekondu Kadının Kente Özgü Düşünce ve Davranışlar Geliştirme Süreci**, Ankara, Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı, 1993.

ÖRNEK, Sedat Veyis; **Türk Halkbilimi**, Ankara, T.C Kültür Bakanlığı Yayınları, 2. Baskı, 2000.

ÖRNEK, Sedat Veyis; **Geleneksel Kültürümüzde Çocuk**, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006.

ÖZALGAN, Haluk; **Zaman – Mekan Eksenlerinde Halkbilimi**, Ankara, Ülke Yayınevi, 1984.

ÖZBAY, Ferhunde; **Türkiye’de Aile ve Hane Yapısı: dün, Bugün, Yarın**, der. Ayşe Berktaş Hacimirzaoglu, İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, 1998.

ÖZBAY, Ferhunde; **Evlerde El Kızları: Cariyeler, Evlatlıklar, Gelinler**, İstanbul, İletişim Yayınları, 2002.

ÖZYEGİN, Gül; “Kapıcılar, Gündelikçiler ve Ev Sahipleri: Türk Kent Yaşamında Sorunlu Karşılaşmalar”, der., Deniz Kandiyoti, Ayşe Saktanber, **Kültür Fragmanları/ Türkiye’de Gündelik Hayat**, İstanbul, Metis Yayınları 2003.

PULTAR, Gönül , İNCİRLİOĞLU, Emine O., AKŞİT, Bahattin; **Kültür ve Modernite**, İstanbul, Tetragon Yayınları, 2003.

REİCH, Wilhelm; **Cinsel Ahlakın Boy Göstermesi**, çev., Bertan Onaran, İstanbul, Payel Yayınları, 1987.

SAKTANBER, Ayşe; “ Türkiye’de Medya’da Kadın: Serbest, Müsait Kadın ve ya İyi Eş, Fedakar Anne”, der., Şirin Tekeli, **1980’ler Türkiye’sinde Kadın Bakış Açısından Kadınlar**, İstanbul, İletişim Yayınları, 1993.

SENCER, Yakut; **Türkiye’de Kentleşme**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, 1979.

SEZAL, İhsan; **Şehirleşme**, İstanbul, Bayrak Yayınları, 1992.

TAN, Mine; **Kadın Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi**, Ankara, Türkiye İş Bankası Yayınları, 1979.

TATLIDİL, Ercan; “Kentleşme Sürecinde Kadın ve Çalışma Yaşamı”, **Kadının Çalışma Yaşamı Sempozyumu**, İstanbul, Alman Kültü Merkezi Yayınları, 1993.

TEKELİ, Şirin; **Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat**, İstanbul, Birikim Yayınları, 1982.

TEKELİ, İlhan; **Türkiye’de Kentleşme Yazıları**, Ankara; Turhan Kitabevi, 1982.

YASA, İbrahim; YASA, İbrahim; **Ankara’da Gecekondur Aileleri**, Ankara, 1966.

YASA, İbrahim ; “Gecekondur ailesi: Geçiş halinde bir aile tipolojisi”, **AÜSBF Dergisi**, 25, 1970, s.9-18.

YASA, İbrahim; “Gecekondur ailesi mozayığı”, **Amme İdaresi Dergisi**, 6, 1973, s.41-46.

YILDIRIM, Dursun; **Türk Bitiği**, Ankara; Akçağ Yayınları, 1998.

YÖRÜKHAN, T. ; **Gecekondur ve Gecekondur Bölgelerinin Sosyo-Kültürel Özellikleri**, Ankara, İmar ve İskan Bakanlığı-Mesken Genel Müdürlüğü-Sosyal Araştırma Dizisi 1, 1968.

WHITE, Jenny; **Para ile Akraba**, çev., Aksu Bora, İstanbul, İletişim Yayınları, 1999.

EKLER

Görüşme Çizelgesi

Gülten Boz, 38 yaşında, evli, iki çocuğa var, Sivas doğumlu, ortaokul mezunu, eşi çalışıyor.

Nazik Demirel, 42 yaşında, evli, iki çocuğu var, Sivas doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Lalezar Kılıçaslan, 56 yaşında, dul, beş çocuğu var, Kars doğumlu, okuryazar değil.

Zerrin Taş, 45 yaşında kars, dul, üç çocuğu var, Kars doğumlu okuryazar değil.

Selver Kaygusuz 51 yaşında, evli, üç çocuğu var, Sivas doğumlu, okuryazar değil, eşi çalışıyor.

Yasemin ÜNALMIŞ, 43 yaşında, evli, dört çocuğu var, Yozgat doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Ayşe Demircan, 31 yaşında, evli, iki çocuğu var, Yozgat doğumlu, lise mezunu, eşi çalışıyor.

Satı Demircan, 25 yaşında, bekâr, Yozgat doğumlu, lise mezunu.

Songül Erdoğan, 39 yaşında, evli, iki çocuğu var, Yozgat doğumlu, ortaokul mezunu, eşi çalışıyor.

Turna Aktaş, 42 yaşında, evli, , iki çocuğu var, Çorum doğumlu ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Sultan Yılmaz, 44 yaşında, evli, üç çocuğu var, Mersin doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışmıyor.

Gül Bozdemir, 48 yaşında, evli, iki çocuğu var, Adana doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Zehra Yaman, 35 yaşında, evli, bir tane çocuğu var, Çorum doğumlu, ortaokul mezunu, eşi çalışıyor.

Emine Demircan, 29 yaşında, evli, çocuğu yok, Ankara doğumlu, ortaokul mezunu, eşi çalışıyor.

Gülfidan Ay, 53 yaşında, evli, dört çocuğu var, Sivas doğumlu okuryazar, eşi çalışıyor.

Döne Öztürk, 44 yaşında, evli, üç çocuğu var, Çorum doğumlu ilkokul mezunu, eşi çalışıyor. .

Sultan Taş, 32 yaşında, evli, iki çocuğu var, Malatya doğumlu, ortaokul mezunu, eşi çalışıyor.

Alev Albaysak, 42 yaşında, evli, üç çocuğu var, Mersin doğumlu ilkokul mezunu, eşi çalışmıyor.

Aysel Tuğrul, 34 yaşında, evli, iki çocuğu var, Sivas doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Emine Aksoy, 28 yaşında, bekâr, Yozgat doğumlu, ortaokul mezunu.

Halime Sarıdoğan, 33 yaşında, evli, iki çocuğu var, Çorum doğumlu, ortaokul mezunu, eşi çalışıyor.

Fadime ÜnaL, 47 yaşında, evli, iki çocuğu var, Çorum doğumlu, okuryazar, eşi çalışıyor.

Fatma Çukur, 48 yaşında, evli, dört çocuğu var, Sivas doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışmıyor.

Melahat Şahin, 49 yaşında, evli, üç çocuğu var, Yozgat doğumlu, okuryazar, eşi çalışıyor.

Gönül Aydoğdu, 36 yaşında, evli, iki çocuğu var, Kars doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Elif Kaygusuz, 43 yaşında, evli, iki çocuğu var, Sivas doğumlu ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Gülnaz Savaş, 39 yaşında, dul, iki çocuğu var, Sivas doğumlu, ortaokul mezunu, eşi çalışıyor.

Nuriye Tuğrul, 37 yaşında, evli, bir çocuğu var, Çorum doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Şengül Türk, 26 yaşında, evli, bir çocuğu var, Ankara doğumlu, ortaokul mezunu, eşi çalışıyor.

Nuriye Başay, 46 yaşında, evli, üç çocuğu var, Yozgat doğumlu, ortaokul mezunu, eşi çalışıyor.

Asiye Yılmaz, 42 yaşında, evli, iki çocuğu var, Yozgat doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Ayten Aşın, 48 yaşında, evli, dört çocuğu var, Çorum doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Belgin UYAN, 37 yaşında, evli, iki çocuğu var, Yozgat doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Nur Yankı, 45 yaşında, evli, üç çocuğu var, Çorum doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışmıyor.

Feriza Çakmak, 36 yaşında, evli, iki çocuğu var, Sivas doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Hatice Paruldar, 48 yaşında, evli, beş çocuğu var, Yozgat doğumlu, okuryazar değil, eşi çalışıyor.

Sermiye Yüksek, 29 yaşında, evli, iki çocuğu var, ortaokul mezunu, eşi çalışmıyor.

Sıdika Olgun 37 yaşında, evli, üç çocuğu var, Çorum doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Çiğdem Özay, 34 yaşında evli, iki çocuğu var, Çorum doğumlu, ortaokul mezunu, eşi çalışıyor.

Rabia Acarsoy, 39 yaşında, evli, iki çocuğu var, Sivas doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Nuran Aslan, 29 yaşında, evli, iki çocuğu var, Çorum doğumlu, ortaokul mezunu, eşi çalışıyor.

Gülten Ulu, 32 yaşında, evli, üç çocuğu var, Çorum doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Sevinç Çelik, 31 yaşında, evli, iki çocuğu var, Yozgat doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Zeliha Demirtaş, 35 yaşında, evli, üç çocuğu var, Sivas doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

AYŞEN Tulumoğlu, 34 yaşında, evli, iki çocuğu var, Yozgat doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Pakize Aydoğdu, 37 yaşında, evli, üç çocuğu var, Elazığ doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Hatice Gürer 39 yaşında, evli, iki çocuğu var, Çorum doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışıyor.

Sakine AKKAYA, 40 yaşında, evli, üç çocuğu var, Sivas doğumlu, ilkokul mezunu, eşi çalışmıyor.

Durdane Çelik, 41 yaşında, evli, iki çocuğu var, Yozgat doğumlu, okuryazar, eşi çalışıyor.

Zeynep Demir, 45 yaşında, evli, dört çocuğu var, Malatya doğumlu, okuryazar, eşi çalışıyor.

ÖZET

AKÇAY ODABAŞI, Döndü. Gündelikçi Kadınların Folkloru, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2008.

Türkiye'nin ikinci büyük şehri olan başkent Ankara'da gelir seviyeleri yüksek olan işlerde çalışan kadınların ev işlerinde kendilerine yardımcı olabilecek gündelikçi kadınlara ihtiyaç duymaları bu iş kolunun yaygınlaşmasına neden olmuştur. Kırsaldan göç ederek kentte yaşayan kadınların kente uyum süreçlerini sağlaması açısından gündelikçilik son zamanlarda dikkati üstüne çekmiştir. Köyden kente göç ederek geleneksel kültürlerini de beraberinde kente taşıyan gündelikçi kadınların kent kültürüne ne derece adapte olduklarını, geleneksel özelliklerini ne derece değiştirdiklerini ve kentli olmaya ne kadar yaklaştıklarını tespit edilmesi iki farklı kültürel yapıyı karşılaştırmamız açısından önemli olmaktadır. Bu nedenle gündelikçi kadınların oturdukları semtlerden başlayarak, evlerine temizliğe gittikleri diğer kadınların semtlerine kadar ki kültürel yolculuklarını irdelemek bu araştırmanın çerçevesini oluşturmaktadır. Ankara Mamak gecekondu bölgesinde yaşayan elli gündelikçi kadın üzerinde yapılan görüşmelerden elde edilen bilgilerden yola çıkarak gündelikçi kadınların geleneksel/sözlü ve kent kültürleri değerlendirilmiştir. Farklı özelliklerdeki kadınların evlilik biçimleri, aile içi paylaşımları, tüketim alışkanlıkları, boş zamanlarını değerlendirme biçimleri gibi konularda geleneksel kültürle kent kültürü arasındaki tercihleri ve tutumları incelenmiştir. Ayrıca gündelikçi kadınlar arasında hangi sözlü kuralların geçerli olduğu tespit edilerek sözlü bir kültür oluşturup oluşturamadıkları da incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler

1. Gündelikçi Kadınlar
2. Geleneksel ve Sözlü Kültür
3. Göç
4. Gecekondu
5. Kent Kültürü

ABSTRACT

AKÇAY ODABAŞI, Döndü. Folklore of Studying The Charwomen, Ankara, 2008.

Women in Ankara which is the second large city of Turkey working in works of high income level are in need of charwomen who would help them in their housework therefore, this has caused such a work sector to become widespread. Recently this type of casual work has attracted attention over itself since, it is ensuring the women who have migrated from rural areas to urban areas and living in the cities currently to become adapted to urban life. In the sense of comparing two different cultural structures, it is important to determine in which degree charwoman migrated from rural to urban and brought along their traditional cultures, adapted into city culture, in which degree they changed their traditional characteristics, in which degree they came close to be town dweller. For this reason, examination of charwomen's cultural journeys starting from their own to neighborhoods which they go for cleaning jobs, constructs the framework of this thesis. Has departed from data obtained from interviews carried out with fifty charwomen living in the shantytown of Ankara Mamak and the traditional / verbal and urban cultures of such women have been evaluated as based on such data. Preferences and attitudes of women having various different qualities, between traditional culture and urban culture on subjects such as, ways of marriage, in-family sharings, consumption habits, ways of making use of their leisure times have been examined. Moreover, the verbal rules that are applicable among charwomen have been determined and it has been examined accordingly whether these have established a verbal culture or not, too.

Key Words

1. Studying The Charwomen
2. Traditional and Verbal Culture
3. Migration
4. Shanty
5. Urban Culture

